nr. 4, aprilie 1988

Proletari din toate țările uniți-vă!

(anul XCIV, nr. 1220)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Pentru o critică revoluționară

În cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 28—29 martie 1988, model de analiză exigentă, revoluționară și însuflețitor program de acțiune, Secretarul General al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atrăgea atenția asupra necesității de a întări spiritul revoluționar, garanție a progresului adevărat: „Trebuie să dezvoltăm și mai puternic spiritul revoluționar, să acționăm pentru întărirea răspunderii, a disciplinei, să dezvoltăm puternic critica și autocritica, care să asigure analiza temeinică a tuturor domeniilor de activitate și stabilirea măsurilor necesare în vederea desfășurării în cît mai bune condiții a întregii munci." Și adăuga imediat: „Nu avem nevoie de o autocritică formală. Nici de critică demagogică! Avem nevoie de o autocritică și critică revoluționară, comunistă, care să dezvăluie lipsurile, dar să dea și perspectiva, să stabilească măsurile în vederea creșterii răspunderii și a îmbunătățirii activității în toate domeniile".

Este o apăsată invitație la luciditate și responsabilitate și ea e adresată tuturor oamenilor muncii, creatori de valori materiale și spirituale. Este, deopotrivă, o chemare la realism, la privirea realității în față, fără menajamente, dar și fără prejudecăți, la cîntărirea obiectivă a adevărului. Căci singură cunoașterea acestuia este în măsură a crea condițiile potrivitei trasări a drumului spre înainte. Deformarea lui, înfrumusețarea și urîțirea, indiferent de motivele ce le determină, nu reprezintă altceva decît forme de mistificare, atît a realului din preajmă, cît și a perspectivelor lui. Și este de datoria scriitorului, conștiință trează a timpului, să se afle în primele rînduri ale efortului general de judecare senină a realităților, neocolind dificultățile, ci numindu-le fără înconjur, neignorînd nici partea bună a lucrurilor, ci subliniind-o. Cuvintele Secretarului General al partidului conțin, alături de limpedele îndemn la realism, o categorică descurajare a formalismului, a tuturor vehemențelor concentrate asupra amănuntelor în schimbul trecerii esențelor sub tăcere. Ele, esențele, trebuie luate în considerare, disecate, judecate, descifrîndu-se în fizionomia lor actuală cauzele, rădăcinile și, nu mai puțin, posibilitățile de a depăși obstacolele. Asupra lor e dator a se concentra scriitorul ceasului de față, asupra problemelor adevărate, decisive ale vieții noastre de azi, asupra problemelor fierbinți, ce nu suferă amînare și de a căror adecvată soluționare depinde starea de mîine a lumii. Credem, în acest context, că abandonarea falselor probleme, inventate parcă numai spre a le acoperi pe cele reale, și întoarcerea la concretul vieții zilnice, singurul în stare să propună întrebări valabile și să stimuleze răspunsuri realiste, este, acum, nu numai o chestiune de conștiință scriitoricească, ci o datorie patriotică. Deprinderea cu adevărata critică și cu adevărata autocritică, lucide și constructive, responsabile, întemeiate pe cunoașterea în profunzime a vieții contemporane, sînt procese complexe, presupunînd substanțiale schimbări de mentalitate. În această largă acțiune de educare a omului în spiritul adevărului, exemplul scriitorului poate și trebuie să fie hotărîtor. Obiectivitatea și spiritul constructiv, dreapta măsură și clarviziunea se cer ridicate la înălțimea exigențelor actualității.

Însăși disciplina criticii literare are toate motivele să reflecteze la propriile-i îndatoriri, deprinzîndu-se a lua aminte și la valoarea estetică a operelor, dar și la dimensiunile omenescului pe care acestea îl încorporează. Problemele lumii de azi nu sînt simple abstracții ci realități palpabile, în miezul cărora se află omul, de a cărui complexitate, de ale cărui dileme și aspirații literare e datoare a da seamă. Frumosul artistic pus în slujba omului viu, nu a unui ipotetic om eliberat de preocupări existențiale, frumosul activ și pe alte planuri decît acela eminamente estetic — iată adevăratul sens al criticii militante, revoluționare.

C.L.

NOUL TEATRU PENTRU COPII ȘI TINERET „LUCEAFĂRUL" DIN IAȘI

Traian Iancu

Primăvara la masa tăcerii

In ogradă, stă singură masa tăcerii,
La care ne-adunam sub stelele serii...
Frații și mama și întreaga casă,
Structurînd creația, pe a tăcerii masă...

În liniștea serii, lîngă prunii-ncărcați,
Inmiresmată, toamna, vînătă, ne făcea mai
bărbați;

Și sub ceru-nstelat, cu iubirea fierbinte,
Murmuram toți un cîntec, fără cuvinte...

Spectacolul serii prindea rezonanță,
Unduit mai curgea un cîntec de speranță...
Zăboveam noaptea-ntreagă la masa tăcerii,
Auzind, cum în creangă, își roșeau merele,
în grădină, merii...

Trecu ogirsita de iarnă barbară,
La masa tăcerii, a venit primăvară!...
Și pe ea, doar cocoșul, cîntînd: cucurigu!
In suflet doar iubire strecoară...

Căci cîntecul lui, ce departe răsună,
Vestește că masa Tăcere adună;
Că păsări trudite pleacă devreme,
Și nu mai e nimeni la sfat să le cheme!...

Fagure de miere...

Vîntul călător, prin visul meu,
Îmi trezește vremea din gîndire;
Și pajiștea și calmul meu minereu,
Mi-arată anonima lui unduire...

Dar oricum ar merge, gestul lui,
Cu schimbări, ce tulbură lumina,
Nu-i drum de frică tristă nimănui
Ce-și făurește țara, ca albina...

Și chiar la stupărit, face curbură,
Din zborul alungit, din floare-n floare,
Geneza clară-i, dar ea nu se-îndură,
Să se oprească-n clara ei chemare...

Albina-și face fagure din miere,
Din muncă-l cîntă-n zumzăit de ton,
Precum un dirijor, ca de-o plăcere,
Dă corului, în picur, clarul zvon...

Și-apoi, albina-n trudă, trudind ca muncitorul,
Încheie o structură; un fagure de miere.
Într-o austeritate, ce o cunoaște dorul
Nemuritor și tandru, în ceas de mîngîiere...

Marea...

Marea aruncă-ntruna la săgeți
Ce se sfărîmă-n daurite maluri...
Prin Mare așa-i, trec mii de îndrăzneți,
Curenți, ce vin mereu din alte valuri...

Întreaga lume-ntinsă-i spre solar,
Sărut venit din stele și din cer...
E pacea ce se naște, ca un har,
Din razele cuprinse de mister...

Încenjurat de ape tot mai mari.
Ce au deschișii ochi spre-ntregu-ntins...
Din liniști cunoscute de solari
Vine-un curent de viață neînvins...

În el stă vremea, peștii mării stau,
Ce-n ape spre străfunduri au rămas...
Dacă pe cer stele nu mai pluteau,
În Mare s-afundau, cer fără glas...

Dorința mea e totul de văzut,
Și stelele îți spun chiar tot ce vrei;
Marea mi-e zborul meu de la-nceput,
Iar eu sînt valul vieții, fiul ei!....

Raza lunii...

Cînd m-am născut
În curtea casei mele,
Pe cer, au răsărit, la început,
O lună nouă și un cer de stele...

Eu mă gîndesc, că una dintre ele,
Spre cer mă cheamă-n fiștecare seară.
Să văd, prin aștri, flori de albăstrele,
Să fac, dintr-o Selenă, primăvară...

Dar m-am gîndit, că prea-ndrăzneț mi-e visul,
Să-l leg de raza lunii, bunăoară;
Și-așa mă arde-n suflet chiar abisul
Unei vieți, aproape solitară...

Și-n zbor spre ceruri, vulturul, păcatul,
Ce nu mă lasă-acum legat de Lună,
Pe-o rază-a Lunii mi-a purtat veleatul
Vestești în lume numai voie bună...

Miracolul teatrului

E destul să te amesteci cu ei, să asculți larma lor ca o tălăzuire de valuri marine, să te cufunzi ca într-o curată izvoară în tăcerea aceea, care poate fi mai adîncă decît abisul. N-ai decît să te lași dus ca de o avalanșă de hohotele lor de rîs; trebuie numai să te uiți în ochii copiilor, în lumina cea preacurată și nevinovată, ca să înțelegi repede și limpede totul. Ei reacționează cum le spune inima. N-au habar de contrafacere, de minciună. Dacă nu le place, o arată răspicat, fără ocolișuri. Încep să se îndeletnicească cu orice altceva, să se foiască în scaune, să vorbească, mai tare sau șușotit, să cînte, sau, pur și simplu, să se ridice și să plece. De fluierat nu fluieră. De le place sînt de-a dreptul fericiți. Ei trăiesc atunci în acea lume de basm și realitate, ce se alcătuiește sub ochii lor pe scenă. Plîng, sînt nenorociți cînd eroii lor preferați suferă, rîd, sînt în al noulea cer, cînd personajele dragi inimii lor înving. Irumpe tot ceea ce este bun în făptura lor de lujer. Ființa întreagă se cheltuie odată cu spectacolul. Acesta încetează pentru dînșii de a mai fi teatru, este viață, o viață de care sufletul lor e atît de însetat încît ar sorbi-o fără încetare. Miracolul teatrului nu e o poveste, ci e cea mai adevărată și palpabilă realitate.

E destul să stai printre ei, măcar cîteva frînturi dintr-un spectacol, care le merge drept la inimă, ca să înțelegi pe deplin ce lucru minunat s-a întîmplat în Iași, dăruindu-li-se clădirea Teatrului „Luceafărul". Un teatru al sfîrșitului de mileniu pentru copiii acestui timp. Laudă li se cuvine tuturor celor, care printr-o cît de mică strădanie au dus la împlinirea unei generoase idei, una din acelea durabile, ce lasă urme de neșters în sufletele tuturor generațiilor.

S-ar putea scrie o istorie, și încă una densă, a nașterii acestui nou teatru, după știința noastră primul de acest fel construit la noi în exclusivitate pentru tînăra generație. În această istorie s-ar cere gravate cu majuscule nume de oameni între oameni, care au luptat pentru impunerea ideii și pentru ducerea ei la bun sfîrșit. Cineva poate o va face cîndva. Această istorie a început a se scrie după un ceas de grea cumpănă, în urmă cu 11 ani, după cutremurul din 4 martie 1977, care a devastat și impropria clădire a Teatrului pentru copii și tineret din Iași. Înălțarea unui teatru nou, a unei construcții durabile, frumoase, demne de acest sfîrșit de mileniu, căpăta, în atari condiții, o valoare de simbol.

Teatrul cel nou vibrează de larmă, de bucuria copiilor Iașului. Înlăuntrul său trebuie să se săvîrșească miracolul artei. Locul este binecuvîntat. Slujitorii acestui templu modern vor oficia, aici, sînt sigur, într-un număr nesfîrșit de stagiuni permanente, marea taină a artei teatrale.

Grigore ILISEI

Specificul național și forța militantă a idealului revoluționar (XVIII)

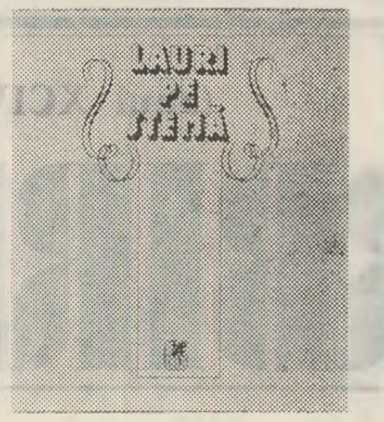
Opțiunea rațională, adeziunea și participarea activă și devotată la viața socială este astăzi mai mult ca oricînd un act de importanță vitală. Omenirea a ajuns la un stadiu de dezvoltare cu adevărat demiurgic, putînd să pătrundă modelator în tainele macro și microcosmosului, să înalțe condiția umană pe trepte supreme de civilizație, cultură și prosperitate sau s-o arunce definitiv în neantul ireversibil. Omenirea în întregimea ei are astăzi nevoie, ca nicicînd în istorie, de mai multă conștiință, de o maximă potențare a factorului subiectiv în sfera creativității și a umanismului pe baze profund realiste, a faptelor maximum conștientizate, a lucidității responsabile, a respectării legităților obiective și a sensurilor profunde ce le implică necontenitele progrese ale cunoașterii umane.

Prin contactul permanent și regenerator cu practica socială, materialismul dialectic și istoric, concepția care stă la baza ideologiei partidului nostru, materialism marxist care, cum opinia J.-P. Sartre „rămîne filozofia timpului nostru și nu poate fi depășită", posedă infinita capacitate de a se reînnoi, de a se sincroniza organic cu inovațiile și aspirațiile majore ale oricărei epoci, avînd capacitatea multilaterală de a surprinde esențialul și perenul. Raporturile complexe dintre existență și conștiință, aprecierea omului ca obiect și subiect al istoriei, rolul deosebit al conștiinței în etapa actuală, rolul de prim ordin al culturii în modelarea conștiințelor și pregătirea cadrelor viitorului sînt aspecte prioritare între preocupările partidului. Totodată, ele sînt în chip subînțeles, obiective permanente: „Procesul revoluționar, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu va înceta niciodată, deoarece permanent trebuie să acționăm pentru perfecționarea activității noastre, pentru ridicarea nivelului dezvoltării economico-sociale, pentru un om nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, cu înalte cunoștințe științifice și culturale, care să ducă cu mîndrie mai departe făclia civilizației, a progresului, cuceririle revoluționare". Concepția despre continuitatea neîntreruptă a spiritului revoluționar își află rădăcina și ecoul în înseși realitățile de astăzi din țara noastră, profund implicată în îndeplinirea sarcinilor și obiectivelor prevăzute de Congresul al XIII-lea, Conferința națională și Plenara din 29—30 martie ale partidului, cînd spiritul revoluționar se formează și se călește în procesul muncii mereu de o calitate superioară, mereu expresie a conștiinței înaintate active. „În muncă, opinia G. Lukács, sînt cuprinse în nuce toate determinațiile care... constituie esența noului în existența socială" și dinamica, profilul, multidimensionalitatea conștiinței socialiste sînt indisolubil legate de anvergura și profunzimea mutațiilor care au loc în planul existențial, în reușitele muncii concrete, de climatul și cadrul socio-politic, de claritatea ideatică a scopului propus de toți și de fiecare, de calitatea și adecvarea mijloacelor folosite.

„Educația și cultura înaintată, revoluționară, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste, presupune cunoștințe vaste, multilaterale, în toate domeniile, bazate pe concepția revoluționară despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric —, pe idealurile nobile ale socialismului științific. În asemenea condiții, educația politică și culturală constituie, asemenea soarelui, un adevărat astru care emană cultură și luminează omenirii calea spre noi orizonturi, spre înțelegerea originii vieții, a lumii înconjurătoare, a dialecticii naturii și societății, a legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale". În atari împrejurări, educația politică și culturală devine în etapa actuală o condiție fără de care nu se poate a progresului social și uman, a atingerii nobilelor scopuri configurate cu clarviziune în Programul partidului. Pe bună dreptate se afirmă acolo că prin cultură omul nu numai că are acces și devine în fapt beneficiarul valorilor create pînă la dînsul, dar, el însuși, pe temeiul culturii însușite, își deschide perspectivele creativității personale, prin realizarea de noi valori. Cultura profesională este o latură absolut necesară, dar numai o latură a culturii pe care se întemeiază și căreia îi este consubstanțială negația creatoare, critică. Astfel în lupta dintre vechi și nou, tensiunea permanentă dintre activitatea de creație și spiritul critic se dovedește a fi pîrghia însăși a progresului temeinic, o forță stimulatoare sau descurajatoare de neînlocuit. Acest spirit critic își poate împlini rolul fast numai atunci cînd este în stare să se exercite pe temeiurile cunoașterii profunde și obiective a realității și să acționeze numai corelativ și indestructibil cu creația însăși, rațiune a existenței sale și de propulsor al noului.

Societatea socialistă, prin structurile sale adînci, de la formele de proprietate și pînă la relațiile sociale și interumane, de la structurile economice și pînă la formele suprastructurale mediate, a determinat o schimbare uriașă în condiția umană, în conștiința fiecărui individ și a întregii colectivități. Cultura autentică, cultură ce include cristalizarea unui sistem de valori politice, științifice, morale, artistice, sociale, devine cu necesitate fundamentul structurării conștiinței personalității cît și al societății și pe această bază crește și înflorește creativitatea autentică, rod și călăuză ale dezvoltării generale. Acea „anumită rămînere în urmă a activității teoretico-ideologice, a muncii politico-educative de formare a conștiinței socialiste" de care vorbea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința națională a partidului pornea de la o stare de automulțumire, de aplatizare a rolului factorilor de ordin spiritual, de la ignorarea nejustificată că instituind un mod nou, superior, de organizare socială aceasta face posibilă tocmai omogenizarea societății, ridicarea necontenită a nivelului material și de cultură al maselor, o receptivitate sporită față de valorile autentice ale științei și artei, afirmarea tot mai puternică a personalității ea însăși creatoare, a patriotismului și umanismului socialist.

Iuliu MOLDOVEANU

Lauri pe stemă (I)

Pe bună dreptate perioada istorică deschisă de Congresul al IX-lea al P.C.R. este considerată ca o epocă de ample și profunde prefaceri înnoitoare în viața societății românești și în același timp ca o epocă de autentică renaștere spirituală a României socialiste. Aceste mărețe, revoluționare, înfăptuiri sînt legate indisolubil de activitatea prodigioasă desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune comunistă și fierbinte patriotism de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, la a cărui aniversare a zilei de naștere și a peste 55 de ani de luptă neîntreruptă pentru libertatea, independența și progresul patriei socialiste, Editura „Cartea Românească" a tipărit un impresionant volum omagial, **Lauri pe stemă**, adunînd contribuții de seamă ale unui impresionant număr de scriitori reprezentativi. Așa cum se arată în salutul Uniunii Scriitorilor din R. S. România „Împrejurarea oferă scriitorilor prilejul sărbătoresc de a-și reînnoi angajamentul neobositei lupte pentru elogierea muncii, pentru proclamarea frumuseții și negarea urîtului, pentru împrospătarea și dinamizarea vieții în societatea noastră".

Înțelegînd în profunzime modul științific în care tovarășul Nicolae Ceaușescu a definit rolul esențial pe care cultura, arta, învățămîntul sînt chemate să-l îndeplinească în lupta pentru înfăptuirea obiectivului strategic fundamental al partidului nostru, obștea scriitoricească este mîndră să raporteze: „Cărțile noastre poartă astăzi mai viu și mai puternic amprenta timpului eroic pe care îl trăim, a entuziasmului și căutărilor creatoare, a afirmării conștiinței revoluționare și patriotice, a demnității și adevărului, a contopirii ardente și în profunzime cu interesele majore ale națiunii, cu năzuințele cele mai fierbinți. Însemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvînt numită epoca Ceaușescu, impulsionează dezvoltarea neîntreruptă a literaturii naționale"

Întreaga activitate de înaltă răspundere politică, în fruntea partidului nostru comunist, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, este jalonată de preocuparea neabătută pentru formarea unor conștiințe revoluționare, înaintate, a unor capacități superioare de gîndire și acțiune creatoare, a unor înalte calități care să definească personalitatea omului nou, cu un larg orizont de cunoaștere, cu o înaltă conștiință revoluționară, însuflețit de o fierbinte dragoste față de patrie, popor și partid: „În aceste peste două decenii am învățat de la secretarul general al partidului, din exemplul, sfaturile și îndemnurile sale, devotamentul față de popor, slujirea lui nețărmurită, fidelitatea față de năzuințele sale". Ceea ce definește, în sensul cel mai cuprinzător, viața noastră spirituală în ultimii 23 de ani este autenticul ei democratism, care valorifică, la niveluri superioare, valoroasele tradiții naționale. Democrația culturii situează cadrul de participare a tuturor oamenilor muncii la viața spirituală a societății nu numai în calitate de beneficiari, ci și de protagoniști activi ai procesului de continuă îmbogățire a tezaurului spiritual al partiei: „Sînt cuprinși în paginile acestei cărți scriitori din toate generațiile cu texte care, datorită valorii lor de expresie și sentiment, avem convingerea că își vor menține virtuțile artistice și căldura sufletească". Educație și cultură, asimilarea de valori și crearea altora noi, superioare și dăinuitoare în timp, sînt elemente ale unuia și aceluiași proces de neîncetată îmbogățire a vieții spirituale, de înflorire continuă a literaturii și artei naționale.

Așa cum s-a subliniat, datorăm în egală măsură tovarășului Nicolae Ceaușescu noua viziune asupra rosturilor sociale ale literaturii și artei, viziunea eliberată de orice dogmatism sau formalism, pătrunsă de un suflu înnoitor, dătător de viață, asigurînd ample deschideri libertății de creație. Înțelegem această libertate ca asumare responsabilă a îndatoririlor ce ne revin în modelarea a ceea ce societatea noastră are mai de preț: omul constructor al vieții noi.

Ov. TIMOFTE

agora

Carnet de scriitor

Codrul frate cu românul...

Într-o dimineață din primăvara acestui an am văzut un copil sădind lîngă o șosea un pui de cireș. De fapt pe marginea ei se aflau înșirați mai multe fete și băieți, pesemne o clasă întreagă — veniți să așeze lîngă panglica de asfalt copacii, care, după cîțiva ani, vor forma deasupra drumului un fel de arc de triumf pe sub care vor trece camioane și autobasculante, motociclete și automobile.

Și poate că, într-o altă primăvară viitoare, către sfîrșitul acestui mileniu, pe caroseriile autovehiculelor trecînd pe aici va ninge lin cu flori de cireș.

Mi-a rămas întipărită cred pentru totdeauna în minte imaginea flăcăiandrului, gesturile sale tandre cu care așeza rădăcina puiului de pom în groapa de curînd săpată, mîna tînără cu care îl ținea drept, neclintit, pe cînd alți copii acopereau cu pămînt rădăcinile înfipte adînc în pămînt.

Și iată cum, cu această imagine în minte, ne-a ieșit în față codrul. Marginile sale păreau un zid de cetate îndărătul căruia se desfășura o viață deosebită, misterioasă, cu rînduielile și legile ei, o viață pe care numai cei crescuți și trăiți în mijlocul pădurii o înțeleg, o apără, o prețuiesc și o cîntă. Și aceeași întrebare pe care o punem iarna și primăvara, vara și toamna: „codrule, codruțule, ce mai faci drăguțule?...".

Știm din statistici că circa 24 la sută din suprafața patriei noastre este acoperită de păduri și arborete, acestea reprezentînd una din inepuizabilele avuții ale pămîntului românesc. De aici și atașamentul indestructibil al sensibilității românului față de codru care i-a dat și adăpost în vremuri de restriște și lemnul din care și-a înălțat casa și vreascul pentru focul ce-l încălzea la gura sobei, și lingura și polonicul încrustate cu măiestrie și, mai apoi, hîrtia pe care și-au așternut gîndurile și Alecsandri și Eminescu și Vasile Conta și Coșbuc și Sadoveanu și toți acei care cîntau pe viorile meșterite din arborii de rezonanță.

Dar pentru că aurul nostru verde era în veacurile apuse căutat în toată Europa și mai departe, stăpînii de pe atunci ai acestor plaiuri au pus să se taie cu sălbătăcie și nepăsare sute și mii de hectare de păduri încît munții ne-au rămas pleșuvi iar șuvoaiele de ape au dus la vale pămîntul bun și mănos de pe dealurile subcarpatice.

A trebuit să vină o altă vreme, vremea construcției noastre socialiste, care să așeze alături de atașamentul ancestral al oamenilor acestor plaiuri față de pădure, gîndirea științifică în ocrotirea și exploatarea rațională a acestei bogății naționale de inestimabilă valoare. Au fost adoptate legi chibzuite, s-au întocmit programe de vastă anvergură privind împădurirea și reîmpădurirea a mii și mii de hectare improprii agriculturii.

Într-un amurg de vară stăteam de vorbă cu un pădurar bătrîn la capătul unei pepiniere a unui ocol silvic din ținutul Neamțului. Plantele nu crescuseră mai înalte de un lat de palmă.

„Vezi, băiete, pe hectarul acesta este o pădure, rosti bătrînul. Da, o pădure! Nu peste multă vreme vom scoate puieții de aici și-i vom planta pe versantul muntelui de colo, de peste apa Bistriței. Eu, pesemne, n-o să mai apuc să văd pădurea aceea în toată puterea ei. Dar nepoții fără tăgadă, vor trece prin ea și se vor gîndi poate că acolo trăiește și o parte din sufletul meu...". Apoi tăcu. Ascultam înfiorați glasul molcom și statornic al fratelui nostru: codrul...

Corneliu STURZU

Cîntarea României

Patria marilor noastre vise

Venim spre tine patrie cu toate verbele
ce înfloresc în cîntec
cu brațele pline de fapte
și lumină în priviri;
cu dragoste la ferestrele
orașelor,
asemeni florilor
din ograda bunilor gospodari.

Te cîntăm patrie în nopțile de veghe
în fața planșetelor
unde gîndurile prind contur,
te cîntăm în diminețile
cînd bobul de grîu își descoperă universul
în rouă
de parcă brazdele se întorc singure,
ocrotitoare,
asupra rădăcinilor
visîndu-se lan,
te cîntăm patrie în fața strungurilor
ce modelează miezul pămîntului
adus la lumină de harnici mineri,
te cîntăm patrie gîndindu-ți chipul
după asemănarea
epocii pe care o trăim
și a marilor noastre vise.

Al. Florin ȚENE

Primăvară-n țara mea

Sclipesc luceferi printre brazi
Stejarii falnici din frunzișuri cîntă
Numele său iubit și drag
Al celui ce ne este drag părinte
Născut odată cu Unirea
Legată i-a fost viața
De visul arzător de neam.
De viață liberă, de omenie
Și-a înălțat semeața-i frunte
Peste cîmpii, peste Carpați
Privind de-aicea omenirea
Pe cei bogați, pe cei săraci.
Și luptă fără încetare
Pentru schimbarea-ntregii lumi
Să nu mai fie niciodată
Ce-a fost și este încă și acum.
Acesta este Ceaușescu
Oțel și pîine, floare și parfum
Conducător de-o patrie-avîntată,
Deschizător spre comunistul drum.

Vasile PROSTIRE

Dor de Moldova

Oriunde-mi curge drumul, încotrova,
Mă ține-n viață dorul de Moldova,
Mă poartă-n marea lumii valuri
grave
Orientat de coastele moldave,
Corabie de sînt, îmi e la prova,
O stea polară singură, Moldova,
Adînc în timp, de dacicele dave,
Mă leagă ferm izvoarele moldave
Oriunde-mi curge drumul, încotrova,
Atras mă simt de-a pururi de Moldova.
De veacuri lungi, cu mlădieri suave,
Româna limbă acasă-i la moldave
Ființe care trainic sapă slova
Augustei vieți ce-adastă în Moldova,
Moldova-i astru cu lumini suave
Și colb purtînd într-însul urme grave;
De-mi astăzi scrie pătimașă slova,
În mine curge doru-mi de Moldova.

Corin BIANU

Limba română

Sunete blînde și dulci mă însoțesc
în universul etern
românesc.
Și doina și balada și cîntul de dor
la curtea limbii române veghează
de veacuri
dăltuite în granit
sub chip de oameni simpli
ce s-au jertfit
pe altarul gliei române
pentru ca tu stăpînă
să trăiești mereu
la timpul viitor.
Iubire fie-n tine
și pace-n miezul tău
oriunde vei colinda
comoară-leagăn al poporului meu.

Alois GHERGUȚ

Cerul

În strălucirea lui mereu alta
Cerul a uitat de oameni
Ș-atunci aceștia intrigați
Au căutat să-l descifreze
Dar s-au trezit căutînd
Mai întîi în neștiința lor.
Stelele
Fascinaseră doar pe îndrăgostiți
Să-nțeleagă sensul căutărilor lor
Dar au rămas și ei departe
De toți și de toate..

Am căutat ș-am căutat,
Dar ne-am trezit căutînd
Noi, cei tandri și buni
Și cerul e încă enigmă.

Emilian TESCU

Ca firul ierbii

Îmbătrînește
Firul ierbii,
Lumina
Vîrsta nu-i măsoară.
Doar timpul
Rătăcit în stele
Îmi poartă gîndul
Ca sărutul
Pierdut pe urma anilor...

Viorel VEȘCĂ

O zi

Există o zi în lume
Frumoasă cum altele nu sînt.
O zi în care primăvara
A coborît pe pămînt!

Există o zi în lume
Un început de primăvară nouă
De parcă a reînviat anume
Lumea de basm și de rouă!

Există o zi în lume
Ce dă măsura timpului seamă
În graiul neamului ca poartă-n
nume
Cuvintele ȚARĂ și MAMĂ!

Constantin MĂNUȚĂ

Viața noastră

La începutul lunii martie, sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă și în organizarea Bibliotecii județene „Gh. Asachi" și a U.J.E.COOP., în comunele Scînteia, Vînători, Valea Seacă și Lespezi s-au desfășurat șezători literare, prezentări de noutăți editoriale, dialoguri ale scriitorilor ieșeni cu cititorii. Au fost reliefate împlinirile literaturii actuale determinate de o mai directă implicare în realitatea vieții noi, au fost evocate personalități care au contribuit la ctitoria literaturii române. Au participat: Vasile Filip, Bianca Marcovici, Emilian Marcu, Dorian Obreja, Valeriu Stancu, Dan Mănucă, Horia Zilieru. ● Potrivit unor estimări ale C.J.E.C.S. Iași, peste două sute de scriitori, redactori ai revistelor „Convorbiri literare" și „Cronica", ai Editurii „Junimea", actori, cercetători și cadre didactice universitare au contribuit la reușita deplină, în județul Iași, împreună cu membrii ai cenaclurilor literare din localități în fața a mii de săteni, a celei de a XXVIII-a ediții a „Lunii cărții la sate". ● Asociația scriitorilor din Iași în colaborare cu Teatrul Național a organizat în sala Studio a Teatrului o manifestare omagială consacrată lui Gh. Asachi. Personalitatea cărturarului român a fost evocată de Const. Ciopraga. De asemeni, Universitatea ieșeană a organizat o sesiune științifică dedicată marelui ctitor de cultură românească. ● Un grup de redactori și colaboratori ai revistei „Cronica" s-au întîlnit cu locuitorii comunei Coarnele Caprei. Au participat: Ștefan Oprea, Angela Traian, Lucian Vasiliu, Virgil Cuțitaru, Ada Gîrțoman. ● În ziua de 25 martie a avut loc ședința cenaclului literar al cadrelor didactice patronat de Inspectoratul școlar județean și revista **Convorbiri literare**, cenaclu al cărui amfitrion este poetul Horia Zilieru. S-au sărbătorit 200 de ani de la nașterea scriitorului de o vastă cultură care a fost Gheorghe Asachi și 100 de ani de la nașterea poetului Alexe Mateevici, autorul cunoscutei poezii „Limba noastră", sub genericul „Vrednici sînt ostenitorii de laudă și cinstire". Evocările au fost prezentate de prof. Valeriu Neștian. Invitat: criticul Virgil Cuțitaru, care a prezentat „Orientări în critica literară actuală: „Preocupări ale Editurii Junimea". Au citit din creațiile proprii poetul Mihai Țiclău și prof. Vasile Chirica. Au luat parte la discuții profesorii Constantin Mănuță, Valeriu Neștian, Lucia Buruiană, Dumitru Donescu, conducătorul cenaclului, inginerii Valeriu Chelsău, Mihai Brătuleanu și poetul Costel Dron-Stejari.

dialog

Cine ești dumneata, Radu Boureanu?

— În virtutea prieteniei noastre literare vă întreb, de fapt cine sînteți Dumneavoastră?

■ În virtutea prieteniei noastre literare răspund la scrisoarea, pe care nu o socotesc un rechizitoriu, ci un fel de curiozitate literară-intelectuală.

Deasupra celor 14 întrebări din chestionar, văd că stă un titlu ca pentru un fel de rubrică de anchetă: **Cine ești dumneata?**

E adevărat. Este o întrebare, pe care și-o pune, sau nu, cel intervievat.

Rămîne o întrebare. Și nu este unica ca toate întrebările acest: „Cine ești Dumneata?".

Oare se poate răspunde ușor, cu certitudine, cine ești? Sunt atîtea alte întrebări legate de sensul sau sensurile, care ar fi căutate numai la enunțarea acestei întrebări.

Poți dumneata, prietene Mikó Ervin să răspunzi ușor și sigur?

Cred că oricine, uitîndu-se înapoi, nu doar către noțiunea, numele care îl îmbracă, se înșeală crezînd să poată da un răspuns, decît unul compus, literar subiectiv.

Da, de fapt cine suntem noi? Pare că luminează, ne asigură o neobosită strădanie a filosofilor, a oamenilor de știință, a creierelor cercetătoare, să ne asigure o identitate, un profil moral, o rațiune existențială pe pămînt, în Univers.

Să ne întrebăm mereu. Să întrebăm adîncurile, nesfîrșitul. Poate că odată vom primi un răspuns. De la cine? Cînd?

Am răspuns mai lung la această întrebare. Cred că nu i-am răspuns întrebării. Nici mie.

În „devenirea întru ființă" Constantin Noica trudește să pătrundă în sfera acestei deveniri a noastră. El spune că unii filosofi încearcă mai mult decît o asemenea legitimă depășire a îngrădirii, căutînd alte depășiri, vorbind despre spirit.

Intuiția omului, ca ființa îngrădită, e pasivă, în timp ce intelectul e spontan spune Schelling.

Am folosit, poate greșit folosit, conceptul relativ la devenirea noastră, la atîtea laturi ale problemei eului, dar întrebarea va rămîne; Cine suntem — mereu în gîndirea noastră. Cred, poate greșit că în adîncime, în totalitatea ei, întrebarea va rămîne întrebare. Pot doar să răspund fără nici o răspundere: Eu sunt Radu Boureanu, atît!

— Etapele principale ale creației Dumneavoastră?

■ Dacă aș răspunde cu infatuare, ca un tînăr aspirant la glorie, aș spune, că toate etapele scrisului meu sunt principale. Serios vorbind, cred că acelea pe care, nu ca un părinte își privește odraslele, crezîndu-le infailibile, ci acele pe care cu un serios spirit de drămuire, le simt posibile să treacă nu doar precum cămila prin urechile acului.

— Ce și de ce preferați din lucrările Dumneavoastră?

■ În scară, în linie ascendentă, unele versuri din primul volum „Calul roșu", — „Veres Ló", minunat tradus de marele poet Attila Jozsef, și alte cîteva, printre cari „Anna Maria de Voldelivere", ultimele volume, începînd de la „Mîinile orelor", romanul „Enigmaticul Baikal", „Viața Spătarului Milescu", „Frumosul principe Cercel", „Ceașca"... Prea sunt multe preferate?

— Cine v-au fost maeștri, modelele, operele preferate?

■ Am îndrăzneala să spun: — modele, nu. Opere mai mult decît preferate, multe. Marii clasici ruși: Gogol, Tolstoi, Cehov și alții. Trebuia să spun întîi clasicii literaturii franceze, apoi John Ruskin, Paul Valéry, Baudelaire, Arthur Rimbaud. Trebuia să spun Dante, Shakespeare — citate, valori de la sine înțeles pentru un om care se vrea murit informat — și apoi tot ce robește spiritul, încălzește, umanizează.

— Artistul preferat?

■ Constantin Nottara, fiindcă a pus sau a ajutat la așezarea bazelor teatrului românesc. Aristide Demetriad, fiindcă a dat, cred, cel mai apropiat Hamlet de erou de linie de legendă-istorie, un Vlaicu Vodă cam pe aceleași considerente.

Iubesc peste alții muzica celor trei mai **B.**: Beethoven, Brahms, Bach. Pe Ceaikovski. Chopin... De ce? Fiindcă în armoniile lor se zbate cutremurarea duhului lumii, ecoul din muzica sferelor și catifelarea sentimentelor.

— Cartea de căpetenie, scriitorul preferat?

■ Unii spun: Cartea de căpetenie a omenirii: Biblia.

Se află în această uriașă condică a istoriei omenirii multe culmi dar și multe vîntoase desgrădinătoare a cugetului. Multe profeții, mărturii despre lucruri fabuloase, similitudini cuceririlor înrobitoare ale treptelor științei (vezi relatarea unor mașini ce varsă foc și călătoresc prin Cosmos).

Prefer nu unul ci mulți; dar în ei să se străvadă: „non multa sed multam".

— Crezul de scriitor, ars poetica?

■ Crezul de scriitor: — Să nu iau (ici) etica umană, spiritul, în deșert. Să nu scrii ce nu crezi și nu înțelegi, și nu ai văzut și pipăit (cum mulți au greșit și mai greșesc). „Ars poetica" — Poezia este limbaj absolut. Poezia este cronica uriașă a sensibilității umane. Și tot ce am considerat și inclus în „argumentul despre poezie", cuprins în deschiderea seriei de argumente a „Caietului de poezie" ce l-am creat la revista „Viața Românească".

Dacă aș fi înțelept! A fi înțelept înseamnă să fii și contradictoriu, spunea Cehov. Să fie adevărat?

— Ce credeți despre iubire, prietenie, ce rol joacă ele în creația Dumneavoastră?

■ E prea vast cuprinsul sentimentului, încît să răspund întrebării serios, ar trebui să fiu un Argus întreit — 1. Cu o mie de ochi, 2. Cu o mie de urechi, 3. și fără buze, gură și grai.

În glumă aș spune cu versul humoristului: „Iubirea e un lucru foarte mare, și iscălește Ghiță Popîndău".

În prietenie? Da, dar fiind uitate: — invidie, trădare, ură. Nu le-au hotărît un rol aparte. Ele își poartă triumviratul pozitiv sau negativ; în noțiunea de om — și fatal și în paginile scrise de noi.

— Distracția preferată?

■ Distracția preferată? Să merg prin părelnica tăcere a pădurilor. Altădată să înot mai ales în Mare... Și în fond ce este aia „distracție"? Iluzie!

— Anecdota, bancul preferat?

■ Am auzit sute și sute de bancuri, imediat uitate. Anecdotele grosolane nu-l făceau niciodată pe Cehov să rîdă și mai sunt cei ce se adaogă lui. E de gîndit.

— Cum vedeți problema omenirii a fi sau a nu fi? Ce poate face scriitorul împotriva războiului?

■ Ca pe o tindă hamletiană fără ecou, fără răspuns. Să jelească în cuvinte, să urle. Să blesteme ca toată ființa umană torturată de spectrul dispariției unei civilizații de enigmă: Om (Cine ești?).

— Proiectele pentru viitor?

■ Cum Raiul este pavat cu bune intenții, viitorul scrisului cu proiecte.

— Ce ați mai întreba?

■ Ca avocatul în ședința de audiere: — Nu mai am nici o întrebare domnule președinte!

Cine ești dumneata, Adrian Popescu?

■ **Cine sînt?**

Sînt un om obișnuit care posedă înzestrarea naturală de a trăi și imagina, la fel de intens ca în realitatea imediată. Mi-am descoperit această vocație începînd, aproximativ ,cu ultimele clase de liceu, cînd ficțiunile mele au și primit girul unei reviste literare, **Steaua**, la care am debutat în 1964. Au urmat serile de neuitat ale **Echinoxului**, primul volum de versuri, **Umbria** (1971), încrederea nețărmurită în steaua generației noastre, bucuria descoperirii și stabilirii unor afinități spirituale, volumele următoare, anii care se adăugau pe nesimțite, **Focul și sărbătoarea** (1975), **Cîmpiile magnetice** (1976), **Curtea medicilor** (1979), **Suburbiile cerului** (1982), **O milă sălbatică** (1983), **Proba de polen** (1984). Și încet, încet, parcă nu mai eram cel de altădată, tînăr și invincibil în naivitatea lui, parcă obosisem puțin, parcă scriu mai greu, parcă respir mai greu.

— Etapele mele?

■ Nu știu dacă nu e prea mult spus, în ceea ce mă privește, etape ale creației. Oricum niște schimbări de ordin spiritual și expresiv au fost observate de critica literară. Astfel, „faza adolescentină și jubilantă" a primelor trei volume s-a modificat, pe nesimțite, criticii ajungînd să scrie despre „extinderea registrului liric" și, apoi despre o turnură „interogativă și dramatică" a poeziei mele mai recente, începînd cu culegerea din 1979. Lumea nu mai era văzută exclusiv într-o stare de sărbătoare fericită, ci și capabilă să se purifice de o vină generală, prin suferință și comunicarea fraternă. O selecție din toate fazele creației mele a alcătuit în limba germană Franz Hodjak. Cartea se numește **În general mierlele nu sînt periculoase** și a apărut în 1985 la **Kriterion**. Merite însemnate revin excelentului poet și traducător al acestei culegeri, care se vrea examenul unei etape lirice.

— Poezia preferată?

■ O slăbiciune, scuzabilă poate, mai am și acum pentru **Poemul trandafirului**, versurile sale reîntorcîndu-mă într-o primăvară acum dusă a trupului și sufletului. Eram fericit ascultînd muzica viitorului poem, strofele prinzînd treptat contur, cuvintele chemîndu-se unele pe altele, în acei ani de arderi pure, care au devenit amintiri și fum.

— Lecturi preferate?

■ Eminescu și Blaga, Rilke și Dante rămîn pentru mine repere fundamentale, în ciuda frecventării și altor tipuri de sensibilitate și tehnică literară, a căutărilor de minereu prețios în diverse spații și la diferite neamuri. Din literatura lumii rămîi cu ceea ce consună cu eul tău fundamental, cu specificul tău, chiar dacă te emoționează și rămîi uimit la cîte un vers din Paul Celan, sau Eliot ,sau din Radnóti Miklós și Szabó Lőrinc, sau... Neputînd numi o singură carte, **Cartea**, numesc aici, oarecum, cărțile care derivă din ea, direct, sau indirect. Dar sub orice text se află un text mai vechi, există un etern palimpsest, deci, prin care ajungem, uneori, la scrierea originară, esențială, absolută și atunci eternitatea se revarsă în clipa de față.

— Proiecte?

■ Proiectele făcute publice, de obicei, nu se împlinesc. În ceea ce mă privește e o regulă.

— Ars poetica?

■ Poezia are puterea miraculoasă de a uni elementele cele mai disparate sub semnul unității afective, ea conciliază contrariile, ne face să fim contemporani cu semenii de acum mii de ani și ne anticipează viitorul destin. Prin arta adevărată, care se face cu lacrimi, sînge și răni neimaginare, trăim o experiență profund umană. Ea ne învață, în final, că adevărata stare a omului trebuie să fie una de jertfă și extaz, de iubire infinită a lumii prin care trecem.

— Un gînd despre iubire, prietenie?

■ Iubirea nu trebuie să o raportăm la persoana noastră, pentru ca ea să-și exercite cu adevărat înțelesul, iar prietenia nu e bine să o confundăm cu alianțele de moment. „Este mai fericit a da, decît a primi".

— O strofă din poezia de dragoste preferată?

■ Dreaptă ziua Cumpenei ne surprinde printre roze: în cimitirul, unde cîteodată dragostea însoțește
albele pietre

L. Blaga (**Zodia Cumpenei**)

— Despre a fi sau a nu fi al omenirii?

■ Sper în statornicia rațiunii umane, în capacitatea omenirii de a nu se autodistruge. Anii care vor veni s-ar putea să aducă probe palpabile ale acestei speranțe a celor mulți: conviețuirea pașnică, indiferent de sistemul politic și concepția asupra vieții. Dacă nu poate decide un scriitor soarta lumii, cel puțin să nu se afle niciodată de partea răului, distrugerii și dezbinării între națiuni. Există o solidaritate în bine, așa cum există o complicitate în rău, și Binele nu poate fi înfrînt de victoria vremelnică a răului. Acest lucru elementar nu trebuie să-l uite scriitorul, pentru ca războaiele să nu se mai facă și cu contribuția lui, conștientă sau inconștientă.

— Distracții?

■ Plimbatul de unul singur cînd eram tînăr, excursiile cu familia acum, culesul ciupercilor, drumețiile prin pădure.

— Proiecte pînă în 2000?

■ Vă răspund în anul 2000.

— Cine m-a tradus?

■ Am avut bucuria de a fi tradus în mai multe limbi cu grupaje de versuri. Astfel, în franceză **Les Lettres nouvelles. Le journal des poetes)**, italiană (**Impegno 80**), greacă (**Polioeria**). În limba maghiară m-a tradus cu pricepere și sensibilitate Király Lászlo. În 1985, la Editura **Kriterion**, a apărut selecția în limba germană, **În general mierlele sînt inofensive**, datorată prietenului și poetului Franz Hodjac. Cu intermitențe am tradus și eu din literatura italiană și franceză, văzînd în tălmăcire un act de identificare simpatică.

Cine ești dumneata, Mircea Tomuș?

■ **Cine sînt?**

Născut la 9 ianuarie 1934, în comuna Mociu, județul Cluj, acolo unde se născuse marele nostru atlet Ion Moina. Părinții, originari mama din Avrig, tata din Vidra. Școala primară la Mociu și în Porumbacul de Sus, actualul județ Sibiu. Liceul: primele patru clase la liceul militar, clasa I, la Timișoara, a II-a, a III-a și a IV-a la Predeal; ultimele patru la liceul clasic din Cluj. Facultate de filologie a Universității clujene. Redactor la **Steaua** între anii 1956 și 1970; la Editura Dacia între anii 1970—1972. Din 1972, la Sibiu, la revista **Transilvania**. Între timp, lector (prin cumul) la Institutul Pedagogic de trei ani din Cluj și la Institutul de învățămînt superior din Sibiu. Doctor în filologie. Premiul Academiei R.S.R., al Asociației Scriitorilor din Cluj și al Uniunii Scriitorilor. Nu-mi place să scriu și să vorbesc despre mine. (Transcris cuvînt cu cuvînt din alt interviu).

— Etapele mele?

■ Ușor. Am debutat, în **Steaua**, cu critică literară. La începutul anilor '60 am cercetat istoria culturii. A rezultat o o carte despre viața și opera lui Gheorghe Șincai. Am început să scriu cronică literară, la **Steaua**, mai întîi despre poezie, apoi despre critică, apoi despre toate. Am continuat la **Transilvania**. Am încercat o istorie a poeziei române moderne, prin cincisprezece profiluri de poeți. Am făcut, în colaborare cu Petre Stoica, o antologie a pastelului românesc. Am scris două monografii, una despre Caragiale, alta despre M. Sadoveanu. Am publicat un roman.

— Lucrarea preferată?

■ Totdeauna, cea care abia încearcă să prindă contur.

— Modele?

■ Autorul Mioriței; literatura română.

— Crezul de scriitor?

■ Să încerc să fiu sănătos, la trup și la minte.

Cînd prin oraș calci lin pe străzi
sămînța ulmilor, și-n mers
în adevăruri limpezi crezi —
mai e nevoie de vreun vers?

(Lucian Blaga)

— Despre dragoste?

■ A spus-o Marin Preda, mai bine decît oricare dintre noi: dacă dragoste nu e, nimic nu e.

— O strofă de dragoste?

■ Și acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe, simt un jind.
Și-aș voi să mi se pară.

— Despre război și pace?

■ Din păcate, nu noi decidem. Scriitorul nu poate decît să scrie. Poezia română. este cred, o mare contribuție, un imn pentru pace.

— Distracții?

■ Ce înțelegeți prin distracție? Era o vreme cînd parcă știam și eu despre așa ceva; acum, am uitat.

— Artiștii preferați?

■ Dintre contemporani, Ion Caramitru. Meșterul Tîmforea. Bach. Fără motivație, așa, simplu.

Consemnate de
Miko ERVIN

Urme pe zăpadă

Garoafa roșie

Telefonul continuă să tacă și ea începe să-și piardă răbdarea. Telefonul tace de aproape o oră, de cînd a comandat taxiul. Și doar omul de la dispecerat i-a promis că îi va trimite prima mașină liberă și a fost deosebit de politicos, terminîndu-și fraza cu sărut mîna, doamnă, și cu mulți ani. Ultimele cuvinte au impresionat-o atît de plăcut, încît a fost gata să spună, felicitări, domnule, ca, într-o lume în care irascibilitatea crește direct proporțional cu descreșterea politeței, reușești să te comporți așa de civilizat. Dar, iată, tocmai un astfel de om a uitat solicitarea ei. Sau n-a fost decît o glumă proastă? Fiindcă își poate închipui că într-o seară ca asta, de revelion, taxiurile sînt suprasolicitate, însă nu-i vine să creadă că, timp de o oră, nu s-a eliberat nici o mașină. Să fi format numărul greșit și cineva să-și fi bătut astfel joc de ea, vorbindu-i atît de frumos? Nu, este convinsă că n-a greșit, a format numărul de zeci de ori pînă să găsească liber telefonul dispeceratului, iar acum își spune că nu are încotro, trebuie să aștepte, să-l sune din nou nu este bine, fiindcă s-ar putea că, tocmai în clipa în care ea ar ridica receptorul, omul acela s-o caute. Așteaptă stînd pe un fotoliu de lîngă măsuța telefonului. Alături, pe canapea, și-a așezat paltonul de blană, să-l aibe la îndemînă cînd va suna telefonul. Și-a pregătit și căciula, tot de blană, și mănușile, și-a încălțat cizmele... Tot privindu-și lucrurile acestea, constată că și ele au îmbătrînit, mai ales paltonul. Un palton de femeie bătrînă, unul, care, totuși, va rezista mai mult decît ea. Sigur, acum două luni, cînd a ieșit din spital, chirurgul care a operat-o i-a dat toate asigurările, din punctul lui de vedere, zece, douăzeci de ani va fi în afara oricărui pericol, răul a fost extirpat complet, dar ea știe ce știe, nici un medic nu i-ar putea spune precis cît va mai trăi. Gîndul acesta nu dispare nici cînd își mută privirea pe buchetul de garoafe, din vaza așezată pe masă. Pînă la urmă, florile o fac să zîmbească și, treptat, uită de chirurgul acela, de paltonul îmbătrînit, de tăcerea telefonului. Este aproape fericită. Deja a ales cea mai frumoasă garoafă, cea mai roșie, pe care o va lua cu ea la gară, însăși ființa ei este tînără, abia a împlinit douăzeci de ani. Fără să mai închidă ochii, se vede alergînd pe peron, pe lîngă tren, vede capul bărbatului ei, mîna lui, fluturînd o garoafă roșie, cu lujerul care, poate, mai păstrează căldura palmei sale... Prima despărțire, pe un peron arhiaglomerat de soldați, într-o gară mirosind a cazarmă. Și ea aleargă pe lîngă trenul plin de soldați, pînă cînd soțul ei, el însuși soldat, dispare în ceața geroasă. Reia totul de la capăt, ca într-un film derulat cu încetinitorul, gîndindu-se la cele două reîntoarceri ale lui, în cei patru ani de război, fiecare regăsire însemnînd un alt copil... Da, de fiecare dată l-a condus la gară, cu o garoafă roșie, singurele flori ce se puteau găsi atunci, iarna, în oraș... Și-acum și-a propus să refacă drumul acela, după patruzeci de ani, cînd trăsurile au dispărut, cînd gara nu mai este aceeași... În sfîrșit, sună telefonul, dar nu-i dispecerul, ci prietena ei de palier, cea care, de cinci ani, de cînd i-a murit soțul, a făcut revelionul împreună cu ea. Anul acesta însă a plecat la fiică-sa, în celălalt capăt de țară, să petreacă acolo anul nou, și, uite, s-a grăbit să fie prima care să-i ureze mulți ani. Îi răspunde cu aceleași urări, se străduiește să fie veselă, dar, vorbind cu bătrîna de la capătul firului, se întreabă cu ce s-a ales ea de la viață. Drumul dintre casă și laborator, bolile copiilor, grijile permanente pentru ei, o teză de doctorat, mai multe lucrări publicate în revistele de specialitate și iar emoții pentru copii, pentru examenele lor, pentru căsătoriile lor, pentru venirea pe lume a nepoților, și lunga, nesfîrșita sa singurătate. Chiar în clipele de adevărată fericire, cum au fost nunțile fiicei și fiului ei, și-a amintit de trenul acela plin de soldați, de garoafa roșie, și apoi, fără voia ei, de tot drumul de femeie singură, evitată de consoartele sale, căsătorite, pîndită uneori cu nerușinare de privirile bărbaților lor. Cel puțin dacă ar fi fost femeie urîtă... Paradoxal, dar tocmai frumusețea și inteligența sa i-au pus cele mai multe piedici în viață acum știe asta precis și îi urează din nou mulți ani prietenei ei. Pe urmă iar așteaptă să sune telefonul. Așteaptă o altă oră și începe s-o cuprindă frigul, încît își îmbracă paltonul. Dacă n-ar fi atît de slăbită, s-ar fi dus la gară cu tramvaiul sau ar fi făcut drumul pe jos. Nu, nu poate decît să aștepte, omul acela, care i-a luat comanda pentru taxi, a fost deosebit de amabil. La un moment dat, se ghemuiește în palton, închide ochii și trenul se pune din nou în mișcare, iar ea aleargă pe lîngă el. De patruzeci de ani aleargă așa... Cînd deschide ochii se uită la pendula atîrnată de perete. Mai sînt douăzeci de minute pînă la miezul nopții. Întinde mîna spre telefon și, cînd atinge cu degetele receptorul, îl aude sunînd. Nu, nu-i dispeceratul, ci fiica ei. Cît de mult se străduiește acum să fie veselă. Printre cuvinte, își spune că, dacă ar fi reușit să-și

(continuare în pag. 5)

Corneliu ȘTEFANACHE

Critică și critici...

Critica este prin excelență domeniul relativului. Ea formulează păreri, iar nu adevăruri definitive. Este subiectivă, în sensul că exprimă punctul de vedere al unui subiect față de literatură. Și fiecare o vede în felul său, după sensibilitatea, educația și talentul propriu. Se cunosc persoane care seamănă la înfățișare pînă la confuzie, dar cum să imaginezi doi inși în stare a simți și a gîndi la unison? Pînă și protagoniștii marilor iubiri, în cazul cărora se pretinde că se atinge, uneori, identitatea gîndurilor și trăirilor, își justifică pasiunea în chipuri diferite. Cît despre alte categorii de cupluri, ce să mai zicem? Putem fi de acord cu cineva într-o chestiune ori alta, împărtășim, eventual, o aceeași convingere, însă acordul desăvîrșit, pînă la detalii, ne e peste puteri a-l atinge oricîtă bunăvoință am nutri. Însăși coincidența de păreri în cutare problemă se dobîndește pe căi și cu mijloace cel mai ades diferite pînă la opoziție. Dacă doi critici sînt în consens, asta înseamnă că au ajuns la aceeași concluzie fiecare în felul lui, dezvoltînd raționamente distincte, nicidecum că s-au slujit de argumente identice, la fel speculate și înlănțuite. De aceea, unanimitatea deplină este în critică o anomalie și, ori de cîte ori se întrevăd semnele instaurării ei, avem tot dreptul a presupune că ageru-i ochi s-a închis de oboseală sau din alte pricini.

Foiletonistica noastră din ultimul timp pare hotărîtă, cel puțin printr-o parte a ei, să convingă de binefacerile unanimității, pe care să o instituie drept singura, adevărata soluție. Am ezitat îndelung pînă să scriu aceste rînduri, pentru că, în pofida evidențelor, faptul mi se părea neverosimil. Mă suspectam de iluzii optice, îmi spuneam, cum personajul de anecdotă, că așa ceva nu există. Între timp însă, fenomenul a căpătat o asemenea pregnanță încît orice îndoială a dispărut de la sine. Despre ce este vorba? Apare, să zicem, o carte, nu contează a cui, și cutare critic de la centru îi consacră o lungă recenzie favorabilă. Pînă aici nimic deosebit. Însă deodată, ca la comandă, alți critici, de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București, recenzează și ei cartea cu pricina. Nu oricum, ci în același spirit, dezvoltînd aceleași observații, furnizînd aceleași dovezi, ajungînd, natural, la aceeași încheiere, adeseori formulată în chiar aceleași cuvinte și după aceeași topică. Apare o altă carte, tot nu importa a cui, și criticul de la centru scrie prompt despre ea, numai că de astă dată vădit defavorabil. Iarăși nimic ieșit din comun. Dar, tot ca la comandă, alți critici (pardon! aceiași), de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București, manifestă subit interes pentru ea, o măsoară cu același metru, îi iau tensiunea cu aceleași aparate, o taie cu același bisturiu și în aceleași locuri, o închid și o declară irecuperabilă. Se poate și altfel. Apare, bunăoară, o a treia carte și criticul de la centru o ignoră. Ma rog, e dreptul său. Nici un critic nu poate comenta toate volumele, iar tăcerea reprezintă și ea o atitudine. Însă, ca la un semn, aceiași critici de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București, alteori de o uluitoare operativitate, o ocolesc și ei. Pentru ca tabloul să fie cît de cît întreg, se impun amintite încă două situații. Tipărește și criticul de la centru volume. Nu interesează aici valoarea lor, ci doar amănuntul că, invariabil, criticii de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București redevin prompți și salută pe o singură voce, decis admirativă, fericitele evenimente. În sfîrșit, scot și criticii de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București volume. Din nou nu interesează valoarea lor, ci faptul că distinsul critic de la centru lasă deoparte tomurile despre care nu apucase să se pronunțe și închină ditirambice foiletoane proaspetelor apariții. Bineînțeles că, imediat, și criticii de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București retipăresc sub propriile semnături bunele cuvinte ale criticului de la centru.

Să mai îndrăznească cineva a pretinde că valoarea e relativă! Dimpotrivă, ea e un dat obiectiv, se impune oricui o privește în față, ridicîndu-se deasupra împrejurărilor și intereselor! Dovadă că atîția cronicari de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București au recunoscut-o din primul ceas, fără șovăire, acordîndu-i cuvenitele onoruri! Dacă singur criticul de la centru ar fi remarcat-o, încă puteam avea oarecari dubii! Însă așa, arătată cu degetul de atîția confrați ai domniei-sale, ea dobîndește statutul evidențelor. Se subînțelege că cei ce gîndesc altfel și, mai cu seamă, comit imprudența de a mai și scrie altcum, sînt niște inși obtuzi, insuficient pregătiți a recepta valorile autentice, prizonieri ai ideilor învechite! Asta numai dacă nu cumva nealiniatele lor opinii (deși ar merita alt nume, ce face să roșească pînă și hîrtia, altfel reputată a suporta orice) nu se întemeiază pe rea credință, decurgînd din rațiuni străine de exigențele estetice!

Să fie o pură întîmplare acest teribil acord? Să rezulte el numai din valoarea propriu-zisă a cărților? Cum să ne explicăm, totuși, convingător perfecta suprapunere a opiniilor, absența oricărui dezacord, fie și în chestiuni de detaliu? Căci o cronică de asemenea factură nu o susține, nici nu o continuă pe precedenta, ci o repetă pur și simplu, probabil pentru ca ideea ei centrală, judecata de valoare să intre în toate capetele și să se impună. Nu e repetiția mama adoptivă a învățăturii? Diversitatea peisajului critic a cedat terenul unei crunte monotonii. Nu mai există delimitări, poziții distincte, ci dulce unanimitate, de parcă acești critici de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București i-ar fi dat procură criticului de la centru să gîndească în locu-le, ei mulțumindu-se a reproduce mecanic ceea ce li se suflă la ureche. Cum să fi ajuns ei la perfecta, inumana sincronizare a gesturilor, dacă nu prin istovitoare exerciții, de felul acelora la care sînt supuși dansatorii din corpurile de balet? Nici un pas alături, nici o rupere de ritm, nici o inițiativă. Mecanisme bine unse, ei execută doar mișcările înscrise în program și în ordinea strictă de acolo. Bagheta dirijorului taie aerul, iar formația își face datoria.

La ce bun? S-ar putea întreba cineva. Păi, la multe. Întîi că se asigură astfel un riguros control al bursei valorilor literare. Concertarea opiniilor dă impresia dreptății, conform străvechiului adagiu ce pretinde că trebuie să te culci dacă cel puțin doi îți spun că ești beat. Poți să nu fi pus tu picătură de alcool în gură, căci — fiind în minoritate — ești dator să te supui majorității. Pe de altă parte, autoritatea criticului de la centru sporește. Confirmat sistematic în aprecieri de atîția colegi, cine ar mai cuteza să-l contrazică? În fine, criticii de la Cluj, Iași, Timișoara, Oradea și București își clădesc, prin asistență mutuală, o necesară reputație. Ei sînt de regulă tineri sau încă tineri, n-au o poziție literară prea limpede, iar constanta subscriere a judecăților (datorită lor) majoritare le întărește prestigiul. Pînă una-alta nu ies din ring, bat temeinic pasul și salută

(continuare în pag. 15)

Al. DOBRESCU

Sintaxa socială

Romanul **Febră vesperală** (1982) este cea mai bună carte a prozatorului Marcel Constantin Runcanu, fiind precedată de un alt roman, **Sepia** (1973), distins, la apariție, cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, și de un volum de povestiri, **Nostalgii secrete** (1976). **Febră vesperală** nu este un roman propriu-zis, ci un „roman al romanului" care abia de acum urmează a fi scris; autorul precizează, de altfel, că aceasta nu este decît „cartea întîi" din ciclul **O oră de glorie**. Marcel Constantin Runcanu face în acest prim volum al proiectului său epic cîteva exerciții de construcție și stil romanesc, asigurîndu-și „partea tehnică" a ciclului; el studiază în cele trei capitole ale textului, pe rînd, statutul autorului și al personajului, comportamentul acestora în clipa impactului cu mediul social care ar putea oferi, eventual, substanța narativă și, în sfîrșit, în ultima parte a cărții sale, pune față în față pe romancierul Poenaru și personajul Alexandru Sofian, care încearcă să ajungă la o „înțelegere", la un „pact" epic pe temeiul căruia unul să scrie **O oră de glorie**, iar celălalt să accepte condiția personajului, cu pendularea necesară între cei doi poli ce definesc două calități umane diferite: „supunere" și „libertate". Primul capitol al romanului **Andante**, urmărește conflictul autorului cu eroul său; primul încearcă să supună, celălalt vrea să scape de sub tutelă: și aceasta pentru că Alexandru Sofian nu este un personaj **creat** de ramancierul Poenaru, el **există** în viață, încadrat într-o textură complicată de relații umane și sociale — o **persoană** care refuză, deocamdată, să devină **personaj**. Autorul îl urmărește cu ochi de detectiv, îi supune existența unui examen sever, căutînd acel „miez al adevărului" care îi scapă însă mereu. Alexandru Sofian reprezintă, pentru autorul său, însăși realitatea care se cere descoperită și fixată pe hîrtie; numai că Sofian este o „realitate" incomodă, el nu acceptă „confortul sentimentelor" ci „se devotează, ei, da, cîinește unor **principii**": nu sentimente are a reconstitui Poenaru, ci principii, mult mai puțin „epice" decît „confortabila" natură sentimentală care face din oameni, din oricare din ei, posibile personaje de roman. De aceea, Poenaru se vede silit să scrie un „roman-cercetare", se înverșunează să-l scrie, cuprins de acea „febră vesperală" a creației, marcată de efortul organizării unor fișe „frumoase dar inutile" într-un text narativ care să capete coerența și caracterul epic al unui roman. Mai mult, Poenaru vrea să fie aici un **factor** al existenței personajului său pe care încearcă să-l învețe viața, „viața nouă" a celui care părăsește anonimatul persoanei pentru a deveni personaj: autorul oferă lui Sofian „lecții de literatură" care vor să fie lecții de viață. Faptul nu scapă celui de-al treilea erou, Luiza, „criticul literar" al fișelor lui Poenaru; aceasta sancționează ferm toate „rătăcirile" autorului, toate încercările sale de a depăși viața (ceea ce este plauzibil, adevărat) pentru a-și transfera personajul în lumea tuturor posibilităților, care este spațiul literaturii. Ceea ce îi desparte pe cei doi — autor și critic — este viziunea asupra vieții, asupra **ordinii** ei în literatură; autorul are o perspectivă dinamică, mereu schimbătoare, pînă la spulberarea ordinii amintite, în timp ce pentru criticul Luiza „viața și obiectele trebuie să aibă contururi precise, să fie guvernate de ordine dacă nu chiar de armonie". Obosit de acest dublu conflict cu personajul și criticul său, romancierului nu-i mai rămîne decît nostalgia după „acea însușire de care-și aminteau vechii greci, epoptia, contemplarea nemijlocită a adevărului"; personajul, ajutat de critic, scapă autorului său, refuză destinul literar pentru a se întoarce „liber" între reperele existenței reale, adevărate, trăite.

Și pentru că un roman nu se poate scrie doar cu principii, în cel de-al doilea capitol al textului său, **Centurionii**, Marcel Constantin Runcanu îl părăsește, aparent, pe prozatorul Poenaru pentru a-i lăsa personajului Alexandru Sofian răgazul să trăiască; iar evenimentele pe care le trăiește de aici înainte Sofian sînt exerciții de acomodare a persoanei în haina personajului, a vieții în „carcasa" literaturii: autorul a renunțat la pretenția că știe totul despre eroii săi, reali sau imaginari, raporturile se schimbă radical și Sofian este cel care **observă** acum viața, meticulos, ca orice prozator realist care se respectă. În stațiunea Sărata, el face cunoștință cu un mediu care re-prezintă, la scară redusă, dinamica **reală** a relațiilor dintre diverse tipuri sociale: conducătorul, vanitosul, supusul etc. Sofian este cel care are acum **„obiective de studiat"**; în miezul „fagurelui uriaș" (textura socială), el asistă la jocul prezentului cu trecutul: pensionarii veniți la tratament își reamintesc conflicte vechi, retrăiesc **acum** cu aceeași intensitate de **atunci**, cel puternic (Pompiliu Vasilescu) păstrînd încă atributele „funcției" sale trecute față de „victimă" (Zavergiu). Ne întîmpină aici o perspectivă ironică, cu pronunțate accente sarcastice, asupra raporturilor de putere dintre oameni care încearcă să înșele timpul și, prin aceasta, pe ei înșiși: asistăm la un trist joc al măștilor, cu știuta regulă care face din oameni niște jucării mecanice acționate de un mecanism căruia nu-i înțeleg principiul de funcționare dar pe care îl acceptă cu teamă și resemnare. Acest al doilea capitol al textului trasează conturul spațiului social care ar putea oferi substanța epică și precizează, în același timp, calitatea umană a personajului Alexandru Sofian. Acesta călătorește, călătorește mereu, starea sa este condiționată de **neîntrerupta mișcare în spațiu**, drumurile sale constituind adevărate traiecte ale (re)cunoașterii lumii și sinelui: autorul și personajul său doresc același lucru — adevărul —, iar drama lor este aceea de a nu putea trece dincolo de acel „nivel al ipotezei" pe care nici noi, despre noi înșine, nu îl putem depăși.

În sfîrșit, cea de-a treia parte a textului lui Marcel Constantin Runcanu, **Sub specie aeternitatis**, aduce surpriza unui „colocviu" pe temele date anterior între autor și personaj; Poenaru se întîlnește cu Sofian, acceptă să devină „personajul... viitorului meu personaj" pentru promisa „lecție de relativism" întrucît, iată, „nu-i de colea să afli ce-și închipuie eroii despre autor": la acest inedit colocviu, autorul participă cu o neostoită **ardoare a mărturisirii**, iar personajul adîncește înțelesul gîndurilor celui care a dorit să-l creeze, cu forța cu care numai viața poate „adînci" literatura. Consecințele acestei întrevederi sînt previzibile: autorul pierde servieta cu manuscrisul romanului despre acel Sofian și tot ce-i rămîne este „Sofian cel adevărat" și un motto convingător din Dostoievski. Ceea ce realiza Marcel Constantin Runcanu în **Febră vesperală** era un text ce vorbea despre condiția scriitorului pentru care a scrie înseamnă a exista, dar și despre statutul personajului pentru care „a fi scris" înseamnă **a fi** cu adevărat „sub specie aeternitatis".

Ioan HOLBAN

Între idee și concept

O idee, bună sau rea, poate să-ți **vină** dintr-o dată. Un concept se cere **însușit**, **învățat** sau **elaborat**, printr-un efort intelectual bine susținut, argumentat și explicat, cu ilustrație și aplicație proprie.

O idee te poate **inspira**, un concept te obligă să-l **decodifici**, să-l **înțelegi** și să-l faci **inteligibil**.

Ideea mea de acum este aceea că limba română a filosofiei este un instrumentar de mare bogăție lexicală, cu profunzimi și nuanțe admirabile pentru rostirea gîndirii celei mai adecvate la realitate, mai adevărate în miezul ei ,a puterii de abstractizare și generalizare pe temeiuri subtil analitice. Comoara limbii române a filosofiei a fost tezaurizată din vaste zăcăminte de rostire proverbială. Numai un singur cercetător al înțelepciunii populare, Iuliu A. Zanne, a reușit, la sfîrșitul secolului trecut, să adune 10 mari volume academice „în folio", din posibila colecție **Proverbele românilor**. Din valori de mare finețe se compune zestrea de înțelepciune și strălucire a expresiei în încrustații, cizelări și montări de giuvaer alcătuite sub puterea condeielor lui Cantemir. Conta și Eminescu, Blaga și Eliade, Noica, cel puțin, a contemporanilor care le urmează exemplul cel bun. Pentru a **argumenta** în favoarea acestei idei, am **conceput** o antiteză de nuanțe relevante semantic, între noțiunile **idee** și **concept**. Punerea în evidentă a **diferențierilor specifice** prezente în spiritul limbii române, ajută conturării sferelor intersectate ale celor două noțiuni diferite.

Sper ca delimitările astfel obținute să deseneze destul de clar funcțiile semantice, utile traducătorilor care caută să nu folosească acești doi termeni „tale-quale" deci, nu la întîmplare, nu cu indiferență, cu o anumită diferențiere necesară preciziei stilului, fără a cădea în păcatul autorilor novici, ori al celor insuficient preocupați să distingă nuanțe semnificative, în graba exprimării unor stări, relații, deveniri desprinse din realitatea imediată.

Ideea poate fi un act **inhibat**, sau **amînat**, cum spunea Mihai Ralea, o stare de spirit care lasă o urmă, o amintire **vagă**, urmată de o exprimare, o numire, un semnificant, sau o descripție a sa în noțiuni, mai mult sau mai puțin clare. Pentru Platon semnificatul (fapt, lucru, fenomen) poate să fie undeva foarte departe, într-o lume sau existență anterioară, iar amintirea o **neuitare** ideală, un „anamnesis" modelator, care obligă moral la o **prototipală**, în eros de pildă, strădanie și clădire pensiune spre ideal, căutare sau găsire **arhetipală**, în mitologia paradigmatică a Olimpului ș.a. Dar tot atît de bine ea, ideea, poate fi **impulsul ideatic** abstract al unei acțiuni, **imaginea ideală** a unui lucru care se va înfăptui imediat, sau, mai corect, mediat de ea într-o consecuție cauzală. Este cazul motivației acțiunilor omenești prin **cauze finale** — scopuri (raționale) sau prin **cauze formale** — estetice (de ce nu sentimentale?). Acțiunile omenești, de o oarecare amploare, se **conduc** după idei, dar se **realizează** după concepte și proiecte bine conturate, precise: plutirea și nava, zborul și avionul sau racheta, umanitatea și cetatea sau orașul, societatea și modelul ei, în structuri, funcții, relații interne și externe. Pacea este o idee bună, tratatul de pace un concept realizabil. Ideea poate fi **vagă**, conceptul nu. O idee bună **premerge** unei serii de concepte care privesc **realizarea** ei.

Conceptele vin **după experiență** și o cuprind, o **generalizează**, ideile îi **premerg**, în acțiunea individuală. Ideile mari ca moștenire filosofică, politică, științifică sau eseistică, pot fi **apriorice** față de individul purtător, nu și față de specia umană care le-a creat **aposterioric**, adică după experiența psihologică, afectivă, pur rațională sau practică general umană. Concludent, ideea nu-i aparține oricui și oricum, ea poartă de obicei un nume de inventator sau de erou. Cei mai străluciți dintre oameni sînt martiri care și-au sacrificat viața pentru triumful unei idei. Socrate este mare pentru că a preferat să-și spună adevărul pentru care agora i-a oferit o cupă cu otravă, cucută ucigătoare, în locul unei existențe meschine și în umilință. A muri pentru o idee, iată deviza eroilor tragici, felul lor de a consacra, modul lor de a revoluționa existența culturii eleate sau heracleitice (Anton Dumitriu). Ideea revine doar parțial și treptat omului care se apropie obișnuit de ea prin lectură, prin cultură și educație. Noi, cei mulți, ne **însușim** ideile, devenim **adepții** lor, fără prea mari sacrificii, ca inginerul de concept, care nu trebuie să moară pentru a-și susține proiectul, în ordine, cu răbdare. Ideile mari ale culturii sînt **apriorice**, numai pentru cel care abia și le însușește prin cultură. Omul cultivat nu repetă experiența empirică și nici sacrificiul de pionierat a sute de generații anterioare ci preia concluziile și preceptele, sistemul de argumentare a conceptelor însoțitoare, metoda, axiomele și modelele acțiunii, relațiile morale, necesare constituirii personalității, verificîndu-le în propria viață practică. Acest înțeles cred că îl are, ca miez, concepția lui Immanuel Kant într-o expunere sistematică (Mircea Flonta). Pînă la un punct experiența anterioară a omenirii, chiar în specificitatea ei națională, se moștenește, în ecoul ei stilistic, ne spun neokantienii Spengler, Frobenius și, într-o sinteză nouă, filosofia culturii elaborată în concepte originale de Lucian Blaga.

Ideea este **invenția**, conceptul poate fi **proiectul** ei de realizare, ipotetic sau practic, patetic în cazul artei. Ideile pot fi **mărețe**, **generoase**, **revoluționare**, conceptele **corecte**, **realizabile**. O idee poate fi greșită, un concept de asemenea imperfect sau nedesăvîrșit.

Ideea **clară** deschide o vastă perspectivă, iluminează un orizont. Ea nu poate fi exprimată de un singur **concept**, **proiect**, sau **model** al acțiunii sau lucrului, dar se **regăsește**, măcar parțial, în cele mai bune concepte, prin care se **realizează**. Conceptul tinde să fie desăvîrșit și prin aceasta **precis delimitat** și **finit**. Numai ideile **noi** pot să deschidă calea unui concept, unui sistem de concepte, pentru a da elasticitate înțelegerii, putere de pătrundere și adaptare gîndirii **active**, **creatoare**.

O idee **genială** poate fi servită doar de un sistem de concepte și fapte de creație **perfecte**, deci **realizabile conform firii sale**, altfel o idee bună se pierde și se deformează, ne mai ajungînd niciodată o realitate, sau o **transpunere în realitate** a ideii princeps sau scop, ci o caricatură sau o deformare în grotesc a gîndului celui frumos. Concepte **greșite** și acțiuni strîmb conduse de ele, sau **ineficiente**, îndepărtează oamenii de la **scopul inițial** propus. Ori **scopul** este motivația acțiunii umane, idee **călăuzitoare**, **început**. Dezacordul dintre ideea **inițială** și conceptul imperfect, neadecvat, trunchiat, înseamnă decăderea principiilor acțiunii drepte și reușite, obținerea unui rezultat neașteptat, nedorit, de multe ori opus scopului propus. Aici ne împotmolim în domeniul întîmplărilor absurde, al necesității oarbe, descris în determinismul materialist al lui Engels și în dramaturgia absurdului, scrisă cu aplomb filosofic de existențialiștii laici ai perioadei postbelice.

O idee **nouă**, **generoasă** în sugestii, sau pur și simplu **nemaiîntîlnită**, poate detașa pe autorul său din grupul de cultură din care face parte, îl poate rupe de colectivitate, așa cum se rupe din plutonul de alergători fruntași cel care va primi laurii Olimpului. De aici singurătatea alergătorului de cursă lungă, solitudinea geniului, suferința și tristețea sa, în zonele aride și reci, cu atmosfera rarefiată ca ale vîrfului de munte, spre care ascende temerar, ca spre o **culme valorică**. Rupt de colectiv, vor spune invidioșii mărunți. Plutind, în nori, completează alții. Rupt de lume, de interesele ei imediate, uneori meschine, așa pare cel care aleargă în fruntea coloanei, cel care duce torța, sau lumina propriului rug. Aici poetul veșnic tînăr Nicolae Labiș se confundă cu poezia sa, iar aceasta cu spiritul generației sale.

Inaccesibilă mai pare ideea nesprijinită de concepte explicative, însoțitoare. Nu putem explica ceva despre care nu avem nici o idee. Explicăm, **construim conceptual** și real doar ceea ce știm. Argumentul suprem este **practica**, verificarea care vine mai tîrziu, **ultima**. Ideea îi precede, conceptele o generalizează. Abia atunci lumea recunoaște un adevăr **în genere acceptat**, dovedit prin fapte.

Revoluționarul, în munca din atelier sau la calculator, în laborator sau la pupitrul de comandă, este **purtătorul ideii celei bune și noi**, **realizatorul** ei dăruit. Lumea este **prudentă**, are instinct de **conservare**, revoluționarul este temerar, are o scînteie de nebunie necesară declanșării creatoare, de aceea este privit cu suspiciune de conformiști, lovit cu pietre, înjunghiat pe la spate, sau denigrat, pentru că **încă nu este înțeles**. Ideile mari se impun cu

Sfîrșit de secol

Scriitorul ca personaj

Călinescu a lansat (la noi) ideea că un creator nu prezintă interes ca personaj de roman, fiind nereprezentativ, atipic. După opinia sa, „pentru romancier, existența lui Popescu, impiegat C.F.R., care visează să iasă din mizeria lui provincială și să ajungă într-o stație mai mare, turburîndu-și tihna familială, e mult mai adîncă decît viața lui Eminescu". Această răsturnare de situație este specifică stilului de prestidigitator al lui G. Călinescu și în plus a avut — să nu uităm — funcția precisă de a-l minimaliza pe Cezar Petrescu, autorul unei vieții romanțate a lui Eminescu. Ar fi deci greșit să ne-o însușim înfiorați de respect și să o aplicăm ca pe o axiomă în înțelegerea literaturii și în practica scrisului. De altfel, G. Călinescu însuși nu a respectat restricția și, în două dintre romanele sale, a făcut personaj central dintr-un mare creator.

Cum să fie un scriitor neinteresant ca personaj de roman? Analizînd și folosind mereu limba, cel mai important mijloc de comunicare între oameni, el ajunge să aibă o conștiință intensificată și atotcuprinzătoare. Iar Camil Petrescu (pe care G. Călinescu nu l-a ridiculizat!) a formulat binecunoscuta ecuație: cîtă conștiință, atîta dramă. Nu poate deveni personaj de roman un om care trăiește maximum de dramă?

O obiecție posibilă ar fi aceea că în roman este nevoie nu de dramă, ci de epică. Și se crede că din viața unui scriitor lipsesc evenimentele exterioare. Se crede. Dar cine știe să vadă nu se poate să nu descopere situații de roman în destinul scriitorilor. Un poet talentat, Mircea Popovici, a publicat o carte în 1946, a fost remarcat, s-a bucurat de succes, avea toate șansele să devină o vedetă. Dar următoarea carte a publicat-o abia în 1987. A revenit, nu ca mușchetarii, după douăzeci de ani, ci după patruzeci! Ce s-a întîmplat în toată această perioadă, cum a fost viața lui? Nicolae Manolescu a scris în repetate rînduri, de-a lungul anilor, despre poezia lui Ștefan Aug. Doinaș și, în plus, este considerat cel mai influent critic de azi și totuși Ștefan Aug. Doinaș, alcătuind o antologie de texte critice despre propria sa poezie, nu a reținut nimic din comentariile lui Nicolae Manolescu. Criticul, în general rece și ironic, s-a arătat zguduit, și-a exprimat în mod public stupefacția, dar poetul nu i-a răspuns. De ce? De ce? La Ploiești trăiește un poet foarte sensibil, Corneliu Șerban, care a crezut întotdeauna în poezie ca într-o religie, dar care, constatînd că versurile sale, simple și frumoase, nu au ecou, a renunțat la scris. N-a avut ecou nici această renunțare. Ce este, oare, în sufletul său?

Alex. ȘTEFĂNESCU

controverse

greu, cu sacrificiul lui Manole, cu talent. Lipsa de talent este iertată cu îngăduință, genialitatea niciodată. Suportînd oprobiul omul marilor idei își acceptă conștient destinul tragic, este gata de jertfă pentru binele altora. **Izolarea lui este aparentă înșelătoare. Sensul vieții sale este altruismul el dă miez și direcție acțiunii celor care au tăria să-l urmeze.**

Radu NEGRU

La ordinea zilei

Confruntările de idei care durează sfîrșesc prin a li se uita, după un timp, punctul de plecare. Tensiunea faptelor concrete se diluează, în cele din urmă dispare. Ciocnirile abstracte ne transmit principii ; rupte de realitatea ce le-a dat naștere, acestea sînt ușor de manipulat ; cuvintelor care le numesc li se atribuie lesne, de către utilizatori, sensuri convenabile.

Ruperea de realitate a noțiunilor și conceptelor contribuie la apariția și consacrarea confuziilor —, e drept, cîte o dată deliberat cultivate. În lumea sensurilor vagi cresc teoriile de circumstanță, lipsite de logica necesară oricărei reflecții autentice.

★

Se vorbește cu multă ușurință, și în afara oricăror argumente, de o împărțire a scriitorilor contemporani în... „apărători ai valorilor estetice" și... alții. Categorisirea s-ar extinde, lucru și mai curios, și la critici — deși aceștia, prin însăși condiția lor, ar trebui să înțeleagă mai bine decît oricine importanța calității estetice pentru șansa de a fi a operei de artă. Adevărul e că nu se cunosc critici al căror program să susțină că valoarea estetică nu constituie condiția necesară a artei. Atîta doar (așa ceva s-a întîmplat însă întotdeauna) că unii înțeleg și aplică într-un fel criteriul, iar alții în altul. De ce parte e „dreptatea" — asta e altă poveste. Aici interesează numai temeiurile unei astfel de împărțiri. Nefiind reclamată de realitatea faptelor, clasificarea nu ne poate apare decît ca naivă și interesată : modul de a gîndi al celor care o practică nu e deloc greu de deslușit : cine nu e de acord cu „valorile" pe care le susțin eu e... împotriva criteriului estetic...

★

Trecînd la lucruri mai serioase să observăm cîteva contradicții semnificative. Nespecificîndu-se un sens particular atribuit cuvintelor **estetic, valoare estetică** etc. rezultă că ne menținem la accepțiile curente. Și atunci, dacă împărțirea discutată e cît de cît justificată „apărătorii" esteticului trebuie să se ocupe în mod deosebit de realizarea artistică a scrierilor literare — cu alte cuvinte, de latura lor artizanală. În mod ciudat însă, „apărătorii valorii estetice" sînt circumspecți față de acest aspect al operei de artă și nu se arată mai pregătiți decît alții pentru a-l analiza. Ne lasă chiar să înțelegem că arta nu se reduce, nici vorbă, la atîta lucru ; că misiunea lor, pe care și-au asumat-o de bună voie, de altfel, nu e evaluarea de pe pozițiile „meșteșugarului", pregătit să aprecieze din interior calitatea lucrului executat de un coleg, ci altceva, mult mai important —, o etică, poate chiar o filosofie. Nu se vorbește totuși niciodată explicit despre această complexitate subînțeleasă, accesibilă doar cîtorva aleși : singurele idei puse în circulație sînt cele cîteva (care au însemnătatea lor, fără îndoială) amintite. Nu miră în consecință exprimarea în sentințe (de soiul : etica /filosofia/ artei nu e nimic altceva decît realizarea estetică), absolutizări dogmatice ale unor adevăruri parțiale.

★

Deoarece nu o dată sînt acceptate ca explicații suficiente tautologii — „arta e... artă", „valoarea e... valoare" etc. — „apărătorii valorii" nu socotesc necesar studiul transformării noțiunilor întrebuințate. Pentru a desluși implicațiile chestiunii trebuie să refacem totuși cîte ceva din devenirea lor istorică. Nu voi întreprinde aici nici măcar o sumară recapitulare a avatarurilor termenului cheie — **artă**. Vreau numai să remarc : ceea ce ni se prezintă ca definit pentru totdeauna, esență definitivă a artei, presupune, în realitate, succesive adaptări, o continuă reașezare în coordonatele epocii.

Cu doar cîteva secole în urmă prin **artă** și prin **calitate** artistică se înțelegea cu totul altceva decît înțelegem astăzi. În evul mediu, în renaștere încă, artele se mai împart în arte mecanice și liberale ; primele, considerate îndeletniciri meșteșugărești, presupuneau munca fizică — celelalte solicitau activitatea intelectuală. Cînd se vorbea despre artă pur și simplu se subînțelegeau artele liberale —, doar ele socotite arte autentice. Celelalte rămîneau meșteșuguri. Care erau aceste arte liberale ? Împărțite în două clase, trivium și quadrivium, ele numărau : gramatica, retorica, dialectica; respectiv aritmetica, geometria, astronomia și muzica. Dintre artele zilelor noastre nu întîlnim, așadar, decît muzica (retorica, în forma clasică, ieșind ca artă din vederile contemporanilor noștri) ! E ușor de înțeles că înțelegîndu-se altceva prin artă, altele erau și accepțiile „valorii artistice".

Trecerea către semnificația actuală a termenilor principali se produce, după anumiți specialiști, o dată cu renașterea, sub influența unor Ghiberti, Da Vinci, Alberti și, mai ales, Marsilio Ficino. Alții împing momentul de trecere mai către zilele noastre, spre un Charles Batteux de pildă. Dar fie că ne oprim la prima dintre date (secolul 15), fie la cealaltă (cartea lui Batteux apare în 1747) important e că mutația nu e oricum mai veche de cîteva secole. Timp insuficient (istoria ideologiilor ne-o dovedește prin atîtea alte exemple) pentru a șterge complet din conștiința mediului cultural idei care au alimentat-o o perioadă mult mai îndelungată, persistînd, în mentalitatea europenilor, într-o formă sau alta, din antichitate pînă la renaștere.

★

În teoria artelor supraviețuiesc, alăturate și contradictorii, concepții edificate pe măsura condiției artelor mecanice și concepții adecvate condiției artelor liberale. De o parte vizarea artelor ca meșteșug, care se poate învăța, perfecționa, desăvîrși (caz în care rolul criticului este acela de a îndrepta erorile, de a-l îndruma pe artist pe calea celei mai bune execuții). De cealaltă parte considerarea artei ca o complexă realizare spirituală, în universul căreia criticul se implică, la rîndul lui creator de bunuri spirituale.

★

Pentru ce această incursiune ? Ea e necesară pentru circumscrierea realistă a poziției „apărătorilor valorii estetice". A privi arta exclusiv sub unghiul valorii estetice nu e decît o prelungire a conceperii ei în latura meșteșugărească. Îndeletnicire strict necesară, dar, într-un sens, elementară, redusă la aprecierea execuției. Aprecierea virtuozității unui violonist nu e același lucru cu pătrunderea subtilităților simfoniei. Intr-o primă accepție, de altfel, artă însemna modul de a realiza desăvîrșit o activitate (orice activitate, nu doar crearea de opere artistice), a înfăptui o acțiune cu măiestrie.

Examinarea exigentă, din perspectiva meșteșugarului e, repet, și nu mi-i teamă că o fac de prea multe ori, fără doar și poate o permanentă necesitate. Capătă chiar, în epocile în care rigoarea execuției artistice se relaxează, importanță deosebită. După perioade de slăbire a severității controlului artistic urmărirea critică a execuției artistice e în mod necesar în prim-plan.

Cei care văd în artă o realitate spirituală bogată, desfășurată pe coordonate multiple, nu se pot mulțumi însă cu acest fel de critică. Examinarea calităților estetice constituie o etapă de care nu se poate face abstracție ; singură, se arată însă insuficientă. În fața problemelor capitale — ale vieții, ale morții, ale dragostei — a te mulțumi cu „păreri" despre execuția artistică a unei cărți nu e de ajuns. Constatarea calității estetice ne arată că avem de-a face într-adevăr cu o operă de artă, și nu cu un text oarecare — dar valoarea scrierii nu se reduce la atît — sublinia pe bună dreptate un critic de renume.

★

Există în istoria literaturii noastre cîteva momente în care exigența judecății estetice prevalează asupra oricăror altor observații și reflecții critice. Unul din cele mai semnificative îl reprezintă Junimea ; un altul acțiunea publicisticii literare în a doua jumătate a deceniului șapte al secolului nostru. Criticii generației 60 au ilustrat un astfel de moment, cerut de abundența cărților terne din anii 50. Este o critică de reacție, care a cîștigat la timpul respectiv un rapid și meritat renume. O dată cu recîștigarea pozițiilor artei ea nu va mai putea rămîne ca singura formă de critică. Totuși iluzia pe care o oferă criticilor, tineri și mai puțin tineri, e fără îndoială impresionantă : ea dă sentimentul participării la o acțiune culturală de mare însemnătate fără a cere în schimb un efort considerabil. Complexitatea problemelor ridicate în fața scriitorului contemporan reclamă însă o critică la rîndul ei mai cuprinzătoare și mai angajantă. Ea s-a și anunțat, de altfel : o primă confruntare între formula veche si noua gîndire critică a adus în fața publiciștilor, reprezentanți ai criticii judecătorești, un număr de eseiști care, urmînd exemplul lui Noica, al altor gînditori, exprimă spațiul literaturii în alte dimensiuni. Aceștia nu mai trec nepăsători pe lîngă valori ca respectul față de viață, față de demnitatea și calitatea meditației căreia existența îi dă naștere, față de angajamentul subtil și profund în confruntările de idei, față de ținuta morală a celui care prin scris se adresează mulțimilor ș.a.m.d. Toate acestea, respinse cu superioritate de „apărătorii valorii estetice" ca fiind „în afara chestiunii", ne mai pot lăsa indiferenți ?

★

Reminiscență a gîndirii artelor ca arte mecanice, ca meșteșug, critica judecătorească, care se recomandă cu de la sine putere ca singura șansă de apărare a literaturii are în față o gîndire complexă, flexibilă, proiectînd faptul artistic pe ecranul unui angajament uman fundamental. După decenii în care foiletoniștii au deținut, fără să fi primit nici o replică serioasă, supremația se cuvine să acordăm atenție sporită alternativei anunțate : critica de idei, eseistica în măsură să situeze arta în inima vieții, nu între amănuntele ei de lux.

Constantin PRICOP

Ludicul în poezia lui Horia Zilieru

Spirit investigator dintre cele mai subtile, Horia Zilieru s-a impus ca o voce distinctă în peisajul liricii contemporane (după cum arată Al. Piru, Eugen Simion, D. Micu, Alex. Ștefănescu, Constantin Ciopraga, Liviu Leonte, Al. Andriescu, Al. Călinescu, Daniel Dimitriu, Constantin Pricop și alții) prin pasiunea redimensionării unuia și aceluiași sentiment — sentimentul erotic — circumscris cu numeroase sinuozități și voite încețoșări, spre a conferi viziunii sale farmec și prospețime.

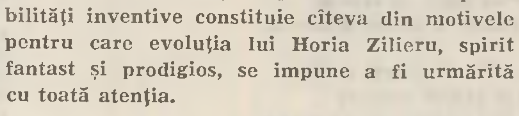
Fastul rostirii, simțul proporțiilor, instinctul culorilor și al raporturilor decorative, inserarea elementelor livrești și a eresurilor de tradiție mitică sporesc forța de seducție a poeziei lui Horia Zilieru. Cadrul obișnuit pe care evoluează acestea este o scenă imensă, care freamătă sub privirile iscoditoare ale unui eu poetic ce domină stranii perspective : „C-un ochi te uiți în bolta diafană / cellalt stă-ntors spre prundul nepereche", Persoana a doua singular (Roza eternă). **Aspirînd să cuprindă întreaga multitudine de fețe ale sentimentului înfățișat obsesiv, poetul trece, cu aceeași dezinvoltură, de la confesiunea înfiorată : „tu ești ca o mireasă prunul / eu sînt pămîntul blîndul bunul",** O colină (Oglinda de ceață) **la comentariul filozofic : „și fiu din fiu în dreapta c-o femeie / vor îndesi cu aștri locul iată / întîia poartă s-a deschis la vamă : / «fiți luminați cu spicul în rodire !» / femeia mea arată-te o ! mamă / fă-mi semnul să intrăm în nemurire",** O ! Mamă (Oglinda de ceață), **ori monologul bazat pe tranziția de la patetic diafan la umor și bufonerie. Prinde contur, în aceste monologuri, o dimensiune nouă a liricii sale : cea ludică, aspect ce-l situează în linia Ion Barbu, al cărui discipol și inspirat emul se impune a fi considerat. Ludicul capătă configurări memorabile în volume mai noi ca :** Oglinda de ceață, Orfeon, Roza eternă, Doamna mea, eternitatea. **(Ludicul însemnînd, de cele mai multe ori, repliere asupra eului creator și a poeziei, a esenței și naturii sale, cu rădăcini, în întreaga lirică europeană, în actul pur de narcisism al lui Mallarmé). Are loc, astfel, desolidarizarea de materie, în vederea scufundării în lumea perpetuă a sinelui.**

Onomaturg de autentică vocație, Horia Zilieru valorifică pe deplin relieful sonor al cuvintelor și imaginează situații poetice dintre cele mai sugestive și încărcate de sensuri, pe care le transpune, cel mai adesea, într-un cadru de baladă, balada fiind concepută în arhitectonica lui Ștefan Aug. Doinaș, drept „formă indirectă a unei travestiri, travestire care așează continuu poetul îndărătul personajelor sale" (Ștefan Aug. Doinaș, Lampa lui Diogene). **Dar, pe cînd lui Doinaș îi este propriu tonul de patetică fervoare, pe Horia Zilieru îl caracterizează alternarea rostirii ceremonioase și solemne cu cea mucalită ori bufă, ceea ce dă o mare vioiciune și savoare limbajului său poetic. Uluitoarele resurse de fantezie grotescă și de umor negru denotă asimilarea lui Urmuz, pomenit în mai multe rînduri și a întregii literaturii a absurdului, căreia i se adaugă vivacitatea și suculența cîntecelor de lume gen Anton Pann : „semioții filantropii / —of ! / țvetanul todorof — / trag în eprubete tropii / și-ntre semn și sens cu raze / rotgen ale vieții-mi faze / le transpun în ecuații / stări de grații / troca(dero) / +n—n =o / radical din gara titu / —ismail și turnavitu",** În timpul războiului din Troia (Orfeon).

Poeziile dominate de ludic constituie, ca atare, un pas hotărîtor în creația lui Horia Zilieru și prin densitatea limbajului metaforic, filtrul „magic" prin care sînt trecute ideile, și prin strălucirea și vivacitatea captivantă a asociaților lexicale, care cresc unele din altele, încorporînd sau mlădiind fără sforțare cuprinsurile succesive ale unei inspirații prodigioase: „ochiul meu neadormit / stînd la margine de mit / scoate dintr-un prund pelagic / vorbe la nadirul dacic : / abur / brusture / balaur / curpen / ghiuj și ghionoaie // măgură măgar năpîrcă // rînză strugure șopîrlă // țeapă / viezure și zgardă // între matcă și tipar / strînse prin ochean să ardă / lacrimă și mir și har / n atomi ———o stea zenit". Femeia îndrăgostită pînă la moarte **(Orfeon). Formulările, de o șocantă modernitate și varietate, susținute și de inspirata așezare în pagină, cu punctuația suprimată, fiind întretăiate doar de refren si, pe alocuri, de paranteze, elemente de falsă disjuncție, din moment ce au drept scop circumscrierea mai exactă a ideii poetice. Ca în Apollinaire și-n poezia americană contemporană, versurile sînt întrerupte de sugestive semne picturale, complinite de explicații amuzante : „venerei din milo (nuda) / saskiei majei desnuda / dorei maar și monei lisa / dansatoarei jane avril / cu botine de trotil / bibei fâcii (paparuda) / domnișoarei hus // iisuse / / sîntem sufocați de muze / / nu mai pot la 1 (plug) să trag / ca un 2 (bou) mă vreau sărac / 3 (pasăre) sub liber cer / 4 ((pește)-n apă lerui-ler". Alteori, sintagmele ludice curg asemeni înșiruirilor din folclorul infantil, descîntece sau blesteme erotice, creații anonime cu amplu ecou în poezia sa : „Și ochiul călăreț din morți învie / în pînda lui flămîndă cai de sare / avînd în frunte «steaua sus răsare» / păscîndu-și umilința în trufie / caii de pîine caii de albine / caii cu flintă caii cu galoane / caii cu styl și caii lexicoane / caii cocktail și caii scotch și carne / și caii turle și alți cai lucoarne / caii nădejde caii îndurare / și caii-viață condamnați la moarte / caii juvăț și caii harfe (hoarde) / caii pecete caii de burete / și cai cucută pe-o redută / caii cetind pe solomon în piatră / și caii din lăuntrul meu —ciorchine / O ! Doamne —Cal ce cal îți latră / belșugul călăreț de cai în tine ?",** Ierbile bătrînei poteci. **În alcătuirea lor apar, în mod curent, crîmpeie ale unor refrene de largă rezonanță, termeni străini, citate biblice ori parafrazări după dictoane celebre, alături de neologisme și denumiri științifice. Nu rareori, sintagmele ludice își încheagă substanța cu ajutorul cuvintelor cu parfum de vechime, îndeosebi de origine turcă ori neogreacă : „Rahtivan c-un pean pegas / n-am ajuns arhont nici az / pîrcălab / cu astrolab / să măsor / decadenții meteori / / Nici c-am fost eu pestifer / dînd bufonerii în cer. / / Clucer mare în cabală / n-am cîntatu / sultanatu / la o vreme / cam geamală / ci o zînă / ce-mi fulmină / tumbelechile poheme",** Patimile după Anton Pann (Doamna mea, eternitatea).

Suflul puternic mereu împrospătat conferit temelor abstracte, lapidaritatea și perfecțiunea savantă a expresiei, surprinzătoarele disponibilități inventive constituie cîteva din motivele pentru care evoluția lui Horia Zilieru, spirit fantast și prodigios, se impune a fi urmărită cu toată atenția.

Eugenia NISTORICĂ
Pavel NISTORICĂ

1. — plug 2. — bou 3. — pasăre 4. — peste

Contexte

Eseu despre destin (II)

Nu doar cel mai locvace, ieșind din „discreția milenară" a stirpei lui, dar și cel mai sedentar dintre ai săi, așa cum se autocaracterizează, Octavian Paler a călătorit totuși mult. Puțini sînt însă scriitorii care să-și fi valorificat așazicînd la un nivel atît de înalt călătoriile și să fi ilustrat mai convingător în practica scrisului, în operă, adevărul că în orice călătorie nu găsești decît ceea ce știi dinainte : „În general, se crede că o călătorie îl ajută pe cel care o întreprinde să se părăsească pe sine. Eu n-am putut călători decît ca să mă regăsesc violent". La autorul jurnalului mexican **și al** Mitologiilor subiective **obsesia memoriei („pe ulița pe care m-am născut soarele răsare parcă anume deasupra unui cimitir pentru a lumina în tii memoria") se leagă direct de obsesia călătoriei. A călătoriei reale, dar și imaginare. Fără călătoriile imaginare, cele reale ar rămîne niște simple întîmplări, schimbări de decor nesemnificative. A visa să mergi în Spania (singura călătorie rîvnită dar neîmplinită) pentru a reface drumul lui Don Quijote e aspirația intelectualului și creatorului de a retrăi un mit. Un mit, cum ar spune Eugen Simion, luat din cărți. Și totuși nu itinerarul și nici isprăvile lui Don Quijote, ci corida îi oferă scriitorului parabola destinului. Mult mai „înrudită" cu mașina de scris i se pare sabia toreadorului, decît lancea faimosului cavaler despre care Octavian Paler a compus nu o dată pagini memorabile. Să fie oare mai identificabilă imaginea, „figura" scriitorului cu cea a toreadorului care „se joacă în arenă cu destinul însuși, încercînd să-l păcălească, să-i ofere numai umbra sa ?". Greu de presupus. Să semene oare mai mult magia coridei cu magia literaturii ? Înclin să cred că da. Pentru Octavian Paler mașina de scris, după propria-i mărturisire, e o armă împotriva spaimei în fața trecerii nemiloase a timpului. Un fel de drog ar putea decreta imediat cineva pe care imaginația și spiritul de speculație nu-l prea dau afară din casă. Oricum, ea e o iluzie în care scriitorul crede, ca și Don Quijote în iluziile sale. Credința puternică, de care, se știe, nu oricine este în stare, transformă uneori iluzia în realitate. Fără credință și fără o asemenea iluzie n-ar mai exista poate literatura care este o realitate mai adevărată decît realitatea istorică. În fond, iluzie au fost și tărîmurile îndepărtate ale Indiilor pentru Cristofor Columb. Iar regina Isabela, citată de Octavian Paller, a intuit bine că acela care-i cerea consimțămîntul de a se aventura în căutarea lor era înainte de toate un creator, un imaginativ, un posibil ctitor de mare operă, un poet în ultimă instanță, și nu doar un temerar navigator și explorator ; „Du-te și caută-le. Iar dacă acele tărîmuri nu există aievea, cerul va avea grijă să le zămislească anume, spre a te răsplăti pentru curajul și speranța ta".**

Poate că nimeni dintre personajele reale ale istoriei nu se aseamănă mai mult cu Don Quijote decît Cristofor Columb. Acestea sînt miturile spaniole care de secole au dat și dau noi sensuri și noi legitimări spiritului european, fertilizîndu-l. Și nu doar celui european, de vreme ce Don Quijote constituie — așa cum remarcă Salvador de Madariaga — unul dintre cei „doi poli de conduită pentru toți oamenii, doi eroi simbolici ai umanității", celălalt fiind Hamlet. Mi se pare, de altfel, simptomatic că tocmai cineva din America Latină, din acele tărîmuri descoperite de Columb, e vorba de Octavio Paz, a putut scrie aceste propoziții : „Cine a văzut Speranța, nu o mai uită. O caută sub toate cerurile și printre toți oamenii. Și visează că într-o zi o va întîlni din nou, nu știe unde, poate între ai săi".

Eseu despre destin. Viața ca o coridă **e un eseu despre destinul creatorului, al scriitorului în primul rînd. Un destin care, mai devreme sau mai tîrziu, te somează să optezi. A opta pentru literatură nu e deloc ușor, fiindcă a opta pentru o iluzie presupune o maximă și adesea tragică luciditate. Nimeni nu e mai lucid ca Don Quijote, prototipul creatorului, a cărui estetică „își conține morala întocmai ca Parthenonul". Și Octavian Paler nu face decît să confirme o dată în plus schițînd acest „program" al scriitorului: „puterea de a o lua mereu de la capăt, de a te culca seara convins că ai ratat totul și de a te îndrepta spre masa de scris îndată ce te trezești, inteligența de a fi modest (pentru a nu fi ridicol) și nebunia de a fi orgolios (pentru a nu renunța), curajul de a te înspăimînta cînd te simți victorios și insolența de a sfida înfrîngerile, găsind în ele tăria, tenacitatea, încăpățînarea, pe care nu ți le pot da victoriile".**

Trecînd de la un fapt de viață sau de cultură la altul care se leagă în asociații imprevizibile, ca să-l parafrazez pe un personaj din Viața ca o coridă, **Octavian Paler este ca întotdeauna incitant prin idei și stil. Plăcerea și profitul cititorului sînt întregi atunci cînd scriitorul nu vrea să spună, cu o formulă a lui G. Călinescu referitoare la Caragiale, mai mult decît totul. Imaginația ideilor întrece imaginația epică, deși efortul autorului de a le „sincroniza" este vizibil. Antimemorialistică în fond, această carte neliniștește prin întrebările explicite și implicite pe care le conține și care sînt „reflexul culturii", prin meditațiile fulgurante și prin lirismul profund și bine dozat. O lectură care angajează spiritul, convoacă conștiința, o carte al cărei mesaj mi se pare a-l fi descoperit, fie și parțial în îndemnul unui personaj, care e desigur un alter ego al naratorului : „Să pariem, din principiu, în favoarea inteligenței, e datoria noastră de animale raționale".**

Constantin COROIU

Garoafa roșie

(urmare din pag. 3)

țină fiica lîngă ea, i-ar fi fost mai ușor. Dar cum ar fi putut tocmai ea, mama sa, s-o oprească să nu plece în capitală, lîngă soțul său, cu viața lor, care este cu totul diferită de a ei ? La fel s-a întîmplat și cu fiu-su, nici pe el nu l-a putut opri, n-a îndrăznit să rostească o vorbă despre asta. Să se mute la ei? O, nu, ar muri fără orașul acesta, plin de amintirile ei. Veselia fiicei sale o molipsește, este din nou fericită. Știe că îi va telefona și fiul, nora sa, că va vorbi cu toți și iar va trece prin astfel de clipe. Dar acum, cînd minutarul pendulei se apropie de ora douăzeci și patru, mai știe că nu se va mai duce la gară, că nu i se va mai trimite nici un taxi. După ce pune receptorul în furcă simte ceva cald, prelingîndu-i-se pe obraz. O lacrimă Nu și-o șterge. Se gîndește din nou în bătrînul ei palton de blană și închide ochii. Și trenul acela, plin de soldați, se pune din nou în mișcare. Acum, după patruzeci de ani, e mai real ca oricînd și ea mai tînără ca niciodată. Și aleargă, aleargă...

Bolintineanu, călătorul

Sfîșiind pînza de păianjen a imaginațiunii, D. Bolintineanu, călătorul, s-ar vrea străin de orice tentație a mitizării. Misterele sudului nu-l împiedică să doarmă și nici el nu scurmă țărîna uscată de soarele dur, după potcoave aurii de bidivii mitologici. Poet-poet, dar uite că, în loc să poetizeze, uneori îl pufnește rîsul. Bineînțeles, cînd nu i se acrește. Atunci e „călătorul deziluzionat". S-a lăsat amăgit o dată, de două ori. El însă n-ar putea, ca Gérard de Nerval, să nareze cu seninătate întîmplări imaginare, ca și cum le-ar fi trăit cu adevărat. Bolintineanu vede altfel lucrurile. Le vede, în general, cum sînt. Orientul său, văduvit de acele „scene pitorești" la care tînjea Alecsandri, este un loc mai curînd dezamăgitor și, cînd poartă „vălul întristărei și al morței", dezolant.

Sau Bolintineanu este un călător trist — dar care știe și zîmbi — sau nenorocul (plodit într-un 13 de septembrie, cînd, cu alți căuzași, fusese trimis în surghiun) face ca el să străbată mai ales regiuni deprimante. Dar, negreșit, și starea de spirit îi înrîurește viziunea. O „țară tristă", Ierusalimul și împrejurările. Moartea și-a pus aici pecetea, întinderi sălbatice și sterpe purtînd stigmatul „distrugerei și al morței". Cine pătrunde în aceste locuri se simte părăsit de tinerețe, de poezie și nădejdi. Deșertul, „între viață și moarte", a fost stropit cu lacrimile, dar și cu sîngele unui popor cu stea întunecată, a cărui istorie geme de „sîngeroasele suvenire".

Departe de țară, pribeagul melancolizează adesea asupra „deșertăciunei lucrurilor omenești", a efemerității vieții față cu veșnicia neființei. Orașele prin care trece, multe prăbușite în „paragină și uitare", par niște pîlpîiri ale unui vis al morții eterne. Civilizațiile se sting și, așa cum omul însuși e pieritor, noroade întregi dispar în noaptea veacurilor. Iar cauza extincției nu-i transcendentă, ci rezidă într-o vinovăție a lor, pe cît de concretă, pe atît de tragică.

În Balcani, ca și în Orient, vestigii și iar vestigii, fîșii dintr-o istorie zdrențuită, oferind privirilor o panoramă cu adevărat a deșertăciunilor. Timpul a macerat orașe altădată clocotind de viață, lăsînd, ca o deriziune, doar îngrămădiri de bolovani, năpădite de buruieni. E tot ce a mai rămas din „cartea trecutului". Convertit la filosofare, Bolintineanu pipăie filele rupte ale acestei „cărți" cu un sentiment de restriște — descurajarea de după înfrîngerea revoluției —, întorcîndu-se mereu la tema elegiacă a ruinelor. Nu despre glorie și mărire spun aceste ziduri năruite, ci despre „cît de mizeră este ursita omenească, cum piere fără urmă orice a viețuit, ce a strălucit" (**Călătorii în Palestina și Egipt**, 1856).

Călătorii „cari au scris despre aceste ruine găsesc în fiecare urmă ceea ce a fost în antichitate și-ți prezentă prin puterea imaginațiunii pe vechea cetate a troienilor și pe toate persoanele de care vorbește Omer" (**Călătorii în Asia Mică**, 1866). Alți călători, dat fiind că Bolintineanu are un alt mod de a vedea, ce se sprijină destul de rar pe „puterea imaginațiunii". Dinaintea ruinelor, oricît mai și pozează, el manifestă un scepticism rebel la fantazări. Terestritățile bardului...

Supozițiile unor arheologi asupra locului unde ar fi viețuit în realitate protagoniștii epopeii homerice, „vestigele" și alte argumente nu i se par doveditoare — deși, concede, ambianța ar putea fi aceea pe care o punea în epos „părintele poeziei".

Neavînd fixații mitologice, călătorul nostru demistifică, separînd fabula de adevăr. Undeva „se arată credulilor o peșteră, a nimfelor, în care Omer ar fi scris frumoasele sale inspirații" (**Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Paștelui și în Egipt**, 1867). Să creadă cine-o vrea... Lui imaginația nu i se înaripează, ațipind și ea sub soarele deșertului.

Pe Bolintineanu nu-l interesează măcar să afle care va fi fiind substratul unor legende biblice sau istorice (despre amazoane, „cetatea Troadei" ș.a.). Poveștile rămîn povești, iar cine nu (se preface a) le crede se poate alege cu gustul sălciu al dezamăgirii. „Bucuria descoperirii prin călătorie comportă riscul ei, ceea ce Gérard de Nerval numea, în **Voyage en Orient**, a fi dezmoștenit de iluzii" (Oct. Paler, **Drumuri prin memorie**, p. 19). Pămînturi calcinate promiteau închipuirii naive cît poate promite „fabula" binecunoscută — „dar după ce le văzui, le aflai mai prejos mult de ideea ce îmi făcusem despre ele". Numai în Egipt, piramidele in-imaginabile — care nu spun mare lucru lui Demostene Botez sau Mihai Ralea —, „mai presus de orice poate imaginația să-și închipuiască", satisfac sistemul de așteptări al călătorului, extenuat de pustiul nisipos, in-expresiv, ca un grad zero al naturii. Orientul va fi absorbit, în culori și miresme, cu voluptățile lascive și exotismele lui, în **Florile Bosforului**.

Orientul călătorului Bolintineanu se deosebește, așadar, de acela al poetului. O notație fără înflorituri, reportericească, uneori polemică pînă la ironie și ironică pînă la caricatural. Dacă își dă silința, pe o căldură asasină, să ajungă la rîul Iordanului, n-o face pentru „scaldă", nici pentru a contempla „urmele cetăților biblice" — și „nici ca să spargem splinul, cum fac englezii". Pur și simplu îi vine cheful să asiste, spectator curios și amuzat, la „procesia" credincioșilor. Pe muntele Olimp — în acest pelerinaj simbolic pentru un poet —, în loc să se legene în reverii mitologice, el compătimește, hîtru, „bieții zei, expuși la nea și la frig și mai ales zeițele ce nu erau bine coperite" (**Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa-Agora**, 1863). O anume picanterie nu-i displace senzualului cîntăreț al lui Esmé, Leili, Naidé. Anecdota, preluată din Herodot, despre norocosul Gyges, întronat rege al Lidiei după ce o surprinsese despuiată pe regină, este povestită și repovestită.

Un lirism al senzualității încolțește pe cîte o pagină de memorial, îndeosebi cînd Bolintineanu, cu langori și galanterii, îndoaie genunchiul în fața frumuseții feminine. În Egipt, își încrucișează pașii cu o fecioară „albă, frumoasă, delicată și poetică ca floarea deserturilor". Făptura, cu nuri ascunși sub feregea, a fiicei Orientului, serafică sau ațîțătoare, e conturată idealizant, ca o fină întruchipare a perfecțiunii. Portretul ei : părul lung, negru ca abnosul și mătăsos, rîurind pe albeața de nea a grumazului gingaș, fruntea marmoreană, gene lungi adumbrind ochii migdalați în care se citesc melancolii primejdioase sau făgăduieli de amețitoare desfătări. Doi ochi de neguri, și toată incredulitatea și atonia s-au dus pe apa Iordanului.

Gîndind la vremelnicia a tot și a toate, memorialistul își păstrează dreptul la o iluzie — aceea în revanșa, **in aeternum**, a artei. Zărind o „damă alepiană", cîndva muza lui Lamartine, Bolintineanu cade pe gînduri : „Floarea alepiană s-au veștezit, poetul ei trebuie, el însuși, să fie alb, pleșuv și știrb ; nargheleaua s-au fărîmat. Numai versurile au rămas tinere și grațioase ; frumusețea trece, a poeziei niciodată". După atîtea rătăciri prin proza nu prea îmbietoare a realității, un credo potrivit, în fine, pentru „bardul călător".

Florin FAIFER

Un pseudonim, o revistă și trei poezii

După trecerea în neființă a „poetului florilor", periodic s-au ridicat glasuri care clamau „uitarea" sau „nedreptățirea" lui. Zodia nefastă care prezidase destinul omului, se afirma, continuă să acționeze și asupra operei acestuia.

Astăzi, după mai bine de trei decenii de rodnică exegeză angheliană, axată și stimulată de două sărbătoriri — semicentenarul morții în 1964 și centenarul nașterii în 1972 — ar părea nefiresc, chiar gratuit, a relua acele afirmații. Și totuși nu este așa, de vreme ce opera lui D. Anghel și în același timp cultura românească nu beneficiază încă de o **ediție critică**. Fără îndoială, nu pot fi negate marile servicii pe care pasiunea unui exeget, l-am numit pe Mihail I. Dragomirescu, le-a adus revalorificării creației autorului **Fantaziilor și Fantomelor**. Editarea ei, parțială, dar cu o acribie deosebită în stabilirea textului, studiile introductive, bibliografiile, tabelele cronologice și o teză de doctorat, din păcate nepublicată, constituie o construcție solidă căreia nu-i lipsește decît încoronarea finală. Această încoronare, pe care, sperăm, Mihail I. Dragomirescu ne-o va da cît mai curînd, va umple și lacunele care mai există în identificarea textelor angheliene. În așteptarea ei, vom încerca aici să aducem o modestă contribuție, semnalînd o probabilitate ce se cere examinată cu atenție.

Simple necesități redacționale uneori, trebuințe obiective de a se masca, dar și plăcerea secretă de a mistifica l-au făcut pe D. Anghel să-și semneze o parte din creații nu cu numele propriu, ci cu pseudonime. Și fiindcă rareori a consimțit să le „dezlege" în mod direct, cu alte cuvinte să se demaște, unele pun mici probleme de istorie literară.

Cu pseudonimul **V. Ieronim** sînt semnate două poezii apărute în „Sămănătorul" la interval de trei ani : **Ursita** (An II, nr. 24 din 15 iunie 1903) și traducerea poeziei **Ca un cînt** de Francis Jammes (An V, nr. 15 din 9 aprilie 1906). „Tabla de materii", anexată volumului din 1906, la pagina III, revela identitatea autorului : „Ieronim (Anghel)". Procedeul mai era folosit în cazul Fatmei, pseudonimul Elenei Farago. Atribuirea fiind indubitabilă, Mihail I. Dragomirescu a inclus ambele poezii în ediția din 1968.

Dar tot cu **V. Ieronim** sînt semnate trei poezii, care au apărut în „Junimea", o obscură revistă lunară din Rîmnicu-Vîlcea. Cea dintîi, intitulată **Surîd...**, era publicată în numărul 9—10 din 25 aprilie 1910, celelalte — **Printre flori și ultima scrisoare** — în numărul 11 din 23 mai 1910.

Reproducem, înlocuind doar prin cratimă apostroful, textul acestor poezii :

SURÎD...

Surîd cu dulce farmec
În crînguri pomii-n floare,
Și paseri cîntărețe
Se-alintă pe sub soare

Senine zări pătrunde
În obiditu-mi suflet
Si-ntr-o lumină blîndă
Se-mbracă tristul cuget.

E-atîta vraje-n fire
Atîta frumusețe !
Se naște o lume nouă
O nouă tinerețe

Un lacom dor de viață
Mă cheamă, mă îmbie
Și-n sufletu-mi trezește
O sfîntă poezie.

PRINTRE FLORI

Printre florile din glastre
Visătoare cînd privești
Mie-mi pare, la ferești
Că răsare o floare albastră.

Prins de vrajă mi t-admir
Intr-o sfîntă adorare
Tu mă vezi frumoasă floare,
Și te schimbi în trandafir.

ULTIMA SCRISOARE

E ultima scrisoare
Ce-ți mai trimit acum
Și poate ce-a (sic !) din urmă
Cînd tot ne mai grăim.

Străini părea-vom mîine
De-o fi să ne întîlnim.
Tu cu privire rece
Iar eu plîngînd pe-un drum

Și lacrămile mele
V-or (sic !) picura-n zadar
Arzînd mistuitoare
Pe tristele-mi cărări,
Căci tu, sub alte ceruri,
Uita-vei că slujirăm
Aceluiași altar.

Și așa uitat de tine,
Din cugetul tău șters,
Tăcut m-afund în neguri
Și în adîncuri de abis.
Tu pleci în spre lumina
Unui eteric vis
Luîndu-mi cu iubirea
Și cel din urmă vers.

Un prim examen al acestor versuri indică o mare distanță între ele și poeziile ce alcătuiesc volumul **Fantazii**, tipărit abia cu un an înainte. Totuși, pentru atribuirea lor lui D. Anghel pledează cîteva argumente puternice.

Mai întîi, pseudonimul **V. Ieronim** nu a mai fost folosit de vreun alt scriitor român, așa cum rezultă din **Dicționarul de pseudonime** al lui Mihail Straje. Nici fișierul **Dicționarului literaturii române din secolul al XX-lea**, în curs de elaborare la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, fișier ce conține trimiteri bibliografice excerptate din mii de periodice, nu semnalează o altă utilizare a acestui pseudonim.

În al doilea rînd, în mod cert au existat relații directe între redactorii revistei „Junimea" și D. Anghel. După mai multe numere anodine, în care semnează localnici veleitari, revista atrage atenția lui Il. Chendi, care o vizează într-un caustic foileton ce se ocupa de revistele literare provinciale. Redacția ridică mănușa aruncată de irascibilul critic din București, combătîndu-l în numele localismului creator. Dar, pe de altă parte, face eforturi considerabile pentru obținerea unor colaborări prestigioase. Dispunînd de resurse financiare serioase, dovadă condițiile în care este tipărită, absolut luxoase în comparație cu alte reviste literare, îi va fi fost ușor să-l atragă pe D. Anghel, care, atunci, scria febril și publica tot ce scria, cum mărturisește el însuși, oriunde era solicitat. Dacă poeziile reproduse mai sus sînt într-adevăr ale sale, redacția „Junimei" va fi fost onorată de colaborare, dar totuși nemulțumită, ca neavînd dreptul de a divulga identitatea autorului. Ca urmare, va fi cerut scriitorului texte semnate cu numele real. Oricum, în numărul 2 din 31 octombrie revista publica amintirile intitulate **Intîiul volum**, pe care D. Anghel le va include anul următor în volumul **Povestea celor necăjiți**. Din acest moment pînă la dispariția revistei, numele autorului ornează coperta a doua, într-o listă a colaboratorilor ce cuprindea și pe V. Ieronim.

O altă achiziție prețioasă, anunțată cititorilor cu „deosebită plăcere", era aceea a lui Emil Gârleanu. Date fiind legăturile prietenești dintre D. Anghel și președintele Societății Scriitorilor Români, nu e exclus ca primul să fi fost intermediarul.

Și circumstanțele biografice pledează pentru atribuirea celor trei poezii lui D. Anghel. În primăvara lui 1910 are loc ruptura între cei doi „dioscuri". Blamul tăcut și ostracizarea pe care „vinovatul" o simțea în jurul său, dată fiind firea sa complicată, se convertește într-un pe jumătate sfidător impuls de vitalitate. Biruința primăverii, „o nouă tinerețe", o nouă și fecundă inspirație avea să glorifice scriitorul un an mai tîrziu în volumul **Triumful vieții**.

Cea de-a doua poezie, **Printre flori**, poate fi pusă în relație atît cu unele „motive populare", frămîntate cu ani în urmă, dar și cu unele madrigale, grațioase, dar numai atît, incluse totuși în volumele **În grădină** și **Fantazii**.

În sfîrșit, cea de-a treia poezie, **Ultima scrisoare**, poate fi pusă în legătură cu tribulațiile iubirii pentru Natalia Negru, care, după despărțirea de Șt. O. Iosif, încearcă un timp să se conformeze moralei publice printr-o călătorie în străinătate.

Desigur, pare incredibilă lipsa de discernămînt a poetului care permite insinuarea unor imagini eminesciene în ultimele două strofe, dar trebuie să ne închipuim că textul era investit cu o funcție persuasivă, mai degrabă decît estetică.

Fără să adauge nimic la strălucirea lirei lui D. Anghel, cele trei poezii o amplifică, totodată constituind și un document uman.

Victor DURNEA

istorie

Doi ieșeni : Traian Bratu și Mihail Sadoveanu

În seara zilei de 11 noiembrie 1930, sala Naționalului ieșean găzduia una dintre manifestările emoționante prin care publicul sărbătorea cei cincizeci de ani ai lui Sadoveanu. Din comitetul de inițiativă creat ad-hoc făceau parte numeroși ieșeni, oameni de cultură, profesori universitari, artiști, prieteni. Preliminariile au fost numeroase, conciliabulele au precedat întrunirea de la Teatru. La 30 octombrie 1930, lui Traian Bratu îi scrie Nicu Gheorghiadi, directorul general al Creditului Urban din Iași. Să precizăm că reputatul germanist e președintele Senatului României, și, ca atare, locuia în București pe toată durata sesiunilor parlamentare.

„Mult stimate domnule Bratu,

Mult iubitul nostru prieten și marele scriitor Mihail Sadoveanu împlinește 50 de ani la 8 noiembrie. Cu această ocazie, prietenii și admiratorii din Iași au luat inițiativa de a-l sărbători și la aceasta s-au unit toți intelectualii orașului nostru și întreaga oficialitate. S-a format un comitet și am crezut de datoria mea să comunic și adeziunea Dvs. la aceasta, știind tot ce vă leagă de Mihail Sadoveanu. Pentru sărbătorirea lui, s-a hotărît să aibă loc un festival la Teatrul Național în seara zilei de 10 noiembrie a.c., cu intrare liberă și cu invitații. Programul : o conferință (probabil dl. M. Ralea), o jumătate de oră muzică și o jumătate oră lecturi din opera sa. Fără banchet. Aceasta este opera comitetului din care faceți parte și Dvs. Directorul ministerial a dispus ca în ziua de 8 noiembrie, la toate școlile, la cursul de limba română să se facă prelegeri speciale asupra operei scriitorului moldovean. Țin să vă comunic că Societatea culturală „Dimitrie Cantemir" — pe care o cunoașteți — a luat inițiativa creierii unui fond prin donațiuni benevole, din venitul căruia să se premieze în fiecare an, la 8 noiembrie, cea mai bună lucrare, recenzie, articol etc., scrisă în legătură cu opera lui Mihail Sadoveanu. Am contribuit la acest fond toate autoritățile și sperăm să ajungem astfel la o sumă importantă, care să permită poate să dăm anual și o bursă la un școlar silitor. Primiți, vă rog, expresiunea celor mai alese sentimente,

N. Gheorghiadi"

(Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu", Iași, Fond Traian Bratu, arh. 377).

După primirea acestei misive, universitarul ieșean răspunde următoarele :

(Ciornă autografă)

7 noiembrie 1930

„Mult stimate și iubite frate Gheorghiade,

Mi-e cu neputință să vin la Iași pentru a lua parte la sărbătorirea d-lui Sadoveanu, acum, cînd împlinește 50 de ani. Îl voi sărbători aici în gînd, citindu-i Baltagul. Deci te rog să mă scuzezi în fața d-sale și a tuturor fraților care îl sărbătoresc. Alaltăieri am expediat pe adresa d-sale din partea Senatului zece mii de lei pentru fondul „M.S." ce se crează la Societ. „Dim. Cant.", pentru care mă puteți trece la răboj și pe mine personal cu una mie lei. De Sf. Mihail i-am dat ieri o telegramă mai lungă. Te rog însă să-i exprimi și din gură, din partea mea, omagiile mele de admirație pentru scriitorul care, în opere atît de numeroase și de variate, cu măiestrie a putut trezi din nou trecutul și a ne face și pe noi să-l mai trăim o dată sau a creat o lume proprie atît de bogată și plină de viață trăită în acea Moldovă a cărei poezie și frumusețe o simte atît de adînc și o evocă cu atîta putere, într-o limbă dulce, ca a mamei fiecăruia dintre noi. Și să-i mai comunici, din partea mea, și venerația mea pentru omul pentru care ideea de nobilă umanitate și de adevărată iubire de oameni nu sunt numai precepte creștinești, ca pentru orice creștin, ci porunci urmate în viața fiecărei zile, îndreptar spre care cu căldură îndeamnă și pe alții. Îi urez sănătatea trupească și sufletească de pînă acum încă mulți ani, să împlinească suta, tot atît de bun și de înțelept, tot atît de blajin și de homeric-sfătos, tot atît de fecund ca în cei cincizeci de pînă acum, tot fală a literelor noastre, tot întruchipare vrednică de admirație a umanității printre noi. Cu dragoste frățească,

T/raian/"

(Ibidem)

La sărbătorirea de la Teatru a vorbit, cum ne informează presa, Mihai Ralea. A urmat un program muzical, executat de un cvartet al Conservatorului (M. Bîrsan, N. Teodorescu, I. Ghiga, Acker). Au citit versuri M. Codreanu și G. Topîrceanu, iar actorul T. Călin — telegramele și scrisorile de felicitare primite de Sadoveanu, anunțînd și instituirea premiului Societății „Dimitrie Cantemir". A răspuns, în final, sărbătoritul. Printre cei care l-au omagiat, în presă, pe Sadoveanu, se afla și Nicu Gheorghiadi. Cît despre Traian Bratu, care va ajunge în 1933, rector al Universității „Al. I. Cuza", pentru a doua oară și într-o epocă extrem de tulbure, este poate suficient să amintim că în timpul primei sale legislaturi ca rector, lui Sadoveanu i s-a conferit titlul de „doctor honoris causa" al universității. Iar în numărul special al „Însemnărilor ieșene" (mai 1939), se pot citi și pagini de exactă apreciere a **Baltagului** iscălite de Traian Bratu. Din tot ce a scris Sadoveanu, greu încercatul profesor universitar (la începutul lui martie 1937 fusese victima unui atentat executat de extremiștii de dreapta) s-a oprit tot asupra **Baltagului**, ca și în epistola transcrisă mai sus. Afinități numeroase îl legau de capodopera sadoveniană. Înainte de toate, originea sa mocănească, Traian Bratu fiind descendent din Ion și Stanca Bratu, țărani din Rășinarii Sibiului. De aceea, germanistul aprecia, în **Baltagul**, cu deosebire latura etnică, esența spiritualității naționale românești, care, după el, și-ar avea rădăcini adînci în păstorit. O paralelă incitantă propune Traian Bratu, cu acest prilej, între eroina sadoveniană, Vitoria Lipan, și Kriemhilde, răzbunătoarea soție din **Cîntecul Niebelungilor**.

Dan MĂNUCĂ

25 de ani de la moarte

V. Voiculescu: Arta povestirii

Intre prozele voiculesciene există una care conține — exemplar o adevărată probă de virtuozitate și artă a povestirii: **Capul de zimbru.** „Dramaturgiei" întîmplării i se adaugă, în relație cu epicul, una mai subtilă și mai de adîncime, a înțelegerii (implicațiilor din **story**).

Prietenul naratorului I (să-l numim „naratorul II") povestește o amintire de pe frontul din răsărit: vizita unui general german, însoțit de încă un ofițer (maiorul — „tîlmaci" care se află, alături de căpitanul Tomuț, în centrul povestirii), de la „Marele lor Cartier", în pozițiile românești. Căzută în lincezeala unui interval dominat de presimțirea unei iminente încercuiri, anunțata vizită trezește nu numai zadarnice speranțe de miraculoase soluții strategice salvatoare, ci și — de la început — un gînd al confruntării, al **comparației** în care intră în joc, mai mult decît orgoliile indivizilor, cele ale armatelor și neamurilor pe care ei le reprezintă. Nu întîmplător, „darul" (șampania) este făcut de contele K., posesorul totodată al prețioasei mărci „cap de zimbru". Ceea ce era numai bănuială în cazul gestului „generos" al nemților, care prin cadoul lor de lux pun în evidență o diferență de standard al prosperității între ei și amfitrionii români, se confirmă definitiv, dar capătă și o neașteptată semnificație sub raportul confruntării morale, în miezul povestirii; „dispariția" timbrului de o fabuloasă valoare, tensiunea maximă creată de refuzul căpitanului Tomuț de a se lăsa percheziționat, regăsirea „capului de zimbru" și, în sfîrșit, interpretarea împotrivirii ofițerului român ca gest de afirmare a demnității românești, cînd adevărata explicație e cu totul alta (Tomuț avea el însuși un „cap de zimbru" de aceeași „culoare piersicie", moștenire de familie). Și tocmai această surprinzătoare dezvăluire deschide drum înțelegerii unei superiorități morale de încă și mai subtilă esență, dar și de o infinit mai discretă expresie.

Cînd faimoasa marcă este scoasă de maiorul german „din sugătoarea despăturită, ca din niște scutece", nu fără precizări privind peregrinările pe urmele ei și valoarea („cel puțin un milion, un milion și jumătate de mărci germane..."), reacția majorității celor prezenți este de fascinație, la gîndul sumei exorbitante la care e cotată „bucățica de hîrtie albă de mătase" de sub ochii lor: „Pe cei mai mulți nu-i interesa decît enormitatea prețului plătit și mai ales enormitatea valorii ce i se atribuia acum. Îndeosebi, aceștia se holbau îndelung și cu lăcomie asupra ei". E limpede că naratorul (II) toarnă în cuvînt („se holbau") toată iritarea sa la adresa unui atare tip de evaluare negustorească și a unor priviri care nu văd **marca,** ci — în ea, dincolo de ea — doar cifrele amețitoare date de contele K. Dar cine provoacă această reacție dacă nu însuși posesorul mărcii? „Zîmbetul triumfător", cu care o arată, spune acest orgoliu: de a fi unul din cei doar doi posesori, din lume, de „cap de zimbru" piersiciu („**Tertium non datur**"), de a-și fi putut permite s-o cumpere și de a deține, inclusă în ea, o avere. E ceea ce „pierde" el cînd timbrul „dispare": nu mai are cu ce epata atît de spectaculos și îl doare și paguba bănească, iată adevărul. Dincolo de acest „test", maiorul german apare deposedat de orice prestanță reală; vanitatea și mercantilismul lui au fost puse în evidență, răzbătînd de sub masca sa stilată.

Rătăcirea timbrului (descoperit, pînă la urmă, lipit de fundul unei farfurii) creează riscul moral al unei bănuieli difuze îndreptate împotriva ofițerilor români: începînd cu el însuși, comandantul își supune subordonații unui control corporal care să înlăture orice suspiciune. „Onoarei" dovedite prin „cercetarea corporală" începută, Tomuț îi opune **cuvîntul** său „de onoare", ceea ce se elimină așa fiind tocmai admiterea de către bănuiții înșiși a **principiului** suspiciunii: „Nu dau voie nimănui! niciodată! în nici un chip... Spun pe onoare că nu sînt eu cel care a luat marca și cer cuvîntul meu să fie de ajuns" sînt vorbele ofițerului care amenință să-și „zboare creierii" dacă generalul se atinge de el, cum o făcuse cu camarazii săi. Finalul „momentului" de tensiune subliniază tocmai rejudecarea întregii situații, dintr-o perspectivă a inutilității acelei „cercetări" umilitoare (tentativa de sinucidere a comandantului, surpriza nemților „acuzatori" de a se vedea acum, ei, coborîți de propria lor acuzație nedreaptă și de a asista la apoteoza bănuiților)

Lăsîndu-i pe „oaspeții streini" să plece ducînd cu ei „o impresie neștearsă despre o mîndrie a noastră, care nu mai există", eroul întîmplării dă abia atunci, rămas între ai săi, „adevărata explicație" a comportării sale: „Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotrivea această teribilă piedică...". Și Tomuț le arată propria sa marcă, „un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersicie și întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german", dată de mama sa, „o veche boieroaică moldoveancă", să-i poarte „noroc pe front". S-ar părea că, dintr-odată, tot ce apăruse drept eroic în gestul de împotrivire al personajului își pierde aureola, căzînd la nivelul unei prozaice explicații. S-ar părea doar. Abia lămuririle date acum luminează sensul adînc al întîmplării: Tomuț **nu a vrut** să scoată, alături de „capul de zimbru" aparținînd germanului timbrul său de o altfel de valoare decît cea măsurată în bilete de bancă, în ochii săi, „capul de zimbru", legat de sentimentul unui atașament adînc, dar discret, „nu era o marcă de hîrtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost — nu mai e acum — un talisman de un infinit alt preț... Dacă aș fi putut, l-aș fi păstrat ascuns în inimă. Exhibiția lui m-a durut ca o desflorare... De altfel, întîlnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind de la început cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit să se înfrunte!". Cele două „capete de zimbru" sînt identice tocmai pentru a dezvălui mai izbitor distanța dintre mentalități, de fapt, **opoziția** lor. De o parte valorile pecuniare și **afișarea** orgoliului de a poseda ceva rarisim, de cealaltă un „preț" sufletesc inestimabil și „ascunderea", discreția, care implică o încă mai înaltă, incoruptibilă mîndrie. Gestul final, al arderii mărcii, e o ultimă reliefare a liniilor de delimitare morală; „prețul" sufletesc al „talismanului", diminuat de exhibiția-„desflorare" a exemplarului geamăn, se reface la modul ideal, prin repurificarea în foc, care este și o notificare a dezinteresului pentru valoarea bănească. Ceea ce dăduse fiori altora, români și germani, la gîndul „pierderii" (milionul de mărci) trebuie scos din joc, implică Tomuț în gestul și vorbele sale („satisfacție" dată, ironic-amar, orgoliului contelui K.: „**Tertium non datur**"), pentru ca o infinit mai înaltă valoare să nu fie pîngărită, compromisă.

Astfel, nu numai că „explicația adevărată" nu-l coboară pe **erou** de la înălțimea semnificației atribuite gestului său, dar, înlocuind-o pe aceasta, dezvăluie o mult mai bogată — și mai de nuanță — noblețe morală. Într-un sens aparent stă ascuns un altul, mai complex, o „taină". Comparația se reface adîncindu-se, dezvoltîndu-și sugestiile. Detaliu important, în povestire există și un al treilea „cap de zimbru", cel din „stema familiei" contelui K, „în herbul căreia se deslușea și un cap de zimbru, ce ieșea bine în relief cînd apăsai inelul pe o cocă moale de pîine". Ascendența moldavă e, și ea, obiect de „exhibiție" pentru maiorul coborîtor din unirea unei domnițe moldovence cu un prinț lituan, în vreme ce „talismanul" dat lui Tomut de mama sa, „boieroaică moldoveancă", și ideea de etalare sînt de neîmpăcat. Cînd raportăm toate acestea la situația de dependență a armatei române de deciziile strategice ale „Marelui Cartier" german, resimțită ca o umilință de ofițerii ei (de unde toate indiciile de iritare continuă, mocnind sub raporturile oficiale de **aliați** — dar nu de **egali** — și în climatul de ospitalitate minată de tensiuni, complexe etc.: „prezentări bățoase și saluturi fade", germana — „vorbele cu iz gîlcevitor ale înaltului oaspe" etc.), și la lîncezeala alunecării spre iminenta încercuire, întîmplarea dramatică prilejuit de „capul de zimbru" capătă sensul unei bătălii morale cîștigate de români, al unei necesare „revanșe". De **români** oare, sau numai de Tomuț, în numele românilor? „Nimeni nu s-a mirat"; cînd marca acestuia se mistuie în flăcări. Mai sînt — cei care „nu se miră — aceiași, moralicește, cu cei care „se holbau" la timbrul evaluat la peste un milion de mărci? „Nobila lecție", deși altfel decît păruse inițial, s-a împlinit: întreaga întîmplare și mai cu seamă eșafodajul-relief de interpretări care creste din ea se citesc, în cele din urmă, ca o inițiere într-o altă morală decît cea curentă, într-un eroism și aristocratism al apărării valorilor sufletești.

Nicolae CREȚU

Convorbiri — 1888

Inaugurînd acum în luna aprilie (ceea ce explică, oarecum, și numărătoarea numai aproximativ exactă a numerelor tipărite de-a lungul a cinci sferturi de secol) cel de al XXII-lea an de apariție, **Convorbirile** ambiționează să dea la lumină, în continuare, ca piese de rezistență, lucrări de mare anvergură. Iată, exemplarul de față se deschide cu întîiul act (din cinci!) al tragediei lui Slavici, **Gașpar Grațiani domnul Moldovei** pe cîtă vreme sînt încă departe de final: prima traducere a lui **Don Quijote de la Mancha** de către Șt. S. Vârgolici, romanul **Lascăr Viorescu, o icoană a Moldovei din 1851** de Wilhelm de Kotzebue (estonian ca origine, diplomat țarist la Iași, căsătorit cu o moldoveancă, bun cunoscător al limbii române, bun propagandist prin intermediul limbii germane al realităților sociale și culturale de la Carpați, apreciat de Maiorescu și de la a cărui moarte, cu o ultimă scrisoare plină de dorul Moldovei, s-au împlinit, la sfîrșitul lui martie, o sută de ani), **Incercările critice** asupra operei lui Alecsandri de A. Costin ș.a. Ca o noutate absolută, un capitol, „al treilea", din **Legea celor XII tabule** solicitat anume cunoscutului specialist în dreptul roman Ioan Kalinderu, adevărată enciclopedie antică prezentă în fața fericiților din amfiteatre și acum a publicului larg, dublat de o inteligență critică și un har al expunerii (inclusiv scrise) seducătoare și astăzi. Enciclopedistul: „Istoria originilor dreptului a atras totdeauna spiritul nostru; ne întoarcem spre ea cu fericire, căci am găsit de multe ori într-însa o consolațiune a decepțiilor sufletești: astfel cutezăm a spune cu Montesquieu că ea ne încîntă, că avem o tragere de inimă pentru cei vechi, gata fiind a repeta cu Pliniu: La Atena te duci? Respectă zeii". Criticul: „La Roma mai mult decît oriunde, legea este expresiunea cea mai vie a moravurilor sale, a trebuințelor sale și a geniului său; și cînd libertatea dispăru, cauza e că dispăruseră și moravurile pe care era ea întemeiată". Temerile mărturisite (ale eruditului intransigent): „Aceste cuvinte ale vechei limbi latine nu se pot dar izvodi decît cu echivalente neapărat incomplecte care schimbă chiar cugetarea originală dacă nu se comentează istoricește fiecare dispozițiune, adesea chiar fiecare cuvînt. Pe lîngă acestea nu trebuie să uităm că limba latină întrebuințată pe timpul Decemvirilor [Tarquinilor] n-avea decît asemănări foarte depărtate cu limba celor mai vechi autori latini cunoscuți, [...] încă pe timpul lui Cicero, limba legiuitorului celor XII Tabule nu era înțeleasă de spiritele de rînd și nu se destăinuia decît literaților de-o mare eruditiune [...]. Dar, oricum, se poate face **încercarea**". Binevoitorului cetitoriu (ceea ce sîntem, peste secol, cu reală încîntare) i se cere, dacă nu și o crengiană încordare similară, cel puțin îngăduința smerită a anonimului călugăr de la Govora: „De va fi ceva greșit, cu a spiritului blîndețe să îndreptați, iar nu să blestemați: căci nu a scris îngerul, ci mîna supusă greșelei și de lut". Și toate astea în numele eternei năzuinți a biruinții dreptului...

Un ciclu de poezii lirice, semnate de Duiliu Zamfirescu, urmăresc linia frîntă a anotimpurilor sub incidența vastelor dezlănțuiri ale firii și cele laborioase, profitabile ori nu, ale strădaniilor omenești, ca într-un ritual veșnic, totul contemplat cu seninătatea și zîmbetul uneori amar al clasicistului subminat de crize romantice, cam ca în atitudinile tipice alecsandriniene, cu o doză de ironie particulară totuși. Frigul este un abil „scriitor pe geamuri", „un fluture de seară cătînd să ajungă / pe-un altul în zbor" ar fi emblema balurilor din februarie, nu fără scene de adevărate erupții florale: „În brațu-i puternic ea mijlocu-și lasă / Si brațul ei însăși pe umăr l-apasă, / Iar rozele toate din părul ei moale / Se scutură, prinse de calde flori, / Și cade în urmă-i, din sîn, de pe poale, / O dîră de flori". Numai eroul liric este, ca și cel de la Mircești, într-o nepăsare aparentă: „Din fereastra-mi înghețată / Stau uitîndu-mă la cer", atitudine fundamentală ce se reia, cu un spor de vioiciune șugubeață, în plină vară cu recolte și noi germinații: „In cîmp stau lanuri secerate / Legate-n snopi sau strînse-n clăi: / Mai dincolo, patru surate, / Prin porumbiște tupilate, / Își fac de drag cu cinci flăcăi". Neperechile fiind o chestiune de eventuală nepotrivire a picioarelor versului, autorul se simte obligat să adauge condescendent: „Și sapa strînge mușunoaie / La rădăcină la hlujan, / Sub sapă mijlocul se-ndoaie / Și, asudînd, bietul țăran / Își zice-ncet: dă doamne ploaie!"

Lucian DUMBRAVĂ

Mirajele lui D. Ciurezu (I)

Propulsat de Octavian Goga, căruia în 1927 îi dedica „întîia carte", D. Ciurezu oferea în juvenilul său **Răsărit** un spectacol cu modulații folclorice, imprimînd baladescului, magicului, pastelului sunete proaspete. Consonanța afectivă cu fondul popular, spațiul rural ca focar de energii, lucrurile văzute în complementaritatea lor, cu o subliniată conștiință a întregului — toate vorbesc de o temporalitate în sine, sustrasă parcă mutațiilor. În esență, o poezie de constante, rafinat-tradiționalistă, făcînd joncțiunea între subconștientul colectiv și propriul Eu liric: „...de trecut nimic nu mă desparte, / Și matca lui, cu sufletul meu crește..." Spațiul decorativ-etnografic din stampa **În odaie** nu diferă psihologic de viitoarea **Cină a lui Pillat**: „Pe masă stă mereu ulciorul plin / Și-un măr domnesc, ca sufletul de bun (...) // Te-așteaptă-aci un lăicer în floare / Și-un obiceiu cu miros de pămînt..." Ethos, vechime imemorială, enigme, fiecare dintre acestea dirijează spre fenomenul originar, implicit spre ciclurile repetabile ale muncilor agro-pastorale în tărîm oltenesc. Nici o ruptură între vremi, de unde impresia de flux perpetuu, un tonic sentiment al eternității, accentele imnice multiforme. O simbolistică transparentă traduce pulsul primăverii, anotimp cu „semne de vînt" și „miros crud de muguri". Ecouri antice, un discret panism, un alegorism botticellian fuzionează în senzația de plenitudine solară: „Se-nvăluie pe drumuri Primăvara / Cu joc de iezi, cu cîntece de nai / Un mit barbar e părul ei bălai / Și chiuie și rîde Primăvara..." Timp pur, patriarhal, înlesnind familiarizarea ca alunii și arinul, cu plopul de-argint, cu „braniștea și padina de tei"; porumbei zburînd, vipere, livezi, flori sînt tot atîtea semne ale coerenței în concret. Poet al organicității lumii, D. Ciurezu continuă unele cadențe coșbuciene, fiind totodată apropiat de Pillat. De un vitalism robust, sorbind puterea „din ogoare", el nu ignoră lecția anticilor Theocrit și Vergiliu, dar fundamentală e propria sa experiență.

Împrăștierea „sămînței în larg" concordă, în plan existențial, cu orientarea sufletului spre exterior. Dacă Blaga, cel din **Mirabila sămînță,** transgresează din concretul imediat în universal și infinit, D. Ciurezu din **Am semănat** se încorporează imediatului, temporalului, practicînd armonia cu cele văzute sau doar bănuite. Filozofia lui se reclamă practic de la simțuri. Primitivul Ciurezu nu cultivă desenul, reliefurile, dar percepe coloristic și sonor spațiile: „În fluiere și ramuri eu simțeam / Rudirea mea cu cîmpul și pămîntul, / Și fruntea blînd mi-o ridicam, ca vîntul / Să treacă peste ea, ca peste-un ram. // Și-un vuiet surd de glasuri s-a răsfrînt / În pieptul meu vînjos zbucnit afară, / Și-un cîntec nou străbunii mei cîntară / În trupul meu, de suflet și pămînt...".

Singur **În pădure,** sufletul i se-ntregește cu palpitul „sălbătăciunilor", cu ciutele absent-gînditoare, cu „fluierul de mierlă pe-nserat". Pomenite necontenit, cervideele par embleme ale paradisiacului. Raporturile cu necuvîntătoarele nu cunosc stricăciune: un pușcaș (**La pîndă**) cruță deci existența cerbului din „liniștea pădurii" —, situație la antipodul celei sadoveniene din **Pădurea Petrișorului.** Cu frăgezimile lor aurorale, primele secțiuni ale volumului — **Bulgări de lumină** și **Borangic de soare** — se revendică de la miracolul cotidian, poetul din **Răsărit** manifestîndu-se ca adorator al soarelui, simțindu-se „frumos și zvelt, puternic și curat". Ochii, urechile, nările savurează necontenit realul, palpabilul, **datul,** de unde orchestrarea motivelor veșnice, începute și reîncepute, și nu mai puțin impresia de stabilitate în spațiul dat. La Blaga, o fată cu „gene lungi", cîntînd **În lan,** spiritualizează „lutul" privitorului pasiv. Revelație similară — **În soare** — la Ciurezu. Cadru analog: „O fată-n lan cu trupu-ncetărat / Își lasă sînii umezi și aprinși / Pe-un prund de maci, cu dărnicie-ntinși / Din inima pămîntului arat..." **Pe Arșiță** — „soarele curge prin cupe de foi", magnetizînd gușterul, prigoriile cu „limbile arse". Lanul care se pîrguie. O altă tînără, **În pridvor,** pe fond „oleandri visători" și chilimuri „înflorate", cîntă prin „buclele de soare revărsat..." La apariția volumului, Mihai Ralea semnala în **Viața românească** (1927, nr. 10—12) un **pansensualism** continuu, făcînd ca lumea fenomenală să fie „pretext de plăcere"; pe scurt, o poezie directă, „contagioasă prin clarul ei", propagîndu-se „în noi în unde de vibrații sănătoase și întăritoare". Transparența persistă și în fragmentele de tip esoteric, magic (**Gărgărița, Descîntec, Paparudă**), descinzînd din fondul folcloric superstițios. Ca în memorabila invocație barbiană din **Domnișoara Hus** — aceasta din 1924 —, o îndrăgostită apelează la exorcisme: „Iar urîtul meu să-l duci / în adîncuri de bulbuci, / ori în scorburi mari de nuci, / ori în volburi de răscruci, / ori cu blestemul de cuci / să-l aduni și să-l usuci, / peste lunci / să mi-l arunci, // Să nu vadă brîu de fată / nici cămașe-nrîurată. / Să nu vadă ochi visînd / nici sîn tînăr tremurînd...".

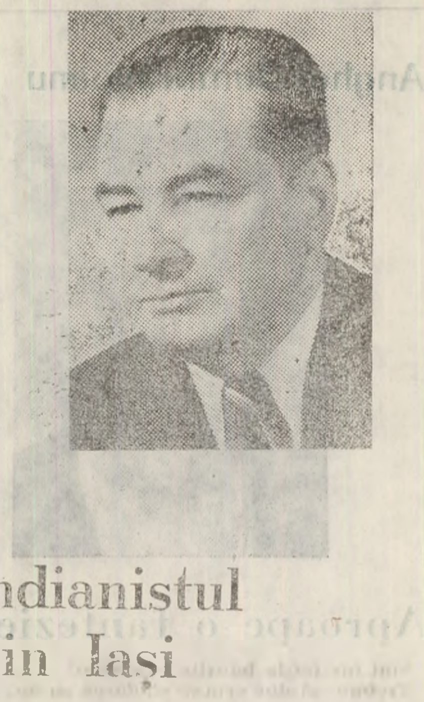
Flăcări pîlpîind în „miezul nopții de Armindeni" denunță comori îngropate de haiduci olteni. Fapte ca acestea sînt preluate da la intermediari: „Ne spun bătrînii" sau: „Spun plugarii".

Poetul e numai colportor!

Lumina și satul fiind elemente corelative, poetul din **Pămîntul luminilor mele** (1940) dă contur unui **Sat fără hrisov,** spațiu sacralizat în vreme, cu „poteci sonore de balade". Pe de altă parte, tușe realiste vorbesc de „chip", de „superstiții" și „cioburi arse", de satul „ghemuit, posac, în sarici sure"; ochiul, iscoditor, străvede sufletul satului-arhetip: „Satul meu sărac n-are hrisov, / Hrisovul lui e undeva-n pămînt... / Nu-i pergament, nici piatră, nici cuvînt, / E sînge și arșiță, și istov. // S-a adîncit în fiecare zi, / De la-nceputul lumii pîn-acum, / Prin bulgări grei de trudă și de scrum / Și-n funduri de pămînt s-o odihni. // Nu știe nimeni unde e-ngropat. / În cimitir, sau undeva pe cîmp..."

Pluguri trase de boi „cu greabănile roase", rodul precar, scos din „adîncimi", păsări mii, timpul rotindu-se peste cîmp configurează un tărîm văzut din centrul lui, în respirația-i milenară, aceeași de la vechile **Georgice.** Lucrurile se repetă imperturbabil, urmînd mișcarea astrelor. Viguros în felul unui Brâncuși poet, dar și meteo-sensibil, privitorul din **Ploaie și soare** admiră țărănește norii — „șerpi mari porniți de vînturi să se bată" —, îl rețin trăsnetele, furtuna, stihialul; îl înduioșează copilele care: „lîngă sat / au jelit și-au îngropat, / umbrele norilor, / țipătul prigorilor..." La polul opus, înspăimîntă canicula; o **Amiază moartă** amenință cu frîngerea ritmului biologic: „Parcă pică plumb topit... / plumb topit, nemărginit, / din văzduhul împietrit..." Existența se vrea împlinită în legea pămîntului, într-un timp sferic, „sub legile / Totului, văzduhului". Se schițează similitudini cu Blaga, în invocații fremătătoare ca în **Viul pămîntului**: „Pămîntule, dă-mi leacul care-l porți / În viața ce crește și-n floare..."

Const. CIOPRAGA

Indianistul din Iași

Anul 1959 marchează o etapă importantă în istoria relațiilor prietenești între România și India. În acel an se înființează Ambasada indiană în București. Încep schimburi de specialiști în domeniile științei, tehnicii și în cel al învățămîntului. Inginerii și tehnicienii români ajută India să construiască o rafinărie la Gauhati. România oferă primele burse pentru cadrele indiene să se specializeze în petrochimie și în geologia petrolului, la Ploiesti și respectiv în București.

Pe plan cultural, anul 1959 vede reeditarea **Sakuntalei** în traducerea lui G. Coșbuc cu prefața semnată de Edgar Papu, editarea gramaticii sanscrite a lui Theofil Simenschy și publicarea unui volum de nuvele ale lui Rabindranath Tagore în tălmăcirea românească. Și, prima delegație culturală din România vizitează India în cadrul acordului bilateral în 1959; din acea delegație făcea parte profesorul G. Ivănescu, indo-europenistul din Iași.

Latura indianistică a preocupărilor savantului ieșean a fost mai puțin cunoscută în afara cercului de orientaliști. După cîte știu, n-a publicat decît o singură lucrare în această direcție, anume **La formation du panthéon vedique** în **Studia et Acta Orientalia** (Buc., vol. V—VI, 1967), un studiu profund, reliefînd sau stabilind evoluția personajelor mitologice ale diferitelor culturi indo-europene dintr-o obîrșie comună arhaică. Aceasta reprezintă continuarea lucrării **Divinités indo-européennes empruntées aux populations de l'Asie-antérieure et de la Mediterranée** a autorului publicată în volumul III al aceleiași reviste.

Membrii Asociației de studii orientale din București știau însă că aveau o filială în Iași. Nimeni nu cunoștea unde era sediul ei, nici cine o conducea, doar se știa că ea a fost reprezentată prin G. Ivănescu. Multe conferințe de înalt nivel științific au fost ținute atunci în Iași. Profesorul Ivănescu proiecta comunicările, avea grijă de conferențiarii veniți din alte părți, scria afișele și le lipea singur. Stătea în afara orașului și n-avea telefon; totuși ținea legătura cu toată lumea. În preajma conferinței, umbla din masă în masă la Casa Universitarilor ca să-i invite pe oamenii de cultură. Totdeauna sala a fost plină și publicul la înălțime. Totul se realiza datorită efortului și personalității lui G. Ivănescu. Un om era o instituție.

Am vizitat Iașul de cîteva ori în anii '70, cînd elaboram teza de doctorat despre influența indiană în gîndirea lui Eminescu. In cursul uneia, am prezentat un referat la filiala Asociației; a fost cea mai dezbătută parte a lucrarii mele: ecouri ale lui Kalidasa în opera eminesciană. Au fost emise păreri pro și contra analizei mele, cele contra fiind mai multe, așa cum m-am și așteptat. Profesorul Ivănescu, care a prezidat ședința, a fost de acord cu mine, și mi-a spus ulterior: „Cu vîrsta am ajuns mai receptiv. M-am convins îndată ce v-am auzit. Nu era nimic de contrazis".

Nu susțin că aceia care s-au pronunțat împotriva tezei mele n-au avut argumente raționale. Dar profesorul avea ceva în plus. El avea sensibilitate, fără de care nu te poți apropia nici de Eminescu, nici de Kalidasa. Nu este de competența mea să mă pronunț dacă G. Ivănescu avea sau nu un spirit enciclopedic, dar pot să afirm că vasta și plurivalenta sa erudiție nu l-a făcut un intelectual sec. El înfățișa o combinație rară a înțelepciunii mature cu entuziasmul și simțul umorului proprii vîrstei tinere.

Însoțise pe cunoscutul lingvist indian Suniti Kumar Chatterji, cu ocazia vizitei sale în România. În cursul unei plimbări prin cartierele ieșene, indo-europenistul din Calcutta s-a oprit în fața unui lustragiu și s-a angajat într-o discuție. Specialistul din Iași și-a ciulit urechile și s-a întrebat în ce limbă se desfășura conversația. Profesorul Chatterji nu vorbea, evident, acea franceză supra-rafinată, cu care cîștigase admirația intelectualilor români. Firește că și Ivănescu a simțit nevoia de a-și lustrui pantofii. Fiind întrebat, băiatul l-a informat cu un ușor dispreț că străinul vorbește stricat limba țigănească. După o atare elucidare, Ivănescu nu s-a mai încumetat să-i pună întrebarea oaspetelui.

Nici eu nu am putut să satisfac curiozitatea lingvistică a cărturarului român. Era cu neputință de ghicit în ce limbă indiană vorbise profesorul Chatterji — căci el știa multe — și prin urmare care din ele sună atît de apropiată dialectului țigănesc din Moldova. Spre distracția publicului nostru, am relatat această anecdotă la interviul realizat de televiziunea Calcutta în timpul vizitei mele, ulterioare, în India, în iarna anului 1977. Dar nu mi-am putut lămuri problema care m-a intrigat și pe mine, pentru că marele savant indian se stinsese din viață cu cîteva luni înainte.

A rămas o altă discuție neterminată. Odată mă întorceam din Iași cu trenul, și profesorul Ivănescu luase același tren spre casa lui. Discutam felurite păreri despre datarea coloanei de fier neruginit de la Delhi. Trenul s-a oprit la Nicolina; el a coborît.

Au trecut ani în care am pierdut legăturile directe cu domnia sa. Într-o zi m-am trezit cu știrea că profesorul G. Ivănescu a trecut în eternitate. De pe străzile Iașului a pășit în paginile istoriei.

Amita BHOSE

Anghel Dumbrăveanu

Aproape o fantezie

Sînt invitat la felurite ceremonii
Trebuie să duc crucea căldarea cu apă
coroana
uneori praporii prietenii iar acum
coşciugul în care mă odihnesc o clipă
aşteptînd să se-ncheie cîntările să se arunce
băncuţe la fîntîni şi răscruci

Băiat bun oftează careva din suită
mascîndu-şi surîsul
Toată viaţa ne-a lăsat s-o luăm înainte
numai acum de ce s-o fi grăbit nu înţeleg

Din cînd în cînd deschid ochii
şi-i observ printre genele florilor

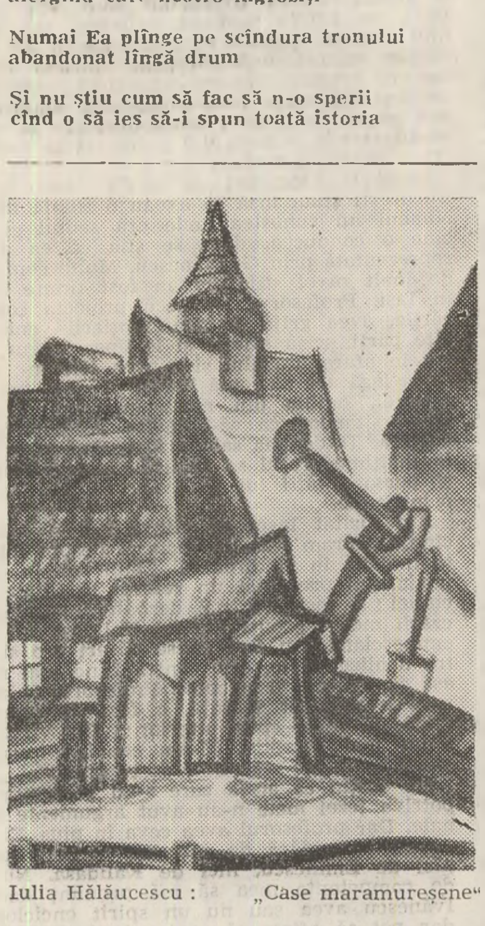
Va începe o petrecere ca-n vremurile bune
Păcat că lipseşte el Chiar ne lipseşte
sînt de părere cîţiva
Clopotarul e neaşteptat de zelos

Ah dar s-a dus Necuratului totul Unul
de mă urmărise întreaga viaţă a leşinat
văzîndu-mă cum ridic capul
s-aud mai bine o glumă
al cărei subiect devenisem

S-au risipit ca potîrnichile toţi
alergînd care-ncotro îngroziţi

Numai Ea plînge pe scîndura tronului
abandonat lîngă drum

Şi nu ştiu cum să fac să n-o sperii
cînd o să ies să-i spun toată istoria

Iulia Hălăucescu : „Case maramureşene"

George Genoiu

Victima fericită sau Conversaţie în oglindă

Tabloul IV

ÎN CAMERA DE ZI

TATĂL **(cu faţa în oglinda care domină încăperea)**; Stăm de-atîtea ceasuri împreună şi nu vrei să-mi spui nimic. De ce m-ai chemat? ...Mi-ai dat de înţeles că prezenţa mea aici nu suportă amînare ...Am ieşit din spital şi-am venit la tine. Ţi-am simţit disperarea în glas.

FLAMINIA : Numai atît ? !

TATĂL : Ce vrei să spui ?

FLAMINIA **(neliniştită, formează numere de telefon la care nu răspunde nimeni. Renunţă.)** : De fapt, ce căutai la spital? Îmi dau seama că eşti sănătos tun.

TATĂL **(privind-o semnificativ)** : Curioasă întrebare! M-am internat pentru controlul medical periodic. De la o anumită vîrstă e necesar... Mai necesar decît orice... Am unele stări ciudate, totuşi. Refuz să discut despre trecut... În rest, nimic deosebit. Nu te bucuri că ai un tată sănătos? Alţi copii au destulă bătaie **de cap cu părinţii...**

FLAMINIA : Crezi că eu sînt scutită ?

TATĂL : Ce vrei să spui? **(Pauză).** Nu-ţi lipseşte nimic... Deşi ai rămas fără mamă, am căutat s-o înlocuiesc aşa cum am putut şi m-am priceput... Ai dus lipsă de ceva ?

FLAMINIA : De un lucru esenţial...

TATĂL : Pot să ştiu şi eu ?

FLAMINIA **(după o scurtă pauză)**: De adevăr... Am trăit în minciună şi ticăloşie.

TATĂL **(autoritar)**: Ce nesăbuinţă ai făcut, Flaminia? **(Pauză).** De ce taci?... Înţeleg de ce m-ai chemat... Spune odată, poate reuşesc să te salvez... Ştii că am atîţia prieteni şi colegi care ne pot fi de folos... Am destui oameni cu obligaţii mari faţă de mine... Am construit hidrocentrale, dar am construit şi altceva, Flaminia. Am construit relaţii, legături. Spune ce vrei... Ştii că pentru mine imposibilul nu există, Am dat ca să mi se dea. Cere şi vei primi tot ceea ce doreşti...

FLAMINA **(categorică)** : De data aceasta nu! Niciodată, nimic de la tine! Niciodată nimic de la colegii şi prietenii tăi, de la relaţiile tale! Mi-ajunge! M-am săturat de protecţii şi legături de influenţă! Te-am chemat să te pun faţă-n faţă cu viaţa.

TATĂL : Cu viaţa mea ?

FLAMINIA : Cu viaţa noastră, tată...

TATĂL : Nu înţeleg !

FLAMINIA : Te-am chemat să te priveşti în oglinda fiinţei tale... Uită-te! Priveşte-te cu luare aminte... Priveşte-te cu atenţie! Nu vezi nimic?

TATĂL **(derutat)**; Flaminia!... Ce se întîmplă cu tine. Flaminia?

FLAMINIA : Ceea ce trebuia... Era firesc să ajungem să trăim această noapte... Să se termine într-un fel... **(Izbucneşte în plîns nervos).** Te urăsc, tată !

TATĂL : Mă urăşti ? !

FLAMINIA: Ce-ai făcut din mine? **(Pauză)** De ce nu-mi răspunzi? De ce taci ?

TATĂL : Nu înţeleg întrebarea, Flaminia! Nu înţeleg de ce mă urăşti ?

FLAMINIA : Orice mare dragoste se transformă în ură... Se-ntîmplă numai atunci cînd dragostea e mincinoasă.

TATĂL **(izbucneşte în rîs, aplaudă)**: Bravo, Flaminia, Excelent! Joci bine. Convingător de bine!... Ai fost admirabilă, Flaminia. Uitasem că ai vrut să devii actriţă... Cu ce să te recompensez fiica mea dragă... Ce vrei să-ţi cumperi şi nu-ţi ajung banii? ... Am toate cecurile la mine. Sînt dispus să achit orice sumă, să plătesc valoarea oricărui capriciu. Pentru fiica mea decontez totul, pînă la ultimul ban... Joci tare, Flaminia! Felicitări!

FLAMINIA **(derutată de reacţia tatălui)** : Vasăzică, joc tare. Deşi am fost convingătoare, totuşi crezi că mă prefac!... Că vreau ceva de la tine... Eşti un mare păcătos, tată, dacă tu nu ai înţeles că fiica-ta trăieşte o mare suferinţă... Nu ştiu de ce mi-a ajuns pe limbă cuvîntul nemernic!...

TATĂL **(poruncitor)** : Ajunge Flaminia! Nu prelungi jocul. Nu mă impresionezi. **(Pauză).** De ce sînt un nemernic ?

FLAMINIA : La fel de poruncitor, ca acum, o reduceai la tăcere şi pe mama... Îmi amintesc destul de bine cum te purtai cu ea... Pentru tine era nimeni şi nimic.. În schimb ea te-a **iubit, tată.**

TATĂL : Şi eu am iubit-o, Flaminia... O dovadă este şi faptul că nu m-am recăsătorit...

FLAMINIA : Ţi-a plăcut să nu-ţi ceară nimeni cont de ceea ce faci.

TATĂL : Independent, suveran şi demn!... Un principiu sănătos, nu ?

FLAMINIA : Cam egoist, trebuie să recunosc.

TATĂL: Eu ? !

FLAMINIA : Principiul... Dar, în afară de noi înşine, ca indivizi, există şi celălalt şi ceilalţi semeni.

TATĂL : Fiecare cu viaţa lui, Flaminia... Singurul **celălalt** care mă interesează eşti tu, Flaminia. Nimeni altcineva.

FLAMINIA : Ciudat! Şi totuşi succesele vieţii tale s-au bizuit pe colegi şi prieteni, pe relaţii bine condiţionate, cum spui tu... Adică pe ceilalţi... Cum îţi explici ?

TATĂL : Mă rog!... Inteligenţa, adică adecvarea la situaţie... Cînd celălalt sau ceilalţi sînt incluşi în calculul existenţei, în succesul în carieră, derogarea face parte din principiul reciprocităţii. Eu n-am aplicat metoda îmi dai, îţi dau ...Eu am plusat... Am fost generos... Mi-am zis ; îţi dau mai mult ca să mă ţii minte toată viaţa... Celălalt există pentru interese, restul numai convenţii şi zîmbete prefăcute... Măşti, pretutindeni numai măşti.

FLAMINIA : Cunosc această lecţie!... Am învăţat-o şi eu de la tine.

TATĂL : **Şi nu ţi-a fost de folos ?**

FLAMINIA : Nu! Pînă la urmă de nici un folos... M-a făcut neom... Tu m-ai făcut neom, tată... Tu m-ai ucis înlăuntrul fiinţei... Sînt ca un robot fără suflet...

TATĂL : Semeni cu mine. Flaminia. E cu totul altceva... Eşti raţională. Dacă simţi aşa cum te-ai mărturisit înseamnă că eşti un om al timpului... Cui foloseşte mila şi generozitatea prostului ?

FLAMINIA : Tată, sînt o victimă.

TATĂL : O victimă fericită.

FLAMINIA : S-ar putea... Depinde... **(Acuzator).** Deocamdată, sînt o victimă a ta... O victimă a principiilor tale. M-ai învăţat să ascund adevărul şi să trăiesc în minciună... Numai că zîmbetul acela prefăcut, moştenit de **la tine**, m-a ros pe dinăuntru şi mi-a uscat **sufletul. (Pauză. Calmă)** Tată, te-am chemat să ştii că vei avea un moştenitor...

TATĂL : Cu Ilarie ?

FLAMINIA **(intrînd în joc).** Da, cu Ilarie !

TATĂL **(vorbind să se afle în treabă)** : ...Înseamnă că vă împăcaţi bine... Vezi că ţi-am recomandat un băiat bun ?

FLAMINIA : Nimic de zis, e de treabă... Prea cumsecade.

TATĂL **(încercînd să calmeze situaţia)** : pentru asta m-ai chemat să-mi spui atîtea vorbe jignitoare? **(Pauză).** Ilarie cînd vine?

FLAMINIA : Nu ştiu! **(Pauză).** De fapt, nu mai vine, m-a părăsit...

TATĂL: Nu mai înţeleg nimic!

FLAMINIA : Fosta lui soţie, pe care tu ai cunoscut-o mai bine decît mine s-a sinucis...

TATĂL : De ce ?

FLAMINIA : Pentru că tu i l-ai luat pe Ilarie şi mi l-ai dat mie... Pentru că nu există nimic şi nimeni în afară de tine...

TATĂL : Şi de tine, Flaminia... Am vrut să fii fericită cu Ilarie

FLAMINIA : Dar la el şi la soţia lui te-ai gîndit ?

TATĂL : Era o situaţie complicată, n-are sens să dezgropăm morţii. Era implicată în ţesături frauduloase. Nu-ţi pot spune decît că e cam rea de muscă, îi plac bărbaţii cu părul cărunt ...Ştie ea ce ştie! Bărbatul cu părul argintiu n-are buzunarul gol... Mai ales dacă are şi o funcţie... **(Pauză).** Eu n-am făcut altceva decît să-l cunoşti pe Ilarie... A fost vorba de o logodnă prelungită. un fel de căsătorie de probă nicidecum să faceţi şi copil...

FLAMINIA : Te temi de moştenitori ?

TATĂL : N-are sens, Flaminia!... Cred că m-ai chemat să te ajut... Înţeleg. Nu este imposibil... Un copil în ziua de azi este o povară... Şi mai ales cu un bărbat care te-a părăsit.

FLAMINIA : Dar copilul există... E un băiat mare... **(Categorică, pe un ton disperat).** Există, înţelegi?... Există şi e al meu! Înţelegi ?

TATĂL **(simulînd nedumerirea).** Un băiat mare ? !

FLAMINIA : Te întrebi şi te miri, de parcă n-ai şti... Ţi-am spus să priveşti în oglindă... Acolo e viaţa minţită, durerea şi tristeţea ascunse sub zîmbetul prefăcut... Acolo e şi copilul pe care mi l-ai smuls şi ai vrut, cu orice preţ, să se piardă în lume... Atunci, tu, tată, ai săvîrşit cea mai mare crimă. Mi-ai mutilat simţurile... Mi-ai atrofiat sufletul de femeie, de mamă. În schimb, mi-ai inoculat egoismul şi dispreţul faţă de bărbat, faţă de semeni... Mi-ai impus să trăiesc în nesimţire şi eroare, să mă prefac, să par că sînt fericită şi curată ca lacrima. Port cu mine o vină pe care tu mi-ai dat-o ca moştenire şi ca povară. Mi-ai pustiit sufletul şi mi-ai răpit fericirea de mamă adevărată. Tu mi l-ai smuls de la piept din primele clipe... Puteam să fiu bună, dar m-am înrăit... Tu eşti vinovatul. Iată de ce te urăsc şi sînt nevoită să-ţi repet din nou că eşti un netrebnic. Mare cît păcatul cu care m-ai împovărat.

TATĂL : Tu eşti nebună, Flaminia! De unde pînă unde aceste scorneli, aceste închipuiri nesăbuite. **(Categoric)** Ţi-am spus odată pentru totdeauna să-ţi scoţi din minte că ai avut un copil...

FLAMINIA : Aşa am crezut şi eu, dar uite că nu mai pot să mă mint... Copilul există. Eu l-am adus pe lume... Tu n-ai vrut să se ştie pentru că era dintr-o dragoste cu un băiat al cărui tată nu trebuia supărat; nu era cazul să se afle. Tu ai sacrificat două fiinte pentru demnitatea ta şi a şefului tău... Pe mine şi copilul.

TATĂL : Dacă mai există cu adevărat. tu nu ai de unde să ştii, unde se află copilul. Imposibil!... Orice urmă este bine netezită. ...Mă pricep, am făcut armata la grăniceri. Eu netezeam fîşia de graniţă, la frontieră... Eu întindeam capcanele pentru spioni. Ştiam să le ascund. Aşa că...

FLAMINIA : Nu te contrazic! Ai prins în capcană pînă şi viaţa mea. **(Pauză).** Numai că viaţa are şi alte vicleşuguri prin care ne pătrunde fără să ştim, fără să ne dăm seama. Ne trezim cu ea, pur şi simplu, şi ne întreabă : Ce sînt? Ce-aş putea fi? ...De ce nu mi-am recunoscut greşelile şi vina? De ce am lăsat să mă piardă timpul?... Ce puteam să fiu dacă?... **(către tată)** Ce puteam să fiu dacă eram o mamă adevărată?... Numai viaţa ne provoacă să aflăm adevărul...

TATĂL : Care adevăr? Nu există adevăr. Numai în teorie... La urma urmelor, fiecare cu adevărul său **(Pauză)** Eu nu ţin minte ca tu, Flaminia, să fi avut un copil... De fapt, m-am internat în spital deoarece mi-am dat seama că pentru mine realităţile vieţii s-au restrîns... De la o zi la alta, simt că nu mai am amintiri, trecutul e o nimica toată... Simt că trăiesc numai în prezent... Prezentul e totul pentru mine. Uite, acum stau de vorbă cu tine şi simt că trecutul dispare, pe mama ta am uitat-o, iar pe tine te zăresc undeva departe... Deseori am astfel de stări... Nu ţi-am spus niciodată, pentru că n-am vrut să te necăjesc...

FLAMINIA : Boala se cheamă amnezie... Dumneata însă uiţi cînd vrei şi ceea ce nu-ţi convine... Este un fel de amnezie combinata cu viclenie... **(Pauză)** Fii atent că-ţi spun ceva de strictă actualitate... Ceva din viaţa prezentă... Vestea despre copil mi-a adus-o, cine crezi ?

TATĂL : Care copil ?

FLAMINIA : Copilul despre care am tot vorbit...

TATĂL : Pe care îl vei avea tu cu Ilarie ?

FLAMINIA : Mă rog! Vestea despre copil mi-a adus-o... Cine crezi că mi-a adus-o ?

TATĂL: Medicul!... Fireşte!... Nu ?

FLAMINIA **(neliniştită, priveşte ceasul)** : Cum a fost cu putinţă să dispară aşa deodată? Ce s-a întîmplat? Nici un semn! Mă ţine într-o insuportabilă aşteptare... Nu vine acum cînd aveam mai mare nevoie decît oricînd de el...

TATĂL : De cine ?

FLAMINIA : De Necunoscut...

TATĂL : Nu înţeleg !

FLAMINIA : Necunoscutul!... Ce ştii dumneata, şi totuşi îl cunoşti...

TATĂL : Pe cine ?

FLAMINIA : Pe... Necunoscut.

TATĂL : Flaminia! Am luat-o razna... Am luat-o razna amîndoi... Ce se întîmplă cu tine, fata mea dragă? Ce tot îndrugi mereu necunoscutul şi necunoscutul... Ce vrei să spui ?

FLAMINIA **(spunîndu-şi gîndul cu voce tare)** : Cînd eram liceană, m-a acostat un student simpatic... Tata mă aştepta în faţa casei ...În loc să-l invite înăuntru şi să-i mulţumească pentru gestul că m-a condus, l-a chemat în instanţă şi l-a condamnat. Eu am depus mărturie mincinoasă pentru că aşa mi-a impus tatăl meu... ...În seara aceea cred că devenisem mamă... Necunoscutul a ispăşit o pedeapsă nemeritată.

TATĂL : Ce rost au toate aceste învinuiri ?

FLAMINIA : El este Necunoscutul pe care-l aştept... Necunoscutul care acum îngrijeşte copilul meu...

TATĂL **(poruncitor)** : Flaminia! Încetează!

FLAMINIA **(continuă fără să ţină seama de vorbele tatălui)**: Urmează să-i dau un răspuns. Îmi dau seama că a dispărut fără urme... De ce? Ce s-o fi întîmplat cu el? Dar ce face Necunoscutul?!... De ce nu vine? /

TATĂL **(stare de rău)...** Flaminia!... Flaminia! Simt că mă pierd... Nu te mai aud... Te rog să chemi o maşină de la salvare.... Simt!... Presimt!... Nu glumesc!... Mărturisesc sincer că Necunoscutul mă ameninţă şi pe mine...

FLAMINIA : Te ameninţă?

TATĂL : De o bucată de vreme îmi dă tîrcoale... Ce vrea de la mine?... Necunoscutul are ce are cu tine şi cu mine... El este trecutul. Trecutul care în mintea mea se sfărîmă în bucăţi... Vreau să mă vindec de el.

FLAMINIA : De cine ?

TATĂL : Nu ştiu!... Am privit prea mult în oglindă şi am ameţit... Ce fel de oglindă ai tu aici Flaminia? Simt că trebuie s-o sparg... Trecutul. Necunoscutul... Cheamă salvarea fata mea dragă.... Flaminia, sufletul meu.

Cortina muzicală şi de întuneric

Ştefan Tcaciuc

Biblioteca din Alexandria

Noapte de noapte
La lumina lunii
Munţii îşi notează
Impresiile lor zilnice
Pe zîmbetele imaculate ale zării
Şi la revărsatul zorilor de ziuă
Cu ele înfăşoară
Rănile copacilor.
Şi astfel copacii împrăştiaţi prin toate
Sanctuarele lumii
Devin adevărate
Biblioteci din Alexandria.
(Dar ce păcat
Că cititorii lor cei mai avizaţi
Sînt securea şi ferestrăul).

Zîmbet tăiat

Timpul
Mi-a tăiat în două
Zîmbetul
Chiar în clipa înfloririi lui
Pe buzele-mi crăpate
De setea cunoaşterii.
Şi de atunci zîmbesc numai pe
Jumătate
Iar Timpul cutreieră
Lumea-n lung şi-n lat
Şi strigă-n gura mare
Că are
De vînzare
O marfă extraordinară.
Aş răscumpăra-o chiar eu
Dar mi-e frică să mai fac
Pe zîmbăreţul.

Originalitate

Sînt
Cel mai original
Tîlhar :
Fur
Tăcerea cuvintelor
Şi zarva ideilor...

Marius Tupan

Mărinimie

(FRAGMENT DIN ROMANUL „MARMURĂ NEAGRĂ")

Cînd în ușă apăru o bătrînă, mică de statură, puternic fardată, cu ouă de curcă pe fața, chemată de soneria pe care apăsase Lăcrămioara, Dona avu o clipă sentimentul că părăsise un compartiment de tren pentru a se strecura în altul, fiindcă blocul acela, împrejmuit de altele, părea a fi un tren veșnic rămas într-un tunel. Chiar și-atunci cînd domnișoara Ioly, care-și recunoscu greu slujnica de altădată, căci trecuseră mulți ani de cînd nu se mai văzuseră întîrzia s-o invite înăuntru ori să o întrebe ce dorește, Dona se gîndea încă la cei cărora le trăsese cacialmaua. De fapt, nu spusese decît ceea ce gîndea și tocmai această sinceritate îi amuțise pe pasageri. Asta ar fi vrut să fac.. -i acum, să-i explice bătrînei pricina ce-o adusese la ușa ei, dar nu mai fu nevoie atunci cînd în plase se zbătură orătăniile.

Pășeau pentru prima oară într-un apartament larg, burdușit de mobilă veche, mîncată de carii, peste care domnea ciuperca rîncezelii. Aici totul părea rece, inospitalier, înecat în umbre. Înseși fotoliile pe care se așezară scîncîră jalnic, semn că nu mai erau capabile să suporte o povară. Se asemănau întrucîtva bătrînelor care, rămase în semiobscuritatea încăperii, păreau a fi nu stăpînele ci vedeniile acestui apartament. De ce nu aprindeau toate luminile și ce rost avea să le studieze sub aceste umbre? Doar știa cît iubeau ele lumina pe vremuri, cum își luaseră camerele cele mai însorite ale conacului ce dădea spre miazăzi, cum își umpluseră odăile de oglinzi și lămpi cu țurțuri de cristal care să facă noaptea o luminație ca ziua în amiază. Cum porunciseră să li se construiască o seră cu pereți de sticlă, în care stăteau uneori bucurîndu-se de soarele blînd al începutului de toamnă ca niște gîze într-un chihlimbar. Sau poate, își zise Dona, ca să nu vadă cum au îmbătrînit. Vor să rămînă în ochii mei așa cum le-am cunoscut demult, tare de mult, pe cînd veneau de la oraș în mătăsuri și catifele, cu caii înecați în sudoare.

Le aruncau ca la niște milogi tot felul de fleacuri, ilustrate, confetii, beteală, chiar din palatul regal spuneau, ciocolăți, bomboane, baticuri, batiste fiindcă știau ele, domnițele, că prostimea le va proslăvi după aceea. Sînt darurile domnițelor noastre, bolboroseau, marfă de preț, le-am primit pentru credința și pentru dragostea ce le-o purtăm.

În vreme ce tăcerea se prelungea de parcă și fostele stăpîne și fosta slujnică fuseseră brusc amuțite de povara trecutului, în mintea Donei înviau amintirile, din verile cînd fetele lui Averescu dădeau petreceri în conacul de la țară, ajuns acum tabără de copii. Ce rochii, ce șaluri, ce încălțări, ce catifele, ce mătăsuri mai aduceau cabrioletele! Cînd se dusese la Potăin să-i comande o trăsură, Dona avusese în minte acele obiecte de basm, dar ce știa el care nu înțelesese vremurile de glorie — nebănuind că era de fapt decît apusul — ale clanului Averescu?

Semiîntunericul încăperilor o ajută să se refugieze în trecut, să regăsească acolo crîmpeiul de frumusețe după care avea apoi să tînjească toată viața, dar respirația grea, poticnită a celor care se aflau acum în apropierea sa îi da de veste că multe se schimbaseră între timp. Unde era voiciunea ochilor domnițelor și mersul lor ațîțător, unde se ascunseseră luciul oglinzilor și parfumurile care te amețeau pătrunzîndu-ți în nări? Rămăseseră acum ca niște momîi lîngă ele și tăceau, tăceau cu atîta suspiciune de parcă se temeau că oaspetele veniseră să le întocmească actele înmormîntării. Fărîma de viață licărea din cînd în cînd de sub capoadele slinoase, de sub papucii roși, promiși paienjenilor, acelor păienjeni care se plimbau în voie pe pînzele lor țesute în mai toate colțurile încăperii. Erau tot singure bătrînele, după cum își dădea seama Dona. Nu fuseseră niciodată măritate. Frații lor cei mari plecaseră din țară, undeva, peste Ocean. Auzise toate acestea de la o cunoștință din Cetatea de Aur, rudă apropiată a bătrînelor, dar nici ea nu putuse să spună dacă mai trăiesc domnii, cu ce se ocupă și ce averi făcuseră. Cel mai mic murise în război. Vru să întrebe și despre verii care veneau pe la conac, oameni puși pe șotii, călăreți desăvîrșiți și vînători în aceeași măsură, posesorii unor cîini cum nu mai văzuse vreodată, dar își dădu seama că nu mai era femeia care intrase aici. Își pierduse cutezanța și bățoșenia pe care i le împrumutase noua ei condiție de mandatară. Încet, încet, redeveni slujnica de altădată, simțindu-se prost că stătea jos în prezența domnișoarelor, incapabilă să deschidă gura, așteptînd să-i vorbească ele mai întîi.

„Dar ce să-i spun?" se întrebă la rîndul său Ioly, vădit încurcată. Luată prin surprindere acționase automat, invitîndu-le pe cele două musafire să ia loc, dar acum îi era imposibil să găseasca tonul și limbajul potrivite. Ezita în a-i spune Donei: „Ai picat la țanc, sînt o groază de treburi de făcut, nici vesela folosită la prînz n-am puterea s-o spăl, zace în chiuvetă, n-ai vrea să..." și a o întreba de vreme. Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să afle ceva despre paragina fostului ei conac — auzise că din cele mai multe și-au făcut gospodăriile grajduri, deși Dona ar fi fost în măsură s-o liniștească.

Tăcerea lor prelungită o făcea pe musafiră să se simtă din ce în ce mai umilită Le-ar fi dat dracului cu ifosele lor — ei, iote acum nu mai am nevoie de pomana nimănui, trăiesc pe picioarele mele și s-ar putea să-mi strîng o avere cum voi nici n-ați visat vreodată, doar se știe ce venit aduc minele de orice fel, și, iote, că ni s-a deschis și nouă o portiță, că tot acolo o să ajungem pîna la urmă — dar nu putea. Grija pentru Lăcrămioara era mai presus de orice și știa că în lumea subțire nu pătrunzi cu bani. Și-amintea bine de sărăntocul acela de la Blidaru pe a cărei rîpă prăpădită se instalase o sondă și care devenise bogătaș peste noapte. Dar ce folos? Nu fusese primit niciodată în casa Averescu ori în alte case bune. Ei, oamenii de rînd, semănau cu șoarecii aceia pe care tînărul Averescu — cel mare murise în război — îi lăsa să umble prin niște galerii încurcate în căutarea unor bucăți de cașcaval. Ori nu cu așa ceva s-ar fi mulțumit Dona. Nu avea o fire răzbunătoare — nici Avereștii nu se purtaseră urît cu slugile. N-avea de unde să știe că nu din milă ci pentru că nu era de bon ton să ridice glasul domnișoarele la slujnice. Dona nu dorea decît ca Lăcrămioara să se bucure de preaplinul vieții pe care nu-l știe prețui decît acela care, asemenea unui copil sărman ce privește pe geam pomul de Crăciun, împodobit sărbătorește, a cunoscut în adolescență două lumi atît de contrastante. Și pentru a o sălta pe Lăcrămioara în cealaltă lume era în stare să se facă frate cu dracul.

Elvira, sora ei mai în vîrstă, părea să resimtă lipsa odihnei de după prînz, căci moțăia în fotoliu, tresărind speriată atunci cînd sora ei deschise, în fine, gura, chinuindu-se să imite tonul fals amabil și sfătos cu care-i întîmpina tatăl ei pe țărani. Bătrînul Averescu fusese tamponul dintre ele și această lume pe care nu o cunoscuseră decît ca decor. Avînd nevoie de ei deși se straduise întotdeauna să-i facă a crede contrariul — Ioly zîmbi complice amintindu-și de ipocrizia și abilitatea tatălui ei — el își aflase și-și perfecționase cu timpul un instrument de comunicare, legase un pod între el și această lume căci înțelepciunea îl îmboldise să nu se creadă în arendași.

— Ei și cu ce necazuri pe la noi, Dona?

Ultimul cuvînt fu pronunțat cu o ironie nedisimulată dar care-i scăpă slujnicei. Mama lor fusese o fire veselă, veșnic pusă pe șotii și se amuzase să dea nume pretențioase sătenilor care avuseseră ambiția să le boteze ea odraslele. Altminteri precis i-ar fi uitat numele.

— Necazuri!... ne-a ferit dumnezeu de necazuri, se înalță tremurătoare vocea femeii. Dacă pot să spun așa, e vorba de-o bucurie.

— Bucurie! Iată că aud și eu un cuvînt care a cam dispărut de pe buzele noastre. Și de unde vine ea? întrebă Ioly.

Dona privi galeș către Lăcrămioara.

— A, înțeleg, surprinse gazda schimbul de priviri, fetița și-a găsit un drăguț. Frumos din partea ei. Ne invitați, bănuim, la nuntă..

Dona își frămîntă mîinile și Ioly se temu că atinsese un punct nevralgic.

— Ne-am grăbit cumva? întrebă ea.

— Oarecum, adeveri Dona. Deși într-o bună zi trebe să ne gîndim și la asta. Da pentru a face nuntă, e nevoie să fie și fata cu pregătire...

— S-au dus vremurile alea. Dacă se plac nu mai contează nici rangul, nici covoarele, nici rudele, nici...

— Ba mai contează ceva, o întrerupse musafira, temîndu-se că Ioly voia să spună ceva ce-ar putea răni pe Lăcrămioara, o pregătire, o școală de doamne ajută care să o scoată dintr-ai noștri...

— Da bine, Dona, aruncă Ioly cuvintele sfichiuitoare din vîrful limbii, tocmai acum cînd ați ajuns la putere?

Dona roși dar își regăsi cumpătul cînd expresia fostei stăpîne trecu de la disprețul cel mai adînc la un zîmbet blajin, o schimbare care nu-i decît la îndemîna celor ce-au practicat îndelung jocul societății.

— Vrei să urmezi o școală mai bună? i se adresă ea fetei.

— Dacă s-ar putea, mormăi Dona, ăsta-i gîndul și ambiția noastră.

Și pentru că Ioly o privea fără să înțeleagă, vrînd parcă a spune: „Ei și ce amestec avem noi în toată povestea asta?" Dona își frămîntă mîinile nervoasă, neștiind cum să le propună tîrgul, fără a le face să se simtă jignite. Paragina apartamentului și decrepitudinea bătrînelor o încurajau, căci era evident că o duceau prost și totuși o viață de om nu-i ajunsese să învețe a spune fiecăruia numai ce-i place să audă, așa cum observase la cei din lumea Avereștilor. Gîndul că pînă și Măin Potăin preferase să-și țină copiii lîngă el decît să primească pomana ei o făcea și mai temătoare. Nu avea suficientă experiență a relațiilor sociale pentru a ști că nimeni nu se simte jignit decît de o persoană pe care o consideră egală sau superioară. Simțea însă instinctiv antipatia lui Ioly: felul cum se însinuase în casa lor și presupusa ei șiretenie o irritau pe bătrînă. Trebuia totuși să încerce, chiar dacă aveau să fie date afară numaidecît. Deși își pierduseră averile și rangurile, fratele lui Averescu își păstrează probabil relațiile și numai ele puteau mijloci intrarea fetei la Institut.

— Dau oricît, domnișoară Ioly, că tot ce-am pus deoparte e pentru ea.

— Adică? întrebă bătrîna, care depășise confuzia, uimirea și revolta și nu mai voia acum decît să vadă la ce o ducea capul pe această țărancă plină de tupeu, deși cu greu suporta aerul ei conspirativ de geambaș pus pe cîștig.

— Ca să nu scîrție vreo osie nu trebuie s-o ungem? Dăm oricît că nu banul ne face pe noi.

„Doamne, își zise Ioly în sinea sa, atunci ce-ți mai rămîne?" Uitase devotamentul sărmanei Dona care o aștepta cu baia pregătită cînd venea de la Cetatea de Aur, moțăind pe covorul scărilor ce urcau din hol în camera lor, care o veghea și se perpelea de grijă la cea mai ușoară răceală a ei și care se dusese într-o duminică la biserică să aprindă lumînările ca să aibă domnișoara trecere pe lîngă domnișorul acela care i se păruse ei că-i căzuse cu tronc.

— Dar tot nu mi-ai spus ce planuri ai cu fata... Învățătoare, laborantă?

— Ei, și dumneavoastră, protestă Dona, jignită, mai sus!

Ioly făcu ochii mari, apoi pe chip i se așternu o expresie mînioasă. Raza ce i se furișase mai devreme în odaie dispăruse acum, și Dona nu mai putea decît s-o audă. Nu-și dădea seama ce gafă cumplită făcuse căci domnișoarele Averescu, bizuindu-se pe avere, nu terminaseră cursurile vreunui Institut superior.

— Dar ce poate fi atît de secret? își pierdu ea răbdarea.

— Știți, domnișoară, fetei i s-a prezis un viitor mare și chiar unul din profesorii ei m-a îndrumat s-o fac artistă... Vreau adică să intre în lumea cea mai bună, să știe și ea de ce trăiește și cum trăiește!

Cuvintele Donei izbutiră s-o trezească de-a binelea pe Elvira. Cele două surori își aruncară priviri prea încărcate de înțeles pentru a fi exprimate în cuvinte al căror tîlc fu deplin priceput de ambele părți, căci ele păreau să se fi deprins cu vederea în întuneric.

Reveni:

— Ei, ce ziceți? Că știți dumneavoastră...

— Am să mă gîndesc la problema ta, Dona. Deocamdată fata trebuie oricum să-și termine liceul, presupun, dar, firește, o vom înscrie și la o școală de arte. Da, da, continuă bătrîna, în care se deșteptase brusc firea îndrăgostită de farse a mamei, de fapt am niște cunoștințe în lumea aceasta. S-ar putea să-i punem și un preparator.

— Dar pe cine cunoști tu? întrebă Elvira uimită.

Se opri însă la vreme.

— A, da, desigur, pe domnul Saizescu, născoci ea, înțelegînd că Ioly pregătea una din „acțiunile" ei vindicative prin care „unul din ai lor trebuia să plătească pentru toți ai noștri".

— Cu plata nu va fi nici o problemă, Dona, deși, firește, generoasele tale daruri, ce-mi amintesc de vremea cînd mi-aduceai ciuperci din pădure și fragi înșirați pe ață, nu le pot refuza.

— O, să vă mai amintiți, domnișoară, bîigui Dona, simțindu-se brusc copleșită de o căldură insuportabilă.

— Fii încredințată că nu voi uita niciodată.

Apoi privirile ei căzură asupra orătăniilor a căror zbatere o făcuse să-i dea drumul Donei, în apartament. Se potoliseră acum, la întuneric și răcoare, și vederea lor avu darul de a strînge miraculos valul de resentimente din sufletul bătrînei. Cum ar fi zis tatăl lor, se aruncase podul înspre lumea celorlalți.

— Dar ce faci, vorbi cu jumătate de glas, te-ai pus pe risipă!

— Nu-i nici un bai, domnișoară, la noi se mai găsește cîte ceva. Ba aș putea spune că nu avem de ce să ne plîngem. Săptămînal, prin mecanicul trenului cu care am venit, vă vom trimite și noi ce vom găsi de cuviință.

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate! luciră ochii lacomi ai bătrînei. Și să n-ai nici o teamă: fata e lăsată pe mîini bune.

Și ce mîini! Dacă Dona s-ar fi învrednicit să intre în bucătărie ar fi descoperit pe ceșcuțele din care mîncaseră ele dulceață un strat gros de praf dezinfectant, iar de s-ar fi întors în Capitală, după cîteva zile, ar fi aflat că Lăcrămioara nu mai locuia în apartamentul spațios și întunecat, fiindcă fusese expediată la mansardă, într-o cămăruță de serviciu.

Conducîndu-și musafira pînă în stradă, acolo unde roiau mașini cu numere străine, Elvira chicoti în sinea sa:

„Vai de sluga căreia stăpînul i-a dat haina spre a o ispiti!"

George Popa

Nașterea cîntului

Sminteală sfîntă
timpul încearcă
din forme-n forme
lutul l-aleargă.

Număr de aur
din veac tot caută,
fiece clipă-i
jertfă și laudă.

Frunți de cleștare,
arcuri de coapse
invocă veșnicul
să-l facă oaspe.

Dar absolutul
nu-și află haina,
îl hăituiește
pururea taina.

Neistovirea
aripe iscă,
timpul le-ncearcă,
Icari le riscă.

Sus însă frînte
pe strune albastre
în hău răsfrînte.
Durut de astre,

întregul, — cînt e.

Închisa revelație

Sensuri tînjesc
mute-n ajun.
Verbul ceresc
m-ațîne-n drum.

Pe drum ales
ceasul cel unic
nou înțeles
întîmplă runic.

Entelehia
'nalt, în nemoarte,
va să m-absoarbă.

Dar veșnicia,
stînd de cea parte,
s-a născut oarbă.

Ultimul dincolo

Verb sacru! Te contemplu,
geamăn eon și templu!

În tine carnea lumii
și-atinge curăția
transcenderii-n netimp.
Ești străvezimea humii
prin care își fac schimb
Orfeu cu veșnicia

Cojindu-mă de zgure
luate cu-mprumut
din țărmi și evi străini,
prin cercuri tot mai pure
tu mă restitui nud
celei dintîi lumini.

Din spațiul nul, în castă
primejdie de zar
mă-nalț, unde adastă
azur vizionar
deschis noii lumine
a izbăvirii-n sine.

În ea de eu mă mîntui.
A sa substanță — cîntu-i.

Nu știu

Steaua pe care demult o contemplu
s-a urnit deodată
a perforat bolta cerească
și se apropie amenințătoare
mă urmărește steaua
cu ardoare cu patimă cosmică
și mîna care tremură nu știu
dacă e teama din suflet
linia frîntă a gîndului sau
marginea zimțată a literei
doar

Perspective

În bezna poemului ghemuit
mă apăr de crize de melancolie
de febra prin care o literă
imposibil de transcris
încearcă totuși să fie prezentă
(dintr-o altă perspectivă s-ar spune
că poemul s-a ghemuit
în lăuntrul meu întunecat
și tace)
în bezna poemului scînteiază
pentru o clipă undeva
sirena Salvării

Copertă

Pe dealuri ghiara toamnei
galbenă se-nfige în suflet
și în mintea grămăticului
oricum s-ar întoarce el
are fereastra lipită de ochi
și vede aceleași dealuri
și simte aceeași durere
de aceea (nicicînd) nu va fi un erou

Dacă

Dacă textul acesta ar fi un poem
s-ar desface-ntr-o mie de fire
peste corturi umile și temple asire
și s-ar face la urmă iar ghem
dacă sfera celestă pe ea ar încape
de o parte fiorul genunchilor și
în cealaltă aplauze trandafirii
ci nu s-ar frînge uscaturi și ape
n-aș avea un motiv serios să mă tem
că în șirul de litere s-a strecurat
dacă textul acesta ar fi un poem
un polen cu parfumul blindat

Emil Nicolae

Zaharia Sângeorzan

Aricii

Aricii nopţii te povestesc
Te privesc bolnavi de fapte
De ritual ceresc
De vinovate reculegeri
Ei
Anonimii gladiatori
Te sfinţesc cu vederea lor
Inimă de basm :
Să nu-ţi pierzi
Niciodată tandreţea

Aricii memoriei te povestesc zilei
Şi Orfeu trece prin orizontul
Patimii
Terorizat de Isolda...

Şi spune

Nu-mi spune nici o poveste
Nu-mi desena nici o inimă
Arsă de iubire
Numai priveşte în Dicţionare
Babilonul semnificaţiilor
Şi spune un cuvînt orbit
De dragostea ta...

Fîntîna

Fîntîna cu-nchipuirea învaţă
Numele tău
Iubire
Poveste
Învaţă şi dezvaţă
Lumea să privească
Noaptea
Vină
Lege să fie
Tu cu gîndul mîntuire
Inima
Şi lasă
Moartea să mă ştie...

Fericite melancolii

Fericite melancolii delirează-n rugul
Nestins din Piazza della Signoria /
Ascult :
Viaţa vorbeste cu marele florentin /
In
Toscana magică din poeziile
Nescrise
Nerostite
Şi ascezii se închină
Rememorează
Rescriu
Biblii
Moderne
Cu orgolii de adolescenţi
Nemîntuiţi de jazz
Şi azi sfînta spovedanie
A căzut în păcat
Privind din nou rugul
Spînzurat
De inima
Infernului

Dan Florin Popescu

Chipul meu blînd

Am 33 de ani, dar chipul meu îi induce în eroare pe mulţi dintre cei care abia mă cunosc : mă consideră mai tînăr. Deîndată ce îmi mărturisesc etatea, le simt privirile aţintindu-mi obrazul, ca şi cum ar încerca să-mi incizeze epiderma. Negăsind ceva care să le infirme bănuiala — că nu am cum le zic 33 de ani —, totuşi încă binevoitori, dispuşi să-mi acorde oarecare credit, ochii lor se înalţă, scrutează insistenţi. Numai că nu află „labe de gîscă" la colţurile pleoapelor mele, pe frunte descoperă greu cute părelnice, subţiri precum liniile trasate de o peniţă fără cerneală...

Hotărît, îi simt jubilînd, nu i-am putut înşela : pentru ei sînt un adolescent ! Şi firesc, singură buna lor creştere îi reţine să-mi arunce în faţă ce cred cu adevărat cînd le spun — iar asta îmi dăunează şi mai mult — că de la 30 de ani, cu dragoste, sînt şeful unui birou. Asta este, rămîn etichetat adolescent obraznic şi fanfaron. În consecinţă, suport stoic gratificări cu pleoape strînse ironic, sprîncene încruntate, buze stîlcite de sarcasm, fluturări a lehamite din mînă... În disperare de cauză, recurg la argumentul suprem : buletinul de identitate Faţă de fotografia de acolo, făcută în urmă cu destui ani, fizionomia mea a suferit modificări nesemnificative...

Cum prietenii mei au apartamente în cartiere noi, destul de îndepărtate, stau mai mult singur în garsoniera mea confort îmbunătăţit. Fumez fără abuz, consum cafea fără abuz, cînd şi cînd mă binedispun cu douătrei păhărele, fac lungi plimbări, mănînc şi dorm normal, ascult muzică, citesc enorm.

...Gîndesc acum (sincer să fiu, acest gînd l-am purtat deseori în mine), gîndesc deci că nesfîrşitele mele ore de solitudine mă determină, în ultimii ani, să-mi doresc urmarea unei noi facultăţi, la fără frecvenţă.

Luni de zile mă pregătesc asiduu. Treptat însă interesul pentru obiectele de studiu scade. Inţeleg că am şanse infime să intru.

Şi totuşi, iau trenul spre centrul universitar ales, totdeauna cu puţine zile pînă la încheierea înscrierilor. Trenurile sînt atunci tixite, transpirate de proaspeţi ori mai copţi bacalaureaţi, de părinţi, fraţi, bunici, prieteni. Cîteodată intru în vorbă cu vreun băiat. Il simt invidios, jinduind pentru el calmul arborat de mine. Ochii îi mărturisesc ce gîndeşte despre mine : ăsta ori e foarte bine pregătit, ori e inconştient !...

In zăpăceala furioasă din gara terminus ne dăm mîna, ne batem încurajator pe umeri, „— Baftă, bătrîne, poate ne revedem la toamna !". Nici un moment băiatul nu-şi închipuie că pot să-i fiu altfel decît congener... Chipul meu i-a jucat şi lui o festă.

...O singură dată am scris peste jumătate din subiectele date la concurs. Alte dăţi abia de intuiesc despre ce e vorba... Timiditatea şi scrupulele brusc revigorate mă obligă să rămîn în sală. Urmăresc supraveghetorii, caut să le înregistrez cît mai fidel mişcările, gesturile-tic, le privesc hainele, călcătura, căutătura, obrajii, feţele, gurile, nările, bărbiile.

Pe urmă (e o imensă impoliteţe, dar...), pe urmă îi descriu în paginile care se umplu-umplu-umplu, spre invidia multora dintre cei din jurul meu.

...Intors acasă, îmi place să cred că acelor supraveghetori le-am făcut portrete de neuitat. Cum nu mă leg de eventualele lor defecte fizice, consider că nu-mi poartă ranchiună.

Noaptea, cu o ţigară pîlpîind în întuneric, îmi închipui că ei îşi vor aminti că în cutare bancă, în cutare rînd („Da, el trebuie să fi fost !"), un ins scria fără întrerupere.

Şi avea un chip blînd.

Zidirea din nou

Vagonul în care călătorise — penultimul al garniturii —, oprise la o distanţă apreciabilă de gară. Abia cînd citise inscripţia de pe peronul acesteia a înţeles că nu aici trebuia să coboare. Era însă prea tîrziu spre a mai face ceva, între timp trenul plecase.

Ar fi fost necesar să întrebe pe cineva direcţia spre un hotel. Se întărise însă cu gîndul că două ghinioane într-un interval scurt sînt, totuşi, improbabile. Aşa că o luase la întîmplare pe o stradă care, îşi spusese, ducea în centrul oraşului.

Curînd însă se împotmolise, învîrtindu-se mereu — mereu pe nişte stradele pustii, mărginite de clădiri semeţe. Paşii îi răsunaseră pe caldarîm, măcinînd pacea nopţii. Drept acuză a nesăbuinţei sale, lăuntrul i se împovărase cu neliniştitorul simbol al labirintului.

In cele din urmă, epuizat, cu ochii împăienjeniţi şi vîjîit sumbru în urechi, se oprise în dreptul unei case, la întîmplare. Apăsase pe butonul soneriei. După minute dilatate de aşteptare, un bărbat în vîrstă apăruse în prag.

— Numele meu este Emanuel, îi zisese. — Iertaţi-mă că vă tulbur somul, dar, vă implor, îngăduiţi-mă să înnoptez la dumneavoastră.

Bărbatul clătinase aprobator din cap, făcîndu-i loc să intre. Il condusese tăcut la etajul casei, unde îi oferise o cameră imensă, plină cu ceasuri zumzăitoare, de toate formele şi mărimile.

Intins în pat, după nesfîrşitele ore de călătorie şi de rătăcire prin oraş, el nu reuşise să se spulbere, cum tînjise atît, într-un somn fără pereche... Era intrigat de atitudinea bărbatului, care îi oferise găzduire fără să-i ceară în prealabil vreun preţ ori explicaţie. Aproape se resemnase cu gîndul că nu va lipi geană de geană.

...Multă vreme ascultase tic-tac-urile ceasurilor, diferenţiindu-le după ritmuri şi tonalităţi. Somnul îl biruise abia către zori...

Cînd s-a trezit, toate ceasurile arătau 12 fără un sfert.

Plăcut surprins şi totodată stingherit de amabilitatea extraordinară a gazdei, el găsi masa din centrul camerei plină cu bunătăţi. Exact cînd îşi încheie festinul, după un ciocănit în uşă, trei bărbaţi, îmbrăcaţi după o modă desuetă, intrară în cameră.

După ce îi dădură bineţe, cel din mijloc îi spuse :

— Vă numiţi Emanuel. Aşteptă ca el să confirme. Continuă : — Vă aşteptam de mult reîntoarcerea în oraş.

El îi privi pe rînd, surprins.

— Domnilor, cred că greşiţi. Este prima oară cînd poposesc în oraşul dumneavoastră. Aşa că nu mă puteam întoarce în acest loc. Schiţă un zîmbet, apoi : — Pur şi simplu am coborît aici din eroare, destinaţia mea fiind alta. Dacă atît de amabila mea gazdă m-ar fi întrebat de azi-noapte ce e cu mine, consider că lucrurile ar fi fost clare pentru toată lumea.

După aceste vorbe, contrar aşteptărilor lui, bărbaţii nu dădură semne de plecare.

— Şi unde vroiaţi să ajungeţi ? îl întrebă politicos bărbatul din dreapta.

— Nu mai ştiu..., se încruntă el de acest lapsus brutal, acum nu-mi mai amintesc... Oricum, da da, oricum... era un oraş frumos... Păcat că nu-mi mai amintesc numele, ne-am fi lămurit atît de lesne... Nici acolo n-am fost niciodată.

Bărbaţii îşi aruncară ocheade, dînd simultan din cap. I se adresă al treilea :

— Şi oraşul nostru are nume frumos. Iar pe dumneavoastră vă cheamă Emanuel.

Lăuntrul său prinse să clocotească. Zise iritat :

— Desigur, oraşul dumneavoastră trebuie să aibă nume frumos. Şi este adevărat că numele meu este Emanuel, i-am spus-o şi gazdei. Simt însă că ne învîrtim într-un cerc vicios. Aşadar, repet : nu am fost niciodată aici. Absolut niciodată.

După chipurile lor, înţelese fără tăgadă că bărbaţii nu-i dădeau crezare.

— În definitiv, se răsti, ce doriţi de la mine ? !

— Am putea merge să vedeţi iarăşi lacul, rosti cu voce imperturbabilă bărbatul din mijloc. — Iar iubitei dumneavoastră, Nebia-Cristina credem că nu i-ar displace să se îmbăieze cu dumneavoastră, chiar şi într-o zi rece şi ceţoasă ca asta, printre merele căzute din livada de la marginea apei.

— E o confuzie, replică el, lăsîndu-se într-un fotoliu. — E o confuzie, credeţi-mă. Ar trebui să-i mulţumesc gazdei, să-i plătesc şi să-mi urmez drumul...

Bărbaţii stăteau nemişcaţi. Al treilea zise :

— Am putea să vă arătăm şi sarea devenită stîncă în locurile accidentate din cartierul unde vă plăcea îndeosebi să vă plimbaţi, cufundat în meditaţii.

— N-am fost pe aici, de ce nu mă credeţi ?...

Bărbatul din stînga îl întrebă :

— Ce profesiune aţi îmbrăţişat pînă la urmă, Emanuel ?

— Arhitect... şi mă îndeletnicesc şi cu scrisul...

Un aer aspru, în care pluteau fuioare de ceaţă, năvăli în cameră odată cu intrarea gazdei, îmbrăcată acum aidoma celorlalţi. Privindu-i neliniştit, el observă că semănau atît de bine între ei, încît lesne îi era să îi confunde dacă şi-ar fi schimbat locurile. Păreau o aceeaşi persoană, multiplicată în oglinzi paralele.

— Aţi ajuns deci arhitect şi scriitor, Emanuel, vorbi unul dintre ei. — E bine, Emanuel, e foarte bine. Deci speranţele noastre au fost îndreptăţite. Vă vom oferi găzduire şi hrană şi îmbrăcăminte şi bani.

— Dar pentru ce ? întrebă el, vocea suprapunîndu-i-se peste cadenţa întărită a ceasurilor.

— Pentru a scrie o cronică, Emanuel.

— O cronică ?... O cronică despre oraşul dumneavoastră cu nume fireşte frumos ?... Surîse, întristat. — Vă repet, nu-l cunosc.

— Nu, Emanuel, auzi el în cor glasurile bărbaţilor, nu vrem o cronică a oraşului. Vă cerem numai atît : să ne istoriseşti cum de v-aţi făcut loc de bastion în visele noastre.

Întoarcere

Zîmbeşti stingherit
buchetul ?
nu-l sper
mănuşa ţi-e goală de floare de cer

dar albul
costumul întoarcerii tale
roteşte-n plutire fîşii de petale

fîşii de azur

sublim inocent
tu ştii cînd ai rupt
din marea corolă a spaţiului pur?

Înclinare

Pe cumpănă
un val
o piatră
sau o frîntură de caisă

la ce-a fost dat
nimic adună
şi acu-nţelepciunii tace
precisă
cîntărirea lumii
ca însăşi
semnul ei de pace

şi doar o şoaptă-ai spus
mirarea
lipeşte genele de frunte :
pe taler răsărit
un munte ?
se-nclină cumpăna
de-auzul cuvintelor ?
aşa mărunte ?

Mariana ŢĂRANU-RAŢIU

Vocile inimii

Dor

Ascult de-o vreme viscolul, furia
zăpezilor sălbatice din mine
şi-ncerc să transplantez în vis tăria
de-a vieţui în doruri citadine.

De-o vreme-ncerc regretul înserări
şi depărtarea stelei ce-am visat —
prin viscoliri sălbatice străbat
vîslind spre ţărmul alb al aşteptării

Muguri

Să beau din limpezimea unei ape,
acolo, lingă tainicul izvor,
s-ascult cînd în cais încep să crape
gingaşii muguri în al vieţii dor.

S-aud vibrînd o rază de lumină
în sufletul pădurii neumblate,
să ştiu că veşnicia ne înclină
şi peste vîrstă doar o jumătate.

Să văd cum frunza flacăra invie
de sub zăpezi şi de sub paşii grei,
că dragostea reintră-n veşnicie
înmugurind din nou în ochii mei.

Constantin MATEI

★
★ ★

profesorul meu de echilibru
mă scotea la lecţie
ori de cîte ori mă-mpiedicam
de vreo femeie
cărările îmi spuneau
niciodată nu poţi şti
unde te pot duce
îmi plăcea această disciplină
era cea mai curioasă
am învăţat-o rupîndu-mă în două
mijlocul primăverii
mă scoate afară
dintre două anotimpuri

Poem

De fiecare dată
îmi opresc paşii
pentru a asculta acest arbore.
Apele îşi culcă amurgul
pe mîinile mele.
Umbrele lor se-ascund,
soarele şi-a pierdut echilibrul.
Simt cum mă desprind
de sîngele ce-şi caută somnul,
genunchii au înflorit
ascultînd galopul şarpelui orb
pe fruntea mea de copil
rănile lui
mi-au vindecat adîncurile.

Dan MOISII

Decor

o bancă
parcul cu busturi
amurgul — filigran pe zidul bisericii
vechi — şi

parfum de zăpezi

tu stai pe banca din parcul cu busturi
ţii în palme o clepsidră — vor spune
că e prea complicată mult
prea complicată această imagine-aproape
la tîmplă
un paingăn subţire purtînd
crucificată lumina

Inorog

să alergi cu tălpile subţiri
încă fumegînde
— în urmă-ţi iarba
sunînd a pămînt —
prin palid somnul murgilor
să goneşti năuc
— desert de albastru —
DINCOLO
trupuri fragile de turle
aerul cîntînd
dintr-o mie de orgi

Codruţa CIUBOTARU

Ion Alexandru Angheluş

Ion Alexandru Angheluş porneşte prin „Nunţile focului" (1971) seria sa de cărţi aşternute pe hîrtie : versuri, escuri, critică şi istorie literară, un om s-a dăruit şi ni se va mai dărui încă. Permanent o conştiinţă, un adevărat cărturar retras în cămăruţele transformate în bibliotecă, în cele cîteva cămăruţe ale casei sale mîngîiate de frunzele viilor huşene, el propune pe mai departe o descifrare a celor nepublicate ; nemiloasa a distrus trup, nu suflet, nu spirit. Din cărţi şi manuscrise o lume a unui timp anume, dus dincolo odată cu el, ne rămîne ca o oglindă de refracţie şi nu reflexivă. Cuvîntul nu e un necuvînt ca la Nichita Stănescu, nu e un nenăscut în sensul rostirii. Limitele poeziei nu sînt forţate prin cuvînt ci prin imaginea clasică proiectată fantastic de călătorul prin vers. Ion Alexandru Angheluş, un mare imaginativ hermeneut al timpului nostru, ar fi împlinit acum zece lustri. El. Dar versul ? Să vărsăm cîteva picături de busuioacă de Bohotin pe iarba din poienile Dobrinei unde obişnuia să ne recite variantele poemelor ce urmau să apară..

Liviu PENDEFUNDA

★
★ ★

N-am să mai pot muri
aşa de uşor
în fiecare
dimineaţă.

Se aude pe undeva
o moarte adevărată.

★
★ ★

Prietenul meu de la Iaşi, Poetul
cu înfăţişare de efeb, cu muza atît
de gracilă, încît mi-e teamă
să n-o rănească suflul barbar
al imaginilor mele violente ;

Prietenul meu de la Iaşi,
oraşul cununilor eminesciene,
telefonează tîrziu şi pe firul
nevăzut se revarsă în singurătatea
mea un cer de porumbei
cu aripi de neant.

Astfel, voi mîngîia întristarea
versurilor sale suave, ponegrite
fără motive !

Inedit

Poem

(pe o voce cotrusiană)

Destinul mi-a dat
încăpăţînat
neaşteptat
şi ingrat
să gust
din must
de venin
pe deplin
toată cana —
pînă cînd ai venit
cu surîs limpezit
să mă mîngîi smerit
înger dulce iubit!
Printr-un timp de coşmar
fără har
şi ignar —
adîncită mereu
de vreun diavol sau zeu
mi-a fost rana ;

dar veni-voi curînd
că mi-eşti toată în gînd,
înger dulce iubit, Viviana!

★
★ ★

O biserică frumoasă şi flori
două fete îmbrăcate aproape goale
stele plecate la plimbare pe biciclete
Oarecine compunînd un haiku
la picioarele eşafodului
şi, dincolo de alfa, beta, gama
şi literatura contemporană, dincolo
de pieliţa dulce a unui cuvînt
cu arome de ananas solzos, îndrăgostit
de aripile fluturilor —
inscripţia tabloului : TIMP
şi semnătura ION ALEXANDROS
ARHANGHELOS
Tot ce e convenţie trece în sintaxa
cuminte !

★
★ ★

Poetul e parafa destinului, totuşi,
trage tărgi de aur pe uscat
lumea îl ascultă cu urechile ciulite
i se mai scurtează degetele poemelor
i se dă nervi visători spre consum
şi băuturi estompate
e pus să picteze ceremonii
dar el preferă banalităţi bolnave
peste poftele nesatisfăcute ale criticului

dialogul artelor

Un castel de basme românești

Prin anul 1949, cred. am primit o scrisoare de la regizorul Iosif Ligeti prin care îmi aducea la cunoștință că s-a întemeiat, la Iași, un teatru de păpuși ; mă ruga să-l vizitez și, totodată, să comentez spectacolul prim, cu **Peștișorul de aur** de Pușkin. N-am avut vreme atunci, am răspuns invitației ceva mai tîrziu, cînd m-a întîmpinat în poartă, la gărdușul din fața ușii, un actor matur, bonom, un cap de fildeș cu ochi negri, cercetători, și zîmbet vag malițios, Manole Al. Foca. Era regizorul și directorul trupei din lăcașul mic, așezat dosnic, într-o curte a străzii Ștefan cel Mare. Un loc unde muzica voioaselor spectacole cu basme de Creangă și feerii de Alecsandri se îngemănau, din cînd în cînd, cu dangătele clopotelor duminicale ale unui stabiliment ecleziastic din proximitate. Cei cîțiva actori destoinici, veseli și tineri, chipeși și ageri, aveau o rostire aurită de farmec dialectal, cîntau, strigau și țopăiau, intrau în sala suprapopulată de prichindei, care-i primeau cu chiote, și se înghesuiau în scena minusculă pentru a face uriași care dărîmă decorurile și izbăvesc liliputanii eroii de vrăjitoare maștere și balauri multicefali. Am urmărit, vreo cîțiva ani buni, activitatea acestui teatru, m-am întîlnit, la un moment dat, și cu un primar cumsecade, rugîndu-l și eu să mute teatrul din fundătură mai către față — ceea ce el mi-a făgăduit, dar n-a mai apucat o legislatură ca s-o și facă — și, într-o bună zi, cînd am intrat iarăși în curticica păpușilor m-a întîmpinat o tînără și încîntătoare doamnă, ziaristă și scriitoare, noua directoare a instituției, Natalia Dănăilă.

Am avut parte, în această incintă, de reale bucurii, ca autor de piese pentru scena păpușilor, văzîndu-mi-le în spectacole nostime, vii și multicolore. Am asistat, prin ani, la mai multe reprezentații **după** Caragiale și Creangă, **după** Molière, Alphonse Daudet, Frații Grimm, Carlo Gozzi, Mark Twain, Anton Pann, dar și de Alecu Popovici, Al. T. Popescu, Iuliu Rațiu, autori care scriau — și știau să scrie — direct pentru spectatorii mărunței. M-am necăjit și eu — alături de alții — cînd printre cei se semnau afișul se mai ivea cîte-un ageamiu pretențios, un funcționar local ce-și descoperea peste noapte geniul și-l introducea aici, cu furca, ambuscați și ambuscate, aliterați de ocazie. Dar trupa lupta și cu aceștia, totdeauna dăruită, iar directoarea se războia și ea, vajnic, ba cu ei, ba cu criticii, arătînd că **totuși** a adus și scriitori (într-adevăr), și cei mai buni regizori — și era adevărat, căci aici, alături de eroicul, și înzestratul Constantin Brehnescu, au mai lucrat Cătălina Buzoianu, Anca Ovanez, Horia Davidescu și alții, temeinici — că a chemat și cei mai buni scenografi — și iar era adevărat, aceștia numindu-se Cik Damadian, George Doroșenco, Eustațiu Gregorian, și nu numai ei, pînă la juna Marfa Axente, azi pe deplin consacrată — că obține premii și recunoașteri în țară și străinătate, duium, — și era din nou drept. Treptat, actorii au început să iasă de după paravan, la un moment dat l-au și cărăbănit, cu totul, în culise, punîndu-și costume, măști și jucînd deadreptul, trăgînd doar cîte-o păpușică nevoiașă după ei ca să nu se piardă emblema, astfel că, pe nesimțite, ne-am îmbogățit, datorită atît de ambițioasei directoare, cu un teatru de animație adresat tineretului și copiilor, folosind mijloace histrionice, marionetistice și de altă natură, propunînd spectacole complexe, uneori bogate și pline de sevă, alteori mai căznite și funingioase — dar unde s-a văzut pe lume o scenă podită numai cu capodopere? Drumul în artă e greu, sinuos, se caută gemînd și se găsește cu dificultate, dar cînd e biruință, firma instituției se nimbează și rezonanțele sînt prelungi, cu ecouri pînă departe.

Cetatea ieșeană mărindu-se, și modernizîndu-se considerabil, copiii înmulțindu-se, pretențiile de cultură sporind enorm — cum era și firesc — iar păpușarii sufocîndu-se în chițimia lor inițială, era normal să li se dăruiască de către municipalitate o nouă streașină. Energia — pe care nimic n-a putut s-o scadă prin vremi și vicisitudini — a directoarei și colaboratorilor ei, sprijinul multor oameni de bine și de carte din partea locului (printre care gazetarii n-au fost cei din urmă) și mai ales hotărîrea unor factori politici luminați și a unor activiști culturali remarcabili au făcut să se înalțe, în noul centru civic, Teatrul pentru copii și tineret „Luceafărul". Acesta e numele și aceasta funcția, dar poate că ar trebui, totuși, să-i zicem Palatul artelor pentru noile generații. Fiindcă impunătorul hexagon de marmoră și cristal, căptușit în concavitățile sale somptuoase și în sala polivalentă cu dulci catifele caisii, luminat de girandole ghirlandate din opal și încălzit de lambriuri în lemn blond de paltin, e cel mai frumos și mai impunător teatru pentru copii din țară — cum nu este, deci, dar nici n-a fost, vreodată, un altul la noi. Ca om ce călătoresc mult prin lume aș îndrăzni să afirm că e un edificiu competitiv pe plan european.

L-am vizitat în martie 1988, din misterioasele poduri pînă în enigmaticele subterane, condus de Natalia Dănăilă și Constantin Brehnescu, am ținut-o dealungul șoselelor de țevărie și instalații de aer condiționat și dealatul fosforescentelor echipamente electronice, călătorind prin balcoanele cu geamuri vaste, ca niște sere, prin spațiul mirific al scenei, generos dotate cu tot ceea ce înlesnește creația marilor iluzii ale unui univers de vis, am străbătut locurile unde vor mai fi alte două incinte de joc, apoi atelierele, felurite, cabinele — cu etaj, ca în transatlanticele de lux, oglinzi cu apa limpede, mesuțe cochete, dușuri, — am admirat holurile largi, luminoase, cu vitrine uriașe, ba chiar am intrat și în locuri pe care le vizitezi de obicei numai din necesitate („ne scuzați, dar trebuie să vedeți cu cîtă grijă s-au gîndit constructorii la toate, pînă și aici!") observînd că domină faianța azurie, chiuvetele scînteind din nichelajele lor. Aparatura de sonorizare, cea de înregistrare magnetică, posibilitățile de proiecție, orga de lumini (în curs de instalare), barele și contrabarele scenei, trapele podiumului și altele sînt de natură a stimula făurirea unor spectacole moderne, cuceritoare. Și mi-am scos căciula, cu tot respectul în fața arhitectului Victor Tăușan și a constructorului Leon Urmă.

Există și o sală de lectură, cu masă ovală; într-un colț al încăperii e plasat secretariatul literar, — birou, dulapuri și, pe un scaun, o tînără doamnă surîzătoare, pe care o și văd oferind spre devorare, celor ce vor sta în jurul mesei — flămînzi de piese noi, actuale, — texte surprinzătoare, meritînd a fi traduse scenic. Am întrezărit — căci eram într-un ținut oniric, oricum — în conclavul ce se va reuni aici, scriitori și gazetari, alți oameni de cultură ieșeni și din alte părți de țară, regizori tineri, pictori inventivi, păpușari ingenioși, muzicieni, dezbătînd, cu franchețe, repertoriul, înscenările, problematica, orientările, destinul (și destinațiile) valorosului așezămînt.

Am strîns mîinile actorilor, ce m-au întîmpinat cu afabilitate, și m-am bucurat să regăsesc, sub cîte o coamă argintie, pe cîte-un obraz ușor vîrstat de mai multe anotimpuri și climate, privirile, strălucind de tinerețe și vioiciune, ale unor maeștri de faimă, leii păpușilor ieșene, care țin pe umeri această mica artă mare în inima Moldovei noastre iubite și unice. Iar alături de ei, tineri subțiratici, agili, în faza de lapte-ceară deocamdată, cum spun cultivatorii de porumb, dar care, e sigur, se vor coace iute pe fermecata tarla, în dogorea reflectoarelor de mii de wați. I-am aplaudat, pe toți, în **Harap Alb**, spectacolul inaugural (asupra căruia nu mă pot pronunța, fiindcă am apucat numai o parte a lui, pînă spre capăt) unde purtau măști, rostindu-se cu voioșie, jucînd cu tragere de inimă. Nu-s mulți dar sînt buni și nu pot decît să le doresc a stăpîni sănătoși casa lor cea nouă, pe care au clădit-o chiar ei, cu talentul, mușchii, nervii — și unii chiar cu viața lor întreagă.

Iar directoarei, oricîte cusururi i-am putea număra — dacă i le punem, totuși, cinstit, în cumpănă cu marile ei calități de om de litere și artă, animator și conducător ce se bate pentru finalizarea tuturor proiectelor ei inspirate, aceste calități precumpănind hotărîtor — trebuie să-i zicem de-acum încolo, alături de Natalia, și Ana. Căci ca și Ana vestitului meșter Manole s-a zidit în parte pe ea însăși, în meterezele mîndrului, emoționantului castel de basme românești si trebuie să însemnăm aceasta spre neuitare, acum și în pururi.

Valentin SILVESTRU

„Harap Alb", dramatizare de Ștefan Oprea la Teatrul pentru copii și tineret „Luceafărul"

Plastică

Sensul unei retrospective

Există, fără îndoială, în viața oricărui artist plastic, un timp al retrospectivei. Un timp al bilanțului, al sintezei. Pe unii îi surprinde în fața șevaletului în plină vigoare a creației. Zicem atunci că acest timp a venit prea devreme. Alteori... IULIA HALĂUCESCU, expozanta de la Muzeul de artă din Piatra Neamț, ilustrează primul caz și cu greu poți accepta ideea că te afli în fața unei expoziții rezumînd activitatea ei de o viață.

Și totuși, selecția de acum — peste 250 de lucrări : acuarele, desene, picturi în ulei — oferă o imagine elocventă asupra etapelor succesive de cristalizare a viziunii artistice, de configurare personală a stilului. Totodată, se pot identifica principalele și statornicele opțiuni tematice, între care Epopeea Bicazului și a Porților de Fier deține o poziție privilegiată în contextul general al operei. Este vorba mai exact spus, de manifestarea explicită a adeziunii la lecția inepuizabilă a realității, la dinamismul constructiv contemporan.

În plan estetic, soluția adoptată mizează pe forța de sugestie a monumentalului și, în general, pe o paletă animată de tonuri viguroase, incitante. Schema compozițională are în vedere îndeosebi articularea unor planuri ample și decisa conturare a formelor. În ansamblu, se vădește un patos participativ, spontan și mobilizator, apt să pună în relație gestul și ideea, ambele subsumate sensului cu valoare metaforică sau direct expozitivă. O asemenea lectură critică este neîndoielnic facilitată de faptul că Iulia Hălăucescu lucrează de obicei în cicluri grafice și că între o compoziție și alta există o legătură subtextuală capabilă să releve complementaritatea lor la nivel tematic și al mijloacelor de expresie. Preocupată de edificarea unei mitologii contemporane, artista ia ca punct de reper folclorul local și-l interpretează, nu o dată, din perspectiva actualității. Ciclurile : **Legende vechi și noi pe Valea Bistriței, Orașul de ieri și de azi, Popasuri sadoveniene** ș.a. se racordează unei geografii spirituale de neconfundat, în fond tot atîtea ipostaze sensibile asupra unei lumi în care creatorul se simte deopotrivă cronicar și participant, autor și interpret.

Acest scenariu, nu o dată fabulos, scontează pe efectul discret ori eclatant al culorilor de apă, pe autenticitatea absolută a confesiunii. Din punctul de vedere al performanțelor tehnice, Iulia Hălăucescu se revendică deopotrivă de la reușitele românești ale genului, dar se situează, simultan, în filiație cu rafinamentul maeștrilor extrem orientali. Îngemănînd în aceeași imagine muntele și apa, ea exprimă relația esențială dintre axele cardinale, dintre nostalgia orizonturilor largi și demnitatea verticalei. O geometrie atent elaborată face din fiecare compoziție o construcție coerentă și unitară căreia doar dezinvoltura distribuției petelor de culoare le asigură spontaneitatea specifică acuarelei.

Mult mai lirice, mai receptive adică la imperceptibile mișcări ale sufletului, interpretarile poeziei lui Lucian Blaga poartă în substanța lor podoabele reflecției, încorporate în imagini de o subtilitate cromatică cu totul remarcabilă.

Prin Blaga, Iulia Hălăucescu accede la un spațiu filozofic care, în timp, o solicitase prin sugestive echivalențe. Întîlnirea lor a descoperit și pus în evidență afinități spirituale latente și viziuni artistice complementare. Expoziția retrospectivă de la Piatra Neamț a dobîndit, prin anvergură și semnificație, valoarea unui eveniment cultural de rezonanță națională.

Valentin CIUCĂ

Iulia HALĂUCESCU : „Bărci pe Vîltava"

Forma strigătului

Sînt pictori care mai degrabă și-ar expune tablourile pe străzi pustii sau le-ar lăsa pe cîmp pradă corbilor și vulturilor, sau printre stînci pradă vîntului și valurilor mării, decît să le atîrne într-o sală de expoziție. Natura lor sufletească delicată, timidă, dar în același timp crudă, suspectează privirea omenească, de neadevăr, de superficialitate. Omul nu este întrutotul sincer în actele sale, nici cînd admiră un lucru, nici cînd profanează. Tendința acestor artiști e mai mult de a sta în umbră ca personaje și a lăsa opera să vorbească. Ei tind să fie astfel niște anonimi, cum anonimi au fost și trebuiau să fie, în vechime, pictorii de icoane.

Pare paradoxal, spunea cineva, dar cu cît un artist cîștigă tehnică, cu atît forța lui scade. Ca, de altfel, și încrederea în el și în artă. O pictură în relief nu va fi mai „bună", mai „valoroasă" decît o frescă primitivă numai prin simplul fapt că e în relief. Ceea ce conferă unui tablou valoare artistică nu este cîștigul tehnic și de tehnică, ci zbuciumul, tumultul sufletesc, adevărul celui care a creat acest tablou. Talentul lui stă în puterea de-a fi obiectiv cu sine însuși și cu ceilalți, cu crezul său interior. Un artist nu va simplifica și nu va falsifica lumea, cenzura sa interioară nu-i va permite aceasta. El va prezenta omul în toată complexitatea sa. Căci există în om, un punct de la care începe splendoarea și un punct de la care încep măreția și solemnitatea, după cum există și un punct de la care încep monstruozitatea și infernul. Pictura Danielei Isache pendulează între splendoare și infern. Tablourile ei transmit o stare de alarmă a individului, o stare limită, ceva între strigăt și mutism. Personajele sînt contorsionate, golite de substanța lăuntrică, privite parcă într-o stare de hipnoză sau după un coșmar în care conștiința este alterată. Ele vin din lăuntrul unui eu scindat, dintr-un abis în mișcare. Un cataclism interior a golit ființa de substanță umană. E un vîrtej de forme în care materia — aici chipul uman — este deformată sub presiunea unor forțe mai presus de eu : „Nimic nu-i infinit, doar durerea". Aceste portrete îmi aduc aminte deopotrivă de **Strigătul** lui Munch și de primele pînze ale lui Van Gogh. Și de asemenea, de regretatul pictor și poet — nu știu dacă autoarea a auzit de el — Petru Aruștei, al cărui destin tragic pare a-l însoți și după moarte. Dacă ar trebui să înnoptez singur într-o cameră în care ar atîrna asemenea tablouri sau să aleg cerul liber și înstelat, pentru a nu fi bîntuit de coșmaruri și năluciri, aș alege cerul liber. Privind portretele Danielei Isache-Ioniță, nu știu de ce îmi revine în memorie un pasaj din **Abaddon, Exterminatorul** al lui Sábato, citez : „...în timp ce sîngele străbate drumul său printre celule și ani (...) sufletul, sub acțiunea unor forțe de neînlăturat, împlinește decenii într-un singur an, iar uneori milenii întregi. Sau poate că acest trup (...) a moștenit sufletul de la alte trupuri, muribunde, de la oameni sau de la pești, de la păsări ori de la reptile. Astfel că vîrsta aceasta poate să fie de sute sau de mii de ani. De asemenea (...), chiar și fără reîncarnare sufletul îmbătrînește din cauza călătoriilor făcute noaptea în locuri ale infernului. Motiv pentru care și la copii se pot observa priviri, sentimente și pasiuni ce nu se pot explica decît acceptînd această întunecată moștenire de la lilieci ori șoareci, ori prin aceste coborîri nocturne în infern, coborîri care calcinează și sfîșie sufletul..." Această disensiune, această ruptură dintre trup și suflet pare s-o obsedeze și pe Daniela Isache. Ceea ce șochează în primul rînd la autoportretele și portretele sale sînt ochii. Niște ochi imenși, ficși, care emană forță și exasperare și par a privi în propriul lor gol. Culorile sînt violente și ochii parcă strigă în noapte : „Nu există nimic, doar durere, doar disperare..." Ecoul lor se amplifică, ochii cresc ca undele unui lac în care a fost aruncată o piatră, cresc halucinant. În noapte, în abis, ochii strigă, urlă. Strigătul lor străbate marile orașe, străzi, metrouri și cîmpuri bîntuite de lună, unde se văd niște mîini contorsionate în iarbă. Mîini înfrigurate, spasmodice mîini. Ce reprezintă ele ? Ce simbolizează ? În exasperarea lor, ele par să sfideze neantul.

Nichita DANILOV

actualitatea

CARTEA DE POEZIE

Proba de sensibilitate...

Asistam, s-ar putea zice, dacă urmărim cu atenţie producţia editorială, la cristalizarea unei forme particulare de poezie — definibilă printr-o lipsă de lirism... lirică, printr-o repudiere a poeticului cît se poate de... poetică ş.a.m.d. Nu cultivare a antilirismului, a nepoeticului —, ci forme ale acestor deja uzate modalităţi artistice care dezvăluie, in fond, tocmai lirismul, poezia ca expresie a sentimentelor... Nu sînt paradoxuri critice, ci o realitate : realitate care trădează un efort de eliberare ; se vor depăşite „slăbiciunile" lirismului, fragilitatea fundamentală a poeticului ; delicateţea, rafinamentul sentimentelor, bucuria simplă, sinceritatea trăirilor au pierdut mereu teren în faţa „durităţii" artei moderne, a „asprimii" devenite normă pentru tot ceea ce nu vrea să pară demodat. Oricare ar fi datele talentului său, poetul zilelor noastre ia cunoştinţă de cîteva dominante de care nu mai poate face abstracţie. Deseori, acolo unde structura nativă ar indica o reacţie de respingere a „modernităţii" găsim, dimpotrivă, o supralicitate a acesteia. De aici — sentimentali cultivînd poezia rece, „calculată", idilici compunînd versuri abstracte etc.

Şi totuşi, aceste metamorfoze nu reprezintă o adaptare la o formulă literară. Aş fi vorbit, într-un asemenea caz, de tirania unei mode, de presiunea unor constante stilistice, de prevalarea expresiei noi faţă de expresia tradiţională... În împrejurarea invocată, sincronizarea în plan literar e secundară, consecinţă a unei alte sincronizări. Nu este vorba de o adaptare la o formă literară, ci la o formă de viaţă, pe care experienţa poeziei o mediază. Scrierile mărturisesc mai mult voinţa de a comunica, de a integra o experienţă umană, decît gestul orgolios, şi îndeajuns de banal al poetului care se izolează, situîndu-se singur deasupra celorlalţi. Poate fi detectată dorinţa de sincronizare cu aceia care ştiu să treacă indiferenţi, fără frăgezimi şi complexe, prin mijlocul mulţimii.

Dar gestul — tocmai acest gest deliberat, încăpăţînat, trădează. Se vede cum teama de „a nu cădea" în lirisme susţine lirismul ; cum inserturile prozaice nu sînt decît transpunere, în negativ, a structurilor poetice.

Scriitorii care ilustrează fenomenul nu reprezintă cazuri izolate, nu sînt excepţii ; n-ar fi exclus ca peste o vreme să fie recunoscută în această tendinţă una din direcţiile caracteristice ale poeziei contemporane. Dar pronosticurile nu fac casă bună cu critica, prin urmare, deocamdată, să ne oprim la constatarea că la unii dintre autorii care stabilesc nivelul poeziei noastre de astăzi pot fi detectate semnele amintite. Şi, pentru a nu rătăci printre generalităţi, mă voi opri la două cărţi apărute nu de multă vreme : **Efectul de seră,** de Florenţa Albu, şi **Barca pe valuri,** a Denisei Comănescu.

Între trăsăturile „nepoeticului poetic" se numără rafinamentul percepţiilor —, inhibarea reacţiilor, filtrarea imediatului şi, în acelaşi timp, refuzul figurilor construite în laborator, de efect. Într-un cuvînt, discreţie (care nu trebuie în nici un caz confundată cu rudimentara simplificare a altor „moderni") nealterată de „duritatea" realităţii circumscrise. „Melancolie în foarte mult soare. / Te aşterni umbră-n lumină / umbră peste cenuşile-albastre. // Unde poţi fi mai liber — / tu însuţi / decît în această mistuire de timp / în această eliberare fără iluzii // Înainte merge vîntul / cu flamuri şi torţe / dă foc amintirilor / curăţă calea. // Un cîntec Nisipuri — faraonie / împărăţie a nimănui. / Scribilor — in memoriam..." **(Memento).** Refuzînd „ispita" lirismului, poetul e aproape constrîns să recurgă la notaţie, care asigură aparenta obiectivitate. Atunci cînd nu e cultivată pur şi simplu abuziv, notaţia devine procedeul predilect. Sub aparenţa de telegrafică inventariere a realităţii se dezvăluie însă, mai mult decît reproducerea, în contururi nete, a imaginilor concretului —, varietatea nuanţelor. Senzaţia fugii pînă aici / gîfîitul fugii adus înăuntru / mîinile ostenite se-aştern pe masă / în pata de soare — // apa-n pahar disecată / de raze iernatice / cizura culorilor în limpezime... /.../ în fuga cuvintelor / poemul / păduricea îngheţată / unde simboluri şi sălbăticiuni / îşi caută ascunzători." **(Într-o pată de soare).** Totul ascunde, de altfel, o nostalgie abia deghizată după lumi de armonică reculegere : „Cum se lupta în veacul trecut ? / Se mai lua o redută / se mai pierdea / şi ploaia de gloanţe paşnic ploua — // şi mai erau caii adevăraţi / foarte adevăraţi / şi cum priveau caii / moartea întotdeauna adevărată / şi cum cădeau ei / foarte frumoşi printre lanuri / în lentoarea cositului ? // Mă simt azi cîntăreţul înviat pentru teme istorice — / calul erou / soldatul necunoscut — // şi ploua-n ralenti / peste redute. Ştim / victoria va fi cîştigată oricum / dar cum ploua / cum se murea..." **(Legenda).** Dezinvoltură în faţa temelor grave ? Mai degrabă pudoare care nu admite clişeele, nevoie de a da deoparte obişnuinţa, crusta locului comun pentru a descoperi viu, proaspăt, sentimentul. Trecutul reprezintă pentru acest univers poetic o oază de linişte şi securitate. Poetul ştie că realitatea i se arată ca din spatele unui perete de sticlă, doar ca un „rest" : „Te prăjeşti la soare din spatele geamurilor // participi la realitate / dinapoia geamurilor / aplauzi soldaţii la tir / cursa ciclistă / înzăpeziri — deszăpeziri / dincolo de geamuri... /.../ drame multicolore privite prin geam / filmul continuu / non-stop ! // Şi rîsete în vecini / chicoteli de femeie prin geamuri subţiri // — dar voi ce naiba faceţi acolo / cînd în lume se moare de cea mai reală realitate ?" **(Efectul de seră).** Condiţie exprimată şi ca o adaptare la cotidian, coborîre pînă aproape de renunţarea la poezie : „Ei stau acolo în drum în lumină / repară canalele / sistemele de comunicare /.../ Drenorii sîngelui / umorilor galbene / complexelor noastre / — salahorii doctorului Freud / atotştiutorul sarcasticul — // privind r-un sistem de oglinzi / prin refracţie (efracţie !) / subsolurile noastre secrete / sordide / măreţe... / Ei stau acolo în drum — sub lumină / tu stai aici / contre-jour aberant / şi poemul / intimă ieşire în alt închis / alt închis / mlaştină plină de nuferi... **(Contre-jour).**

Nu toate piesele din **Efectul de seră** sînt la nivelul celor alese pentru a ilustra pasajele precedente. Se întîmplă nu o dată ca poezia să reuşească să spună mai puţin decît îşi propune („...Coase cosind / urmele iarba nisipurile / şi umbra cosaşului / — om de la ţară — / cu pălărie neagră / şi cămaşă / ţesută-n război de bătrîne femei... // Amintiri — ceremonii de plecare / — streaşina casei la streaşina mării / şi rîndunelele / şi cosaşul cosind // — pălăria neagră... / om de la ţară... / de ţară... / cosind..." etc.) şi atunci gestul, prea larg pentru ceea ce reuşeşte să acopere, te face să te gîndeşti la oboseala care atinge şi sensibilitatea cea mai pură cînd e excesiv exploatată. Austeritatea, preferabilă, cel puţin în anumite momente, abundenţei, lipsei de discernămînt în folosirea mijloacelor poetice înclină şi ea cîteodată spre sărăcie („văd marea gri / un gri fantastic îşi resfiră coada de păun / involtă—dezinvoltă coadă de cometă / din ea se iscă stele—curcubee / culori multicolore / şi cataclisme—viziuni... — **Banchet)** În totalitate însă, **Efectul de seră** e nu numai o carte demnă de toată atenţia, la fel ca ultimele culegeri ale **Florenţei Albu,** ci şi caracteristică pentru o tendinţă a poeziei noastre actuale.

Mai tranşantă în sensul direcţiei amintite, mai puţin preocupată de dezvoltarea armonioasă a universului poetic, punînd în lumină radicalismul pe care eşti tentat să-l atribui unei noi generaţii (de ce oare fiecare nouă generaţie ni se pare mai tranşanta, mai radicală decît generaţiile care o preced ?) este poezia Denisei Comănescu din **Barca pe valuri.** Şi aici întîlnim o intermitentă manifestare a lirismului care îşi scoate capul printre elementele unei poetici a banalului, discursivului, neinteresantului, aşa cum se ivesc firele de iarbă printre dalele de beton. Aceasta e, este adevărat, o direcţie predominantă la poeţii mai tineri. Încă o dată scriitorului îi este dat să prelucreze însemnări minime, notaţii „fără miză" — şi încă o dată ele par menite să dezvăluie metamorfoze ale sentimentului. „Înnoptez uneori prin hoteluri străine / draperii grele de pluş închid un cenotaf / o nelinişte ciudată mă cuprinde / cînd / de pe balcon / văd / alte draperii acoperind viaţa / cum aripile-ntinse / un liliac împăiat..." **(Poem sportiv).** Poetul contemporan nu mai are vocaţia construcţiei formale, nu mai caută efectul obţinut prin simetrii ale discursului, nu mai vînează cuvîntul care, la locul potrivit produce miracole ; amplifică, în schimb, considerabil, comparativ cu poezia mai veche, importanţa imaginii — a imaginii şocante, care să-l deruteze pe cititor fixîndu-i, totodată, atenţia. Să fie renunţarea la arhitectura verbală, la simetriile cuvîntului rostit, şi accentuarea valorii imaginii o altă caracteristică a poeziei timpului nostru ? Demn de semnalat e mai ales faptul că amplificarea importanţei imaginii are consecinţe directe asupra viziunii. „Vine o fiinţă spre tine / şi o alcătuieşti din cuvinte / dar camera obscură a creierului / îţi rămîne străină / cum demonii mărunţi din viaţa unui pustnic. / Uneori o plăsmuire devastatoare / ţîşneşte printre silabe / ca molima ce-şi făcuse culcuşul / în rana de purpură a soldatului." **(Lumea limbajului).** Doar această viziune, şi nu forma, iar uneori nici imaginile, căutate cu grijă, susţine digul care mai desparte poezia de proză — aceasta din urmă ameninţînd mereu să se reverse, antrenînd poemul în consemnare cvasi indiferentă, lipsită de strălucire. „Şcoala în ploaie ca barca pe valuri. / Copiii dintr-a doua scriu mai repede / de data asta le place compunerea / în pauză se vor lua la bătaie : / al meu e mai mare, ba al meu. / O fetiţă se uită la ploaie / învăţătoarea îi spune să scrie / ea se uită la ploaie / învăţătoarea se enervează, ameninţă. / O va pedepsi ? / Un fulger taie capetele copiilor / cîţiva strigă speriaţi. / Fetiţa începe să scrie : / «Bunica m-a învăţat Tatăl nostru / dar numai pentru acasă»." **(Tatăl meu).**

Continua desensibilizare, eliminarea consecventă a „balastului" sentimentelor nu e fără riscuri. Şi, ca în cazul tuturor exceselor, rezultatul e paradoxal. Poezia modernă caută originalitatea, singularizarea. Dar căutarea prelungită a diferenţierii duce în cele din urmă la eliminarea diferenţelor specifice, la o altă formă de aliniere. Se ajunge astfel nu numai la un singur mod de a face poezie ci, datorită faptului că acest mod îşi pune pecetea asupra viziunii, şi la o perspectivă nediferenţiată asupra vieţii şi artei, la un soi de „boală profesională" căreia poeţii îi cad victimă. Sensibilitatea reprimată îl condamnă pe poet să se privească în oglindă pînă la împăienjenirea privirii, pînă la a nu îşi mai distinge silueta de a altora : „Trebuie să scriu un poem / cine stie cînd mai prind o zi / primitoare ca spatele / unui bărbat adormit / adineauri a trecut Denisa / am vrut să-i citesc versuri / dar era obosită /.../ nici nu bănuieşte / că-ntr-o grădină / un copil arde cărţi /.../ m-am dus la copil şi l-am / rugat să mi le vîndă / nu depăşeau o sută / dar cînd să le citesc / cu spaimă am văzut / că nu există în literatură." **(Un copil).** Denisa Comănescu ne prezintă în **Barca pe valuri,** ca notă particulară a poeziei sale tocmai această „zonă periculoasă". Ea evoluează pe firul foarte subtire care desparte poeticul de proză, semnificatia artei de lipsa de semnificaţie a observaţiei întîmplătoare.

Constantin PRICOP

Florenţa Albu, **Efectul de seră,** ed. Cartea românească, 1987.

Denisa Comănescu, **Barca pe valuri,** ed. Cartea românească, 1987.

CARTEA DE PROZĂ

Istorii romanţate şi ne

ROMANUL FĂRĂ ROMAN

Acum peste trei ani întîmpinam debutul lui Bedros Horasangian cu un entuziasm fără echivoc, de vreme ce-mi încheiam articolul — cred că era primul comentariu închinat cărţii lui — cu un strigăt fericit : „Acesta da, debut !" Evoluţia ulterioară a scriitorului nu m-a dezminţit, şi am vanitatea de a fi mîndru de aceasta. Bedros Horasangian s-a instalat cu aplomb pe coama noului val al prozei româneşti (Gabriela Adameşteanu, Mircea Nedelciu, Adriana Bittel, Sorin Preda, Gh. Crăciun ş.a.).

Recenta sa carte, **Sala de aşteptare,** de şase sute douăzeci şi una de pagini, subintitulată „roman", i-a prilejuit lui Eugen Simion un articol neobişnuit de amplu, de o pagină întreagă a „României literare", articol pe un sfert entuziast şi pe trei sferturi enunţiativ. În partea entuziastă, Eugen Simion saluta cu satisfacţie apariţia primului roman postmodernist românesc : **Sala de aşteptare.**

Aveam toate motivele, şi afective, şi literar-intelectuale, să citesc cu toată atenţia cartea lui Bedros Horasangian. Ceea ce am şi făcut. Nu a fost uşor. Îmi venea să-i aplic autorului dictonul clasicului : am scris lung pentru că nu m-am priceput să scriu scurt — dacă n-aş fi ştiut cît e de meşter în a scrie scurt. (De altfel, am recunoscut bucăţi mai vechi, transferate aici, cu îmblînzire). Nu-mi plac lucrurile artificial complicate. Lipind o bandă cu un sfert din Simfonia a IV-a şi un sfert din a VII-a (ale „Babacului"), şi iar un sfert din a IX-a şi iar unul din a VII-a, nu iese nimic, e sigur. În filmele poliţiste mediocru gîndite, regisorul bagă un cadru în care îl „vezi" pe infractor dar, prin grija camerei, numai de la umeri în jos, din spate şi în umbră ; el, regisorul, ştie cine e, tu nu. E un truc meschin. Lungi, foarte lungi pasaje din cartea lui Bedros Horasangian sunt relatări mărturisiri, declaraţii, monoloage interioare ale unor făpturi neidentificate. La ce bun ? Rebus în loc de roman ? Personajul oarecum principal, Lucian, către care converg sau de la care pornesc oarece drumuri ale cărţii, are, cel puţin, definiţie. Ştim cine e şi, întrucîtva, ce vrea. E un intelectual quasineadaptabil, însingurat în patima pentru muzică şi introspecţie, refractar banalităţilor vieţii funcţionăreşti cotidiene. Seamănă cu personajul prototip al scrisului lui Anton Holban. De-a lungul celor cîteva sute de pagini, el îşi retrăieşte, proustian, cîrmpeie din viaţă, sub o formă mai mult de dicteu nepieptănat confensiv-meditativ, într-o sintaxă mallarméeană („Există, în spaţiul amorf, primejdia uitării. Care uitare ? Sfîrşitul sec al tinereţii gesturi, o femeie absentă, cîteva cuvinte epuizate, inconsecvente uşi trîntite, fără nici un rost, între ispite prelungite. (...). Bucurii clandestine în adăposturi lipsite de substanţă : două trupuri : cine ?", p. 35) decît epică. Dar aceste ţăndări (cu cîteva frumoase „obsedantul" deceniu) nu-s consistente ; sunt lungi cortegii de date-imediate-ale-conştiinţei (enumerările, juxtapunerile în lanţ sunt un procedeu favorit), suficiente pentru a eboşa un portret psiho-moral al lui Lucian, dar neîndestulătoare pentru a-l însufleţi şi mişca. (Discuţia s-ar putea adînci prin întrebarea : de ce trebuie însufleţit şi mişcat ? Sau : ce înseamnă însufleţit ? Dar quadraţii-s despotici). Această componentă a romanului e ca un subiect neurmat de vreun predicat. El.

O altă componentă importantă în economia cărţii e jurnalul unei domnişoare (o vreme), de la 1914 pînă la 1919, cu o reluare pentru 1939—45. Aş considera vexant pentru un scriitor" de seriozitatea şi talentul lui Bedros Horasangian să mă apuc acum să laud reuşita exerciţiului stilistic în sine (adaptarea la epocă : frazare, vocabular, atmosferă socială, culoare locală) sau minuţia documentării (magazine, străzi, instituţii, lecturi, persoane, evenimente). Înglobată însă în roman şi privită ca un tot, o structură în structură, această componentă se vădeşte vicioasă, compusă, „făcută". Prea lipit urmează însemnările firul evenimentelor istorice, prea de sus şi bine le vede pe toate ilustra domnişoară — care e, ca atare, mai mult un cronograf decît un om prins în vîrtejul istoriei şi care-şi cată de viaţa lui. Domnisoara nu trăieste : ea e o gazetă vorbită. Cît priveste legătura dintre această masivă componentă şi restul cărţii unele speculatii se pot face, dar ele nu înlătură puternica impresie din cursul lecturii, de vase necomunicante.

La un moment dat (supunîndu-se, o spun cu năduf, unei mode) autorul însuşi iese din „culise" şi ia cuvîntul în faţa cititorului, debitînd cîteva locuri comune (că eroul îi scapă, avînd viaţa lui etc.). N-am apreciat exhibiţionismul în cauză (deşi îi cunosc predecesori mai vechi şi mai noi) fiindcă, în context, e un „desantism" minor. Autorul sever îl domină pe cititor, îl copleşeşte, îl abstrage, nu se trage cu el de şireturi. Dialogul cu **mon semblable** e gazetărie.

Despre auto-definiţia cărţii, aflătoare la p. 591 („un roman în care nu erau nici personaje principale, nici personaje secundare, doar timpul, el era singurul narator adevărat, singura prezenţă concretă..."), ce să spun ? am receptat-o ca pe o morganatică năzuinţă, şi cam tulbure. Ne e sau nu ne e drag Kant, timpul curge doar prin om. Timpul fără personaje aduce a zîmbetul pisicii fără pisică.

O carte groasă, muncită, scrisă cu un invidiabil (dar prolix) suflu, întortocheată prin spargere, **puzzle,** cu o remarcabilă unitate de ton (dar monoton şi necaptivant), cu evident profesionalism (dar, paradoxal ? nefolositor pentru că searbăd şi fără vitalitate). Postmodernist sau nu, romanul lui Bedros Horasangian a fost pentru mine o lectură nesatisfăcătoare.

DACUL ŞI ROMANUL ÎN ROMAN. Titlul romanului Ilenei Vulpescu — ce va fi părut ostentativ DROAIEI de amatori PURUREA neostoiţi ai **Artei conversaţiei** — e un vers dintr-o poemă mai putin SCURMATĂ a lui Macedonski **(Hinov),** folosită ca motto al unuia din capitole.(Frumoase şi adecvate, motto-urile acestei cărţi sunt parcă, totuşi, prea multe, împrumutîndu-i [cu sila] un aspect demonstrativ falacios). Dar ce este **Sărută pămîntul acesta ?** Este un roman istoric cuminte şi neted, care narează, REZEMÎNDU-se pe cîteva personaje, episoade cheie (în registru metonimic) ale cuceririi DACIEI de către romani şi ale începutului colonizării şi romanizării. Personajele sunt fie reale, atestate istoric (Traian, DECEBAL, Longinus ş.a.), fie imaginare (ASTA, Magister ş.a.). Cele reale constituie o animare ingenioasa a informaţiilor din surse şi tratate ; faptele, vorbele, gîndurile lor dezvoltă plauzibil şi precis ceea ce ştiam din Dio Cassius, Giurescu ori Pârvan. Nimic nelalocul lui aici. Nimic excepţional aici. (Cu condiţia să ne situăm la nivelul cuvenit Ilenei Vulpescu, al cărei talent şi a cărei dexteritate literară sunt notorii). Oricît de rotund le răsună replicile, oricît de dibace e scotocirea prin GENUNILE lor psihice, aceştia — mă gîndesc la cele două căpetenii, dar şi la Hadrian — nu URCĂ, n-au cum să URCE, peste condiţia de statui vorbitoare. (Static statut statuar. À propos : prezentarea grafică — **nec plus ultra).** Relativ vorbind, e totuşi bine ; în acest plan, al relativului, îmi dă conştiinţa GHES a zice că e cel mai bun „DECEBAL" şi e cel mai bun „Traian" din cîtă literatură istorică pe această temă cunosc. Asta n-o spun ca s-o scald, ci pentru că sunt conştient (respectînd proporţiile, **hic sunt leones,** şi există păţiţi, nu uit că în romanţarea marilor figuri istorice capotează şi titanii : Napoleon al lui Tolstoi) printre cîte pericole a ştiut autoarea să se DESCURCE (grandilocvenţă, schematism, uscăciune, pedestritate, tezism ş.cl.). Cuantumul de reuşită se încadrează aici în baremul onorabilului — maximum pare-se, dacă acceptăm şi teza călinesciană a imposibilităţii geniului **(lato sensu)** ca personaj de **roman.**

Cu personajele de pură ficţiune sunt nevoit să fiu mai drastic. M-a necăjit imprudenţa autoarei de a le confecţiona sau **ÎNSEILA** — din cale-afară de reprezentative. MOŞ DROMIHETE e Înţeleptul şi atîta tot. El e înţelept. Orice s-ar întîmpla, el e TARE înţelept. El se UITĂ înţelept şi nu uită. El spune mereu vorbe adînc cugetate, înţelepte. O linie oablă care se-ntoarnă mereu de unde-o purces. Chiar dacă — nimic de reproşat la frază — e scris adînc, e totuşi **déjà vu, déjà lu.** E un înţelept de serie. Încă unul la MORMAN. Servandus, la antipod, e o brută : vulgar, violent, lichea, NAPÎRCA, SS-ist **avant la lettre.** (Aşa cum la p. 242 Hadrian e Talleyrand **avant la lettre,** rosind : „Mai rău decît o crimă : o eroare". Ileana Vulpescu pune un asterisc şi, jos, ne informează mintenaş : „Procronism (anacronism de anterioritate) voit". Cui prodest ? Cine ştia despre ce e vorba, pricepea şi fără savanta notă, **intelligenti pauca ;** cine nu, e mai rău ÎNCURCAT de zumzăitorii termeni. E în Ileana Vulpescu, scriitoare plină de bun-simţ ca facultate preponderentă, o coastă mică-mică-mică, dar coastă, de rétor pedant, din cauza căreia ANINA accentul pînă şi pe „acélei" ; din cauza căreia zice că nu dă bibliografie, dar aşterne o fastidioasă listă de savanţi consultaţi, cînd informaţia e atît de discret şi delicat topită în text ; din cauza căreia uită ici-colo că romanul ei nu se adresează chiar neşcoliţilor. Deşi, păcat mi-aş face dacă n-aş recunoaşte — fără nici o ironie — că i-a ieşit o carte educativă şi instructivă fără, **nota bene,** fără a fi, dar absolut deloc, şi plicticoasă. Iar în chestia accentelor, remarc cu toată seriozitatea deosebita grijă pentru muzicalitatea frazei, pentru ritmul ei, armonios dar întotdeauna natural. Şi pentru că tot sunt aici : oare să BAG mîna-n foc pentru impresia că, în pasajele „romane", vocabularul este înţesat cu termeni din ZESTREA latină ? Un exemplu : „Din întregul anturaj imperial, nimeni nu-l întrecea pe Hadrian în mimetismul de circumstanţă şi-n ştiinţa de-a-şi doza efectele şi eficienţa efortului spre ţel, dibaci mascate sub aparenţa unei agreabile superficialităţi", p. 84. Închid deşirata paranteză şi revin la personajele de ficţiune). Deci, Servandus ; e un dobitoc, şi moare ca un dobitoc, mîncat de dobitoace. Personajul Asta tace şi-şi vede de treabă : ea este cuminţenia pămîntului (sau, într-o anumită împrejurare — vezi mai jos — succedaneul fecioarei cu PRUNCUL). Dreaptă, demnă, dîrză, duioasă, delicată, devotată, decentă — ea e prea frumoasă ca să fie adevărată. Magister e bun de tot, bun la suflet, bun la minte, altminteri pirpiriu şi fără noroc. Firea lui îl atrage spre noua religie care prindea cheag şi autoarea îi organizează un sfîrşit cristic (33 de ani, cruce etc.), dar, nu fie cu supărare, NIŢEL nemotivat : brusca lepădare de tot e străină semnificaţiei lui, atita timp cît a da cezarului ce-i al cezarului şi a avea RĂBDARE sunt elemente ale doctrinei nazarineanului.

De-o parte, statui vorbitoare, de alta, mituri vorbitoare. Tot ce e atins de (pardon, **horribile dictu)** demonstrativitate se preschimbă-n LESPEDE de material plastic şi are fortună labilă.

Dar, o spun apăsat, Ileana Vulpescu ştie s-o ia şi pe **via magna,** pe drumul NEVATAMAT al romanului, aurita cale de mijloc, cu vieţi care nu d o v e d e s c nimic şi tocmai de aceea nimic nu le SUGRUMĂ sensul. Aşa e istoria Claudiei Valeria, APRIGĂ femeie. Şi nu e, în aceasta, doar o BOARE de „normalitate" romanescă : cel puţin jumătate din carte, de pot zice asa, forţează norocos iluzia firescului.

Mai sunt lucruri, NOIAN, de spus (ca şi la Bedros Horasangian), dar spaţiu nu mai e. Să facem totalul. Impecabil scris, model de limbă românească mlădie şi expresivă-n toate straturile, şi agreabil la citit, romanul Ilenei Vulpescu e o carte net inegală, dar bine legată, emoţionantă aici, instructivă dincolo, superficială aiurea ; ea creează o PÎNZĂ corectă, clară a acelor vremi originare, cu destule pasaje care MIŞCĂ. Păcat că oamenii nu se RIDICĂ peste vremi.

George PRUTEANU

Bedros HORASANGIAN, Sala de aşteptare, ed. Cartea Românească, 1987.

Ileana VULPESCU, Sărută pămîntul acesta, ed. Cartea Românească, 1987.

Nota autorului. 1) A fost consultat I.I. Russu. 2) Semnalez (deocamdată) un prozator de soi : Smaranda Cosmin. 3) Amintesc lui Alex. Ştefănescu că nu numai el a scris despre F. N.

editorială

CARTEA DE CRITICĂ

Critica beletristică

Ori de cîte ori constat la criticii noștri aere de infailibilitate, semne de suficiență, necontrolate izbucniri de orgoliu și deprinderi inchizitoriale, iar asta se întîmplă de la o vreme tot mai des, îmi aduc aminte că, acum mai bine de o jumătate de veac, Eugen Ionescu dovedise negru pe alb că unul și același text poate furniza, la o adică, argumente la fel de consistente și pentru elogiu și pentru blam. Contemporanii săi puseseră demonstrația exclusiv pe seama teribilismului, a dorinței de a se impune cu orice preț atenției publice, neluînd aminte, la mai grava-i semnificație. Căci ea avertiza, prin imaginarea unor situații extreme, asupra relativismului ce caracterizază judecățile critice. Ideea, departe de a fi nouă, se bucura de incontestabilă audiență, un E. Lovinescu teoretizînd-o și apărînd-o cu entuziasm. Dar și în cazul lui, ca și al altora, era vorba de un atașament precumpănitor teoretic. In principiu, toată lumea e dispusă a admite relativismul judecăților de valoare, dificultățile apărînd abia cînd teoria coboară în realitate. Atunci, orice relativist convins se grăbește a introduce o discriminare, constatînd, cu jucată uimire, că discutabile sînt de fapt numai judecățile celorlalți, ale sale exceptîndu-se sistematic de la regulă. E greu să te obișnuiești cu gîndul că ceea ce afirmi despre o carte nu e altceva decît un punct de vedere, că — prin urmare — valoarea nu e un dat obiectiv, de care să iei act așa cum iei cunoștință formele reliefului ori de repartiția astrelor pe cerul nopții. E dificil să te pătrunzi de gîndul că nimic mai firesc decît ca ceea ce vezi tu important într-o carte să nu li se impună de la sine și celorlalți. E aproape o tragedie lăuntrică să abandonezi convingerea, așa de tonică și de măgulitoare, că funcțiunea critică e atotputernică, precum o instanță ce nu admite recursul. și să te devotezi trup și suflet celei de semn contrar, care pretinde c actul critic seamănă scandalos de bine cu pledoaria avocățească, fiind mai degrabă o mărturisire fie și involuntară, a criticului decît o descriere fidelă, senină a literaturii. Cel mai sincer mod de a vorbi despre tine însuți, observă undeva Cioran, e să vorbești despre alții. Literatura e pretextul spovedaniei comentatorului, care-și îmbracă astfel subiectivitatea în iluzoriile straie ale obiectivității. Nu adevăruri definitive căutăm în scrierile critice, ci adevăruri parțiale, reacțiile subiectivităților în fața obiectului literar. Jan Kott, contemporanul nostru, e viu în cartea despre Shakespeare și această dezvelire de sine la adăpostul marelui Will ne interesează în gradul cel mai înalt. La fel, nu memoriile lovinesciene furnizează cele mai sincere mărturii despre configurația interioară a autorului, ci monografia **T. Maiorescu,** unde natura criticului pulsează îndărătul frazelor aparent detașate. Nici măcar în momentele de maximă seninătate nu ne e în puteri a scăpa de noi înșine. Ceea ce susține un critic despre o carte poate fi contestat ; însă ceea ce afirmă, indirect, despre sine în chiar rîndurile cu pricina este incontestabil. Să luăm un exemplu recent. Acum patru ani, Alex. Ștefănescu a tipărit **Dialog în bibliotecă,** ce conținea, dimpreună cu o sumă de considerații în privințe mai generale, zece portrete de scriitori contemporani. Volumul a fost întîmpinat cu mari rezerve, reproșîndu-i-se didacticismul, optica simplificatoare, coborîrea discuției pe un plan exagerat de elementar. Celor zece portrete li s-au adăugat acum încă douăzeci și cinci, luînd astfel naștere o nouă carte, **Prim plan.** Nici o schimbare vrednică de semnalat nu s-a petrecut estimp în scrisul lui Alex. Ștefănescu. Și concepția despre critică, și tonul, și stilul au rămas, cum se zice, intacte. Și, totuși, **Prim planul** a găsit infinit mai multă înțelegere din partea acelorași, cronicari, dispuși acum a-i recunoaște calități măcar la fel de evidente și în precedentele volume. O asemenea prefacere a atitudinii, imposibil de trecut în seama obiectului, periculos de egal cu sine, fixează schimbătoarea umoare a recenzenților, acum într-o dispoziție, dacă nu mai calmă, în orice caz mai... diplomatică.

Inalt, masiv, destinat parcă de la natură să mute pietre din loc, Alex. Ștefănescu uimește întîi de toate prin mobilitate. Trupul greoi, balzacian, e într-o permanentă agitație pînă și cînd odihnește într-un fotoliu, ca și cum n-ar găsi niciunde un loc îndeajuns de confortabil. E o prezență tonică, reconfortantă, respirînd prin toți porii o vitalitate molipsitoare, încît nu e de mirare că, în societate, acaparează degrabă centrul atenției și refuză să-l mai cedeze. La asta contribuie, indiscutabil, și bunele-i aptitudini de vorbitor, jovial, nonșalant și cordial, lansînd opinii ferme, repede atenuate printr-o vorbă de spirit, dezvoltînd paranteze ilustrative ce amestecă observația asupra literaturii cu aceea asupra persoanei autorului, stabilind asemănări și diferențe, continuități și dezacorduri, într-un limbaj insistent plastic, neiubitor de abstracții, refugiindu-se în comparații și metafore ori de cîte ori are impresia că nu a fost suficient de limpede. Iar această impresie îl persecută fără pauze, amenințînd să devină obsesie. Cum obsedantă este, la Alex. Ștefănescu, teama de complicație, tălmăcită în obiceiul de a reformula orice problemă în termeni cît mai simpli, accesibili tuturor. Clarificare și autoclarificare, metodica sa coborîre în zonele elementarului răspunde nevoii mistuitoare de audiență. Alex. Ștefănescu vrea să fie ascultat și înțeles nu doar de profesioniștii literaturii, dar de toate categoriile publicului cititor, practicînd — în consecință — o exprimare unanim accesibilă. Tehnica sa pare împrumutată de la oratorii antichității grecolatine, ale căror discursuri în forum urmăreau să sensibilizeze auditoriul pestriț, să-l cîștige pentru cauzele ai căror susținători erau. Colocvialitatea intervențiilor, protocolara lor familiaritate, digresiunile picante, nutrite din amănuntele conduitei lumești a scriitorilor, accentele melodramatice, destinate a înduioșa inimile mai slabe, nesovăirea afirmațiilor, ce transformă mișcătoarele nisipuri ale domeniului literaturii în terenuri ferme, riguros parcelate, și, mai ales, omniprezenta idee că problemele literaturii sînt mai simple decît se crede îndeobște, dovadă că se poate glosa pe marginea ei în termeni nepretențioși sînt tot atîtea încercări de captare a bunăvoinței. Bineînțeles că profesioniștii se simt jigniți de o asemenea desconsiderare și, în replică, inventariază banalitățile rostite de criticul nostru cu o dezarmantă seninătate, afirmațiile pe cît de tranșante pe atît de fără acoperire, inconsecvențele, capitol la care nimeni nu e infailibil, cu atît mai puțin Alex. Ștefănescu, ce recenzează producțiile curente cu alte măsuri decît cele folosite în portretele proiectatei istorii a literaturii de azi, excesele pedagogice, cum și alte preaomenești păcate. Insăși ambiția de a elabora o istorie literară exactă a trezit, și nu fără temei, nedumerire, probabil nu atît pentru că strecoară bănuiala strigătoarei inexactități a judecăților critice emise pînă la el, cît pentru că pretinde a substitui opinia prin verdicte definitive. Exactă ar putea fi istoria lui Alex. Ștefănescu într-un singur sens, al fidelității față de sine însuși, și așa va trebui ea citită, ca un jurnal mediat al criticului. Nu altfel se cuvin privite cele treizeci și cinci de portrete din **Prim plan,** exacte și ele întrucît fixează, cu și fără voia autorului, ritmul respirației, pulsul și oscilațiile de temperatură, cu urmări greu de tăgăduit asupra preferințelor, credințelor și, chiar a metodei. Desenate în linii ferme, niciunde șovăitoare, apăsate pînă să rupă hîrtia, sumare în felul caricaturilor, ce îngroașă notele frapante și omit nuanțele, ele furnizează suficient material de reflecție, din care se poate încerca o provizorie schiță de portret a criticului.

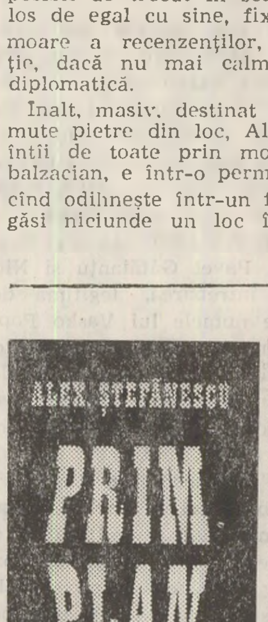
O datorie de onestitate îmi impune a preciza că prețuiesc ca atare lucrarea critică a lui Alex. Ștefănescu, adică în funcție de obiectivele ce singur și le-a impus. Ar fi o probă de rea-credință să-i atribuim țeluri străine și să-l judecăm, apoi, în funcție de ele. Popularizarea literaturii în rîndurile publicului larg mi s-a părut întotdeauna o întreprindere delicată, reclamînd o vocație aparte, iar Alex. Ștefănescu se numără printre puținii care o duc la bun sfîrșit cu vizibilă aplicație. Numai răuvoitorii ar putea pretinde că nu-l înțeleg ori că expunerile lui nu sînt atrăgătoare, riscînd firește să se acopere îndată de ridicol. Criticul are rara calitate de a fi neîncetat accesibil, indiferent de dificultățile temei tratate. De altfel, această critică nici nu admite dificultatea decît ca pe o infirmitate a comentatorului, ce proiectează asupra literaturii propria-i neputință. Cine are însă ochiul format și nu se încurcă în amănunte, acela descoperă că spațiul literaturii este splendidul cadru al unei excursii de plăcere. Cu Alex. Ștefănescu de mînă, cititorul are parte numai de bucurii. Călătoria curge neted, fără ezitări, obstacole, istovitoare ocolișuri și nedumeriri, a căror eventuală apariție e repede spulberată de experimentatul ghid prin explicații simple și clare. Beneficiind de tot confortul, netrebuind să caute, să aleagă ori să descopere înțelesuri, călătorul sfirșește promenada la fel de odihnit pe cît o începuse. Sufletul i-a fost ferit de seisme ca un bibelou de preț. Criticul a simțit în locu-i tot ce era de simțit. Nici gîndirea nu i-a fost pusă la încercare în această plimbare străină de îndoială și de metafizică. A reflectat criticul pentru el, oferindu-i în doze acceptabile constatări gata mestecate, preambalate și cu etichete îmbietoare. Noul și plinul de solicitudine Vergiliu preface, parțial din necesități didactice, parțial din propria înclinație, „infernul" literaturii în paradis, stîrpind dezordinea și contradicțiile ca să instaureze în loc certitudinea și armonia. Atmosfera criticii lui Alex. Ștefănescu este invariabil senină, necunoscînd înnorările nici măcar temporare, vînturile ori precipitațiile. Lumina se împrăștie egal peste obiecte, dîndu-le contururi precise, pe care ochiul criticului le urmărește cu neacoperită satisfacție. Pînă și umbrele se desenează cu maximă claritate și nu-și modifică dimensiunile. Afirmația și negația sînt, deopotrivă, entuziaste, jubilatorii. Ele nici nu înființează, nici nu desființează. Constată doar diversitatea formelor de viață, recunoscîndu-le tuturor îndreptățirea. Stejarul și vîscul, trandafirul și măselarița există dincolo de preferințele criticului, asigurînd echilibrul ecologic. În pofida tonului categoric, negarea aptitudinilor de prozator ale lui Alexandru Ivasiuc e departe de a fi o desființare, propozițiile tranșante nereușind să acopere bucuria că romanele acestuia există, prilejuindu-i comentariul. Plăcerea de a scrie este, la Alex. Ștefănescu, superioară gustului și se manifestă adeseori împotriva lui, colorînd frazele de o abia reținută recunoștință. De aici vine însuflețirea portretelor din **Prim plan,** patosul niciodată atenuat și neschimbătoarea bună dispoziție a criticului, din conștiința faptului că șirul pretextelor de a așterne cuvinte pe hîrtie este fără sfîrșit.

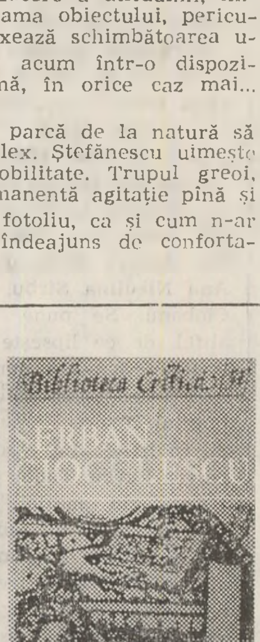
Pe cît știu, nimeni nu i-a contestat lui Alex. Ștefănescu talentul literar. El scrie atrăgător despre orice subiect, astfel că îl citim cu plăcere indiferent de miza articolelor. Firescul tonului, colocvialitatea complice a frazelor, dar mai cu seamă avalanșa de imagini plastice ne captivează înaintea francheții și a justeții afirmațiilor. Criticul e un împătimit al comparației, adeseori fericite, și, de dragul ei, își exploatează imaginația la sînge. Totul e, la el, prilej de comparație și mai toate domeniile activității umane îi furnizează materie primă. N-am spațiu pentru citate, însă această predilecție a lui Alex. Ștefănescu e suficient de bine cunoscută ca să mai necesite dovezi. Curios e altceva, anume că ea e subordonată voinței de exactitate, nu preferinței pentru scrisul artist. Or, comparația, ca oricare alt trop, sporește imprecizia în loc să o diminueze, tremură contururile obiectelor în loc să le precizeze, aproximează, sugerează în loc să numească. Departe de a găsi în comparație un aliat de nădejde, nevoia de precizie descoperă în ea un dușman neîmpăcat și în firea lucrurilor ar fi să-și mobilizeze energiile, spre a-i restrînge, pe cît posibil, cîmpul de acțiune. Dacă, dimpotrivă, ea proliferează luxuriant în critica lui Alex. Ștefănescu, înseamnă că funcționalitatea e de importanță secundară, alte rațiuni avînd ultimul cuvînt. Un exemplu va fi suficient. Referitor la Titus Popovici, criticul observă, între altele, aptitudinea prozatorului de a controla un mare număr de personaje. Nu e o constatare nouă, nici anevoie de înțeles. Și totuși Alex. Ștefănescu simte nevoia de a se avînta într-o comparație cu jocul de șah : „Asemenea unui șahist, el mută pe tabla de șah a ficțiunii, una după alta, piese dintre cele mai diferite, fără să le confunde și fără să se simtă vreo clipă derutat de complicata rețea de relații dintre ele". Apropiere posibilă desigur, însă prin care batem pasul pe loc. E și o intenție pedagogică în aceste popasuri comparatiste, căci ni se repetă aceeași idee în mereu alte haine pînă facem dovada că ne-am însușit-o, dar e, poate că într-o mai largă măsură, și un răsfăț al criticului, doritor să-și etaleze resursele de exprimare sinonimică. Așa se face că locurile comune, deși numeroase, nu deranjează. Ele nici nu sînt percepute ca atare de la prima vedere, trecînd lesne drept noutăți absolute. Virtuozitatea lexicală a lui Alex. Ștefănescu le-a schimbat fizionomia și garderoba, și-ți trebuie răbdare ca să descoperi sub actuala înfățișare vechi cunoștințe.

Portretele din **Prim plan** sînt, firește, prin „repejunea" și pregnanța caracterizărilor, ce se concentrează în jurul unei trăsături dominante asemenea fiziologiilor, prin jovialitate și, nu în ultimul rînd, prin accesibilitate, utile și plăcute îndrumare pentru cititorul novice. Cititorul de meserie le va aprecia prospețimea și vigoarea stilului, va subscrie destule aprecieri, despărțindu-se de altele, după cum nu va trece nepăsător pe lîngă contaminanta voluptate de a scrie, ce individualizează critica lui Alex. Ștefănescu. Un beletrist cu personalitate accentuată suferă în paginile criticului, așteptînd cu nerăbdare intrarea în vigoare a legii dezrobirii clăcașilor.

Al. D.

Alex. ȘTEFANESCU, Prim plan, Editura Eminescu, 1987.

CARTEA DE DEBUT

Biblioteca critică

Antologiile din seria „Biblioteca critică", ajunse la numărul 52, au menirea de a fixa figura unui scriitor de ieri sau de azi în conștiința publicului cititor contemporan. Colecția este una de popularizare și firesc ar fi să ne așteptăm la o prezentare cît de cît obiectivă a modului în care opera a fost receptată în timp, cu înțelegerile și neînțelegerile de rigoare.

La prima vedere, unghiul de vedere personal nu pare să încapă într-o antologie și așa contradictorie : în diacronie, opera oricărui scriitor a cunoscut o curbă de receptare derutantă prin ea însăși. Cum ar mai putea cel care alcatuiește, astăzi, antologia de texte să se descurce intre atîtea opinii care se bat cap în cap, ba chiar mai mult, să mai emita una care să le contrazică pe toate celelalte ? Ideal, așa ar trebui să stea lucrurile. Ingrijitorul unei astfel de ediții are la dispoziție întreg aparatul critic, pe care-l poate dirija în funcție de necesități. Lui îi aparține antologia de texte. Cu inteligență în alegerea fragmentelor, antologatorul poate restitui, în liniile directoare, imaginea unui scriitor, așa cum a fost receptat el, de la o epocă la alta. In sfîrșit, autorului unei astfel de cărți îi rămîne „Prefața", unde punctul de vedere original se poate exprima în toată libertatea. In cele aproximativ treizeci de pagini de text se poate propune o nouă lectură din opera unui scriitor. Mai pe scurt : un volum din „Biblioteca critică" are obligația să dea seamă de diacronia unei opere literare, dar are și șansa de a-i produce sincronia.

Am în față numărul 51 din „Biblioteca critică", dedicat lui Șerban Cioculescu. Șerban Cioculescu a intrat, prin cei șaizeci și ceva de ani de activitate critică, cum și prin coincidența de destin istoric și literar cu cîțiva din „clasicii" literaturii române, intr-o zonă neschimbătoare de valori.

Punctele de vedere personale lipsesc în cazul lui Mircea Vasilescu — autorul bibliotecii critice Șerban Cioculescu. Am observat o inexplicabilă timiditate în fața autorului antologat.

Criticul pare să fi citit mai mult critica din jurul operei lui Șerban Cioculescu. Spiritul critic — contemporan cu Șerban Cioculescu — e diferit de acela din zilele noastre. Despre Șerban Cioculescu scriu (vorba vine „scriu" — „au scris") Eugen Lovinescu, Octav Șuluțiu, George Călinescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, M. Sebastian și alții. Să vedem ce scrie fiecare : Eugen Lovinescu — „Despre debutul lui Șerban Cioculescu de acum vreo șase ani în **Facla** nu se poate spune că ar fi fost fericit ; spirit polemic și contradictoriu prin însăși structura lui, el nu avea îndreptățirea autorității vîrstei și, deci, a experienții, și nici a talentului...".

Să admitem că sumara caracterizare a lui Eugen Lovinescu se referă la anii debutului. Paisprezece ani mai tîrziu, Eugen Lovinescu revine (în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică**) : „Din generația nouă de critici, Șerban Cioculescu e unul din cei mai bine înzestrați pentru polemică, nu în sensul maiorescian al folosirii ei în anumite momente oportune, armă care știe să se odihnească, pumnal în teacă, ci unica formă de expresie a personalității". Să căutăm în altă parte, la George Călinescu, de pildă, în paginile pe care i le rezervă lui Șerban Cioculescu în **Istoria literaturii... :** „La seminarul lui Mihail Dragomirescu, el (Șerban Cioculescu, n.r.) punea piedici soluției oficiale prin incidente persistente, care iritau pe maestru. Nu alt îi este cronica. Criticul prinde opera în pînză și o suge prelung, lăsînd-o inertă. Este greu, dată fiind risipirea articolelor, a da o judecată definitivă asupra cronicarului. Un lucru e cert. Judecățile de valoare sînt mai contestabile, în măsura în care se pot avea certitudini în această direcție, prin trecerea vremii. Insuficiența prizei este mare la poezie. Articolul nu determină esențialul și verdictul e rezultatul unui raționament prezentat ca o impresie".

Astăzi susceptibilitatea criticilor este în creștere și o rezervă cît de măruntă este privită ca atac la persoană. Polemicile desfac prietenii și alianțe literare și așează spirite, în fond, nelipsite de afinități de-o parte și de alta a unei baricade imaginare. În perioada dintre cele două războaie mondiale polemica nu mirosea a praf de pușcă. Iată cum este întîmpinată capodopera criticului, **Viața lui I. L. Caragiale,** de către Perpessicius : „Scrie, adică, d-l Șerban Cioculescu, într-un loc al prefeții sale că Ion Luca Caragiale „își va găsi, firește scriitorul de mare talent care să-i învie chipul" de vreme ce d-sa este doar „cercetătorul documentar". Ei bine convingerea noastră e făcută și „scriitorul de mare talent" aflat de pe acum. D-l Șerban Cioculescu ne va da, sîntem siguri, **cu ediția a doua** (s.n.) și un astfel de Caragiale". Nu altfel își începe comentariul Vladimir Streinu : „E de două ori ușor, și deci plăcut, a scrie despre studiul biografic cu care ni s-a prezentat Șerban Cioculescu. Căci, mai întîi critic al scrierilor altora, el se dovedește în aceeași măsură și critic al propriei sale scrieri. Și cine vrea să înceapă cu obiecțiile, n-are decît să continuie tabloul acelor pe care Cioculescu însuși și le ridică în **Prefață** : 1. **Viața lui I. L. Caragiale** nu este o biografie literară, ci numai opera unui simplu cercetător de documente ; 2. însăși investigația documentară, de cîteva ori, n-a fost dusă pînă la capăt, existînd încă lacuna activității lui Caragiale ca revizor școlar, ca berar și ca funcționar al Regiei Monopolurilor Statului ; 3. viața scriitorului n-a fost înfățișată organic, ci pe capitole oarecum monografice, aproape de sine stătătoare, sacrificîndu-se uneori cronologia". Și exemplele pot continua.

Am cîteodată nostalgia acelui climat literar unde obiecția face parte din natura firească a personalității, iar polemica nu e decît urmarea imediată (și civilizată) a diferențelor de temperament, de gust literar și de principii. Mircea Vasilescu a făcut foarte bine introducînd în antologia sa critică toate aceste pagini. Șerban Cioculescu nu iese în nici un fel micșorat de pe urma acestei coborîri în timp. Dimpotrivă, aș zice că abia în felul acesta putem să ne facem o impresie asupra evoluției sale înlăuntrul unui climat literar și să înțelegem în toate nuanțele însăși înclinația polemică a criticului. Singurul rămas în viață dintre criticii celei de-a treia generații postmaiorescienc, Șerban Cioculescu este și ultimul beneficiar al perioadei interbelice, intervențiile sale avînd acea fermecătoare desuetudine a unei specii fosile rătăcite într-o lume literară din care ea a dispărut cu desăvîrșire.

Val CONDURACHE

Șerban Cioculescu, **„Biblioteca critică", Ed. Eminescu, 1987, antologie, prefață și aparat critic de Mircea Vasilescu.**

Proximități

Allais, Caragiale

Mi-a căzut nu de mult în mînă un volum reunind trei dintre culegerile de schițe ale lui Alphonse Allais, și nume **Amours, delices et orgues, Pour cause de fin de bail** și **Ne nous frappons pas.** Am citit (sau recitit) aceste texte cu încîntare, apoi, ca să-mi prelungesc starea de bună dispoziție, am reluat și antologia apărută în românește acum șaptesprezece ani, în B.p.T., sub titlul **Să fim sobri !**. Sincer să fiu, nu era totuși, o simplă lectură de amuzament ; în fapt, căutam să verific o afirmație pe care o făcusem cîndva privind o posibilă „înrudire" între Allais și Caragiale. Afirmația se baza atît pe identificarea unor coincidențe cît și, mai ales, pe situarea celor doi într-un context mai larg, acela al procesului înlocuirii formelor literare „serioase", canonizate, de către formele marginale, periferice, minore sau, pur și simplu, excluse pînă atunci din cîmpul literaturii. Fenomenul este strîns legat de expansiunea presei, mai cu seamă a gazetelor umoristice, fapt care aduce de altfel după sine pătrunderea masivă în literatura a unor procedee și tehnici specifice jurnalismului. Pe lîngă Allais, menționam atunci pe Cehov, Jarry, Harte și Twain, cu toții contemporani ai lui Caragiale. Într-un articol intitulat „O familie de spirite" (**Cronica**, nr. 51, 1987), Nicolae Manolescu socotește perfect legitimă apropierea dintre Caragiale și Cehov, adaugă numele lui Poe și îi atribuie un loc oarecum secundar lui Allais, considerîndu-l un „pur umorist". Nu voi discuta aici această regrupare, deși țin să observ că genul de umor practicat de Allais e cu totul special, bătînd puternic către „negru" (ceea ce i-a și asigurat un loc în faimoasa antologie a lui Breton) ; vreau doar să reexaminez elementele ce îngăduie o „paralelă" între scriitorul român și cel francez.

Alphonse Allais era cu doi ani mai tînăr decît Caragiale și a murit în 1905 ; și-a desfășurat activitatea în presă, textele lui avînd de regulă cam aceleași dimensiuni, consecință a plierii la un spațiu tipografic fix. Universul povestirilor lui prezintă, pentru cititorul român (pentru cititorul operei caragialiene, vreau să spun), multe aspecte familiare ; iată cîteva dintre ele, așa cum rezultă dintr-un rapid sondaj tematic : ridiculizarea spiritismului ; problema instituirii monopolului de stat asupra băuturilor alcoolice ; scene de tribunal, ca, spre exemplu, „transcrierea" interogatoriului pe care judecătorul îl ia acuzatului, la tribunalul corecțional ; insistența maniacală în a nota cu precizie ora de sosire și de plecare a trenurilor ; reportajele senzaționale ; prezența naratorului în ipostază de redactor-șef al unei reviste, calitate în care primește vizite, dă sfaturi etc. ; inventivitatea jurnalistică dusă pînă la totala mistificare, precum în cazul lui Caracudi al nostru ; scene din parlament, cu dezbateri, interpelări etc. ; farsele macabre, nu numaidecît de 1 aprilie ; situarea acțiunii într-un bistrou sau într-o cafenea, loc privilegiat — pentru narator — de observație, cadru în care se regăsesc amicii și zăbovesc la un aperitiv, la un păhărel ș.a.m.d. ; ieșirile la iarbă verde, glumele proaste din trenul „de plăcere", complicațiile „repaosului dominical". Așadar, teme și situații narative comune, trădînd, în cîteva rînduri, incidențele dintre formele de civilizație ale lumilor descrise de cei doi prozatori. Să mai notez existența, atît la Caragiale cît și la Allais, a unei adaptări după Mark Twain, și, deasemenea, curioasele potriviri dintre „anecdota orientală" **Pastramă trufanda** și schița lui Allais **Vănuia – macabră.**

Un loc aparte îl ocupă textele cu caracter pseudo-științifice, textele de „anticipație". Delirul imaginativ al francezului nu are, în această privință, limite. Să reamintim unele din „invențiile" și proiectele pe care le formulează el însuși sau le atribuie personajelor sale : transformarea Senei într-un Gulfstream artifical prin încălzirea ei înainte de intrarea în Paris ; suprimarea liniei (și așa fictive) a ecuatorului în vederea modificării climei ; recuperarea bețelor arse de chibrituri și folosirea lor pentru încălzirea familiilor nevoiașe ; sanatoriu plutitor pentru tuberculoși pe Gulfstream ; case turnante, pentru a putea capta căldura solară ; săparea unor canale grație cărora Franța să devină **o insulă** ; casă-ascensor ce se înfige în pămînt ; recuperarea, prin distilare, a alcoolului din bețivii duși la postul de poliție ; cultivarea cu legume a spațiului dintre traversele căii ferate, spațiu ce beneficiază și de îngrășăminte naturale ; prospectarea zăcămintelor de mezeluri ; dezvoltarea pisciculturii și, totodată, prevenirea furtunilor prin popularea oceanelor cu sardele în ulei ; încălzirea locuințelor prin introducerea în ziduri, pe perioada de hibernare a urșilor albi ; suprimarea suprafețelor lichide de pe glob prin acoperirea lor cu un strat de plută ; domesticirea balenelor și înhămarea lor la corăbii etc. (o preocupare dominantă este, după cum constatăm, găsirea unor noi surse de energie). Caragiale a practicat si el genul în cîteva texte din 1874, publicate în **Ghimpele**, texte pe care Florin Manolescu, în **Caragiale și Caragiale**, le apreciază ca fiind de un fantastic „paradoxal, de tip **science-fiction**", neavînd „alt merit decît pe acela de a putea fi considerate între primele noastre încercări de **proto-Ș.F.**". Nu le-am citit, mărturisesc, în această perspectivă, văzînd în ele doar niste glume, ce-i drept enorme. Întîlnirile dintre Caragiale și Allais se produc și aici : Allais propune nivelarea colinei Montmartre, Caragiale imaginează răzuirea Carpaților, unul preconizează folosirea, pentru iluminat, a ochilor de tigru, celălalt recomandă, prin intermediul savantului-moftangiu, utilizarea licuricilor. E cunoscută, apoi viziunea caragialiană a unui Bucuresti hiperurbanizat (căi ferate aeriene, circulație intensă a vaselor de comerț pe Dîmbovița canalizată, străzi înecate de lumină, hoteluri impozante, pretutindeni marmoră, mozaicuri, fier si oțel s.a.m.d.), la fel și ideea exploatării industriale, pentru export, a broaștelor din Cișmigiu (la Allais, batracienii erau destinați a acționa niste motoare). Totuși, Caragiale nu a mai perseverat în astfel de exerciții de imaginație ; ceea ce la francez a devenit o temă fundamentală, pentru scriitorul nostru a rămas un subiect ocazional.

Nu mi-a stat cîtuși de puțin în intenție să caut cu tot dinadinsul asemănări ; deosebirile sînt, oricum, incomparabil mai importante. Allais e un imaginativ, practică umorul sec, „englezesc", absurdul ; Caragiale e un observator, gama umorului său e mult mai largă, „acțiunea" joacă, în majoritatea cazurilor, un rol secundar, primează atmosfera. Allais mînuiește o limbă suplă și fină dar, cu excepția unor calambururi, e perfect transparent, traductibil ; Caragiale... Renunț să continui, fiindcă nu vreau să repet lucruri arhicunoscute. Apartenența lor la aceeași „familie de spirite" mi se pare însă indubitabilă. Spunînd aceasta, nu cred că îl „urc" pe Allais și îl „cobor" pe Caragiale : dar însuși faptul că mi-am pus problema în acești termeni exprimă, implicit, o judecată de valoare.

Al. CĂLINESCU

Jozsef HAJOS : „Timotei Cipariu și filosofia"

Timotei Cipariu a avut merite deosebite în cultivarea și promovarea spiritului filosofic autohton, merite care, după opinia lui Jozsef Hajos, nu au fost suficient relevate pînă acum. Astfel, nu s-a acordat suficientă atenție manualului tradus după W. T. Krug, nu au fost comentate îndeajuns aspectele filosofice din alte lucrări ale lui Timotei Cipariu, și nu s-a insistat asupra bogăției în opere filosofice a bibliotecii create de el. Manualul tălmăcit din Krug, manual apărut la două decenii după moartea acestuia, reprezintă principala operă în domeniul literaturii filosofice a lui Timotei Cipariu. Krug era kantian. Cipariu propune receptarea kantianului Krug, înainte de „momentul Conta", cînd încă nu se „făurise" la noi, un sistem filosofic ; propune un sistem relativ complet, din care lipseau doar două secțiuni : filosofia istoriei și istoria filosofiei. Jozsef Hajos consideră că ar fi necesară o monografie despre marele cărturar român, monografie care ar fi datoare să se ocupe și cu raportul Cipariu-filosofie ; tălmăcirea acestuia este etichetată drept un gest „preeminescian". Rînd pe rînd sînt relevate o serie de însușiri ale dascălului cu har (Cipariu). Mai întîi claritatea expresiei. Mai apoi munca depusă pentru modificarea fizionomiei limbii române, pentru îmbogățirea terminologiei filosofice românești, în speranța că va reuși să așeze pietre de temelie culturii noastre moderne. Mare patriot, vrea să contribuie la propășirea neamului său, prin preocupări științifice, de filolog și istoric. Voind să schimbe situația culturală precară din România veacului trecut, Timotei Cipariu încearcă prin orice mijloace să-și procure cărți de filosofie, cu care să umple rafturile bibliotecii sale. Fondul Cipariu găzduiește o sută de cărți filosofice, pe care nu le au nici în alte ediții, celelalte fonduri clujene, precum și 188 de ediții ale unor lucrări filosofice prezente în celelalte fonduri clujene, dar în alte ediții (23 edit sînt din secolul al XVI-lea) concluzionează Jozsef Hajos. Printre cărțile vechi, adevărate monumente culturale, menționăm : Cicero : „Opera philosophica" (Paris, 1511) ; Platon : „Omnia opera" (Basel, 1534) ; Aristoteles : „Opera philosophica" (Geneva, 1605) ; Descartes : „Specimina philosophica" (Amsterdam, 1677) ; La Mettrie : „Oeuvres philosophiques" (Londres, 1751). Desigur, Fondul Cipariu ni-l arată pe ctitorul său ca pe un român foarte european, colecția sa este excepțională, și merită să fie pusă în valoare. Dacă în prima parte a lucrării, Jozsef Hajos prezintă, în general, contribuția eruditului ardelean la dezvoltarea culturii și civilizației românești, în partea a doua, alcătuiește o bibliografie cu cărți, în majoritate filosofice : lucrările au fost așezate în ordinea alfabetică a autorilor, volumele aceluiași autor în ordinea cronologică a tipăririi. Exegetul a scos în evidență, printre altele, și propagarea, în scris și la catedră, a unor poziții ideologice, vederile social-politice ale lui Timotei Cipariu, insuficient valorificate.

George BĂDĂRĂU

Mircea BELU: Balet într-un acvariu"

Lirica lui Mircea Belu se dovedește a fi ancorată statornic în universul meditațiilor „de interior", o prelungă confesiune generată de sentimente și de stări acut subiective, între care **dragostea** și **singurătatea** revin cu frecvență obsedantă. Poetul se consideră călător veșnic într-o lume a visării, căutător al armoniei și frumosului, cu destinul descinzînd solidar din cel al „argonauților cu pasul istovit", față de care dispune însă de o șansă în plus, apărată cu avariție, aceea de a se „împrospăta mereu sub riduri noi" (**Rezervația de rouă**). O ceață bacoviană, grea și densă, se așterne, în urmă-i, peste un trecut prelungit în cîțiva crini care „în grădină mai alb mucezesc" (**Respirație**). Atmosfera este suprasaturată cu „măsuri de întuneric", iar așteptarea nesfîrșită pare a obosi „cînd plînsul stă pîndind în colț de lume" (**Destin de măscărici**).

Într-o asemenea ambianță amintirea iubirii trecute îl urmărește, poemele închinate ființei dragi, alături de care și-a purtat pașii „între azur și glodul de mătase", succedîndu-se neobosit, sub semnul unei mereu mîhnite reverii: „Mi-am strivit oceane de aripă / Spre tăcută depărtarea ta, / Să te mai zăresc măcar o clipă / La hotarul dintre Nu și Da" (**Templu de viori**). Cîntece naive, revendicîndu-se aproape ostenativ din poezia fără pretenții a începutului de secol, adaugă, cînd și cînd, pete de culoare patinată într-o cromatică de regulă vie : „Flori de cîmp în cercevele, / Busuioc arzînd pe rug, / Între vinerele mele / Cînd tăcerile se scurg" (**Flori de cîmp**). Apelul la un instrumentar poetic îmbinînd modalități expozitiv-romantice cu altele moderniste trasează, ezitant încă, o pistă posibilă pentru viitoarea etapă a scrisului său : „Cu licuricii transformați în faruri / Să spintecăm văzduhul înnoptat, / Ninge duios și desfrînat pe zaruri / Eu într-o clipă pierd cîte-un palat" (**Ninge pe zaruri**). Sporadice accente de revoltă împotriva tiparului mărunt de care se poticnesc pașii visătorului sau împotriva comerțului cu „aripi de măscărici" își caută încă tonul potrivit, rămînînd, deocamdată, în faza de promisiune (**Renovare, Autoportret, Marele salt...**).

Mircea Belu, actor din stirpea rară a celor care știu să rostească sensibil versul pe scenă, este, fără îndoială, în posesia unor argumente serioase pentru o evoluție menită să-l crediteze între certitudinile genului.

Const. PAIU

Anca NICOLAU :„Rug de lumină"

După debutul cu grupajul **Ploaie de sunete**, apărut în caseta **11 poeți tineri** (1978), Anca Nicolau revine în actualitatea literară cu un volum mai semnificativ, **Rug de lumină** (Ed. „Junimea", 1987). Poeta operează cu simboluri lirice transparente, cum sînt „vîntul" și „stînca", semnificînd veșnica mișcare și încremenirea : „Cînd m-am trezit, / A început lumea. / M-am desprins de brațele mamei, / Tata mi-a legat bine aripile / Și mi-a deschis poarta. / Apoi, au căzut stelele, / Apoi, mi s-a pus o coroană pe creștet. / Băteau clopotele și eu nu mai ajungeam. / Apoi, am uitat... / Amintindu-mi, a trebuit / Să beau apă neîncepută din irisul luminii / Și-ai venit tu, Vîntule, / Cum să te întîmpin ? / Primăverile mi-au furat vîrsta, / Nimic n-a mai rămas,... / Doar stînca" (**Cînd m-am trezit...**). Luminozitatea, transparența, bucuria trăirii sînt principalele „stări" poetice ale volumului ; fiorul, drama sînt bine ascunse de aspectul unei realități uniforme, lipsită de asperități : memoria e „cicatrizată", clipa e „caldă", de masca împrumutată, care ar putea da neliniști, „se rîde", moartea „este iertată de amintiri", iar despărțirile, repetări ale morții, își anulează dramatismul în lumina clară a amintirilor frumoase, între paginile unui album deschis totdeauna cu voioșie și, uneori, cu o abia vizibilă voluptate sau cu un rictus al tristeții abia schițat : „Păpușa de gheață s-a așezat / Lîngă celelalte păpuși, / În tăcere. / Un zîmbet straniu îi cuprinde chipul, / Privește fix, / Ca și cum tot focul ghețarilor / I-ar fi năpădit ființa, / Acum, e prea tîrziu, /A iertat leagănul clipelor neatinse ; / N-o mai lua în brațe ! / ... Privirea ei tulburătoare / Cu tine-am străbătut ceruri de purpură, / Cu tine-am băut primăverile veșnice" (**Păpușa de gheață...**). Totuși, în pofida luminozității și a declaratei transparențe, nu lipsesc din **Rug de lumină** accentele nostalgice, în linie eminesciană, prilejuite, mai ales, de sentimentul trecerii timpului, cum nu lipsește nici gustul pentru contraste violente ce se subsumează temei **maculării,** a strivirii albului și intensității erosului sub „potopul de potcoave nemiloase". Unele poeme schițează chiar un „climat deceptiv" al cărui contur se ivește din invocarea, comună altfel, a mirificei copilării. „Salvarea" e căutată, în cele din urmă, într-un labirint al erosului la intrarea căruia se află „sentința" **non amo, ergo non ero** : „Jocul labirintului ne trece din prima clipă. / Non amo, ergo non ero. / Cine a avut sau va avea dreptate ? / Azi, iertătorule, / Mîine, iertătoareo. / Canoanele vremii muiate în pîine si sare / Ne lasă urme pe tîmple. / Ard focuri. / Ne grăbim să ajungem. / Arcul de timp nesesizat. / Drumul dintre cuvînt si rostirea lui. / Călătorie în spațiul dintre viață și moarte. / Încleștarea. / Spaima dezolantă a dezacordării. / Beatitudinea. / Ceremonialul existenței descătușate" (**Jocul labirintului...**).

H. IOAN

Laurențiu CÂRSTEAN : „Alb"

Privit ca o continuare a creației de pînă acum, prezentul volum cuprinde formele evoluate ale unor idei cuprinse în volumele anterioare. Momentul formelor amintite se constituie din aceste poezii ale lui Laurențiu Cârstean, ele nu renunță la seva vitală a arborelui din care se nasc și vin să ne convingă de meritul tăriei poetului de a nu renunța la sine. Poezia „atît de simplu" din volumul **Peisaje** ne susține în afirmații : „atît de simplu : / alb / aproape senin / sub o boltă ce încă / nu-și dobîndise culoarea", aflate în directă legătură cu versurile poeziei „obiceiul de a renunța" din **Alb** de unde am reținut : „obiceiul de a rămîne singur / în gîndul tău alb /.../ în singura ta încăpere : / alb în singurul tău gînd". Albul, simbol al purității, capătă valoare axiomatică, necesitatea prezenței lui în oricare din peisaje : ale lumii reale sau gîndirii abstracte este deja un gest reflex al poetului. Un efect rar, specific poeziei lui Laurențiu Cârstean, devine vizibil în „peisaj cu lebede", unde antiteza termenilor și a culorilor ne smulge dintr-un flux dominant: „de pe acum învins / la fel de bine învingător /.../ **norii ca o lebădă** neagră albă teama ultimei zile". Sesizabil și un reflex bacovian în poezia „și tu" : „și acest gînd ce decade / decade fără încetare / exasperant", care este însă un frumos răspuns poeziei prin poezie.

Volumul evoluează pe timpul lecturii într-un dinamism al exprimării forțelor congruente, dar opuse ce guvernează intimitatea materiei : „soarele anulîndu-se prin sine / marea / anulîndu-se prin sine", citat din poezia „peisaj : în noaptea mereu obosită". Nu este suficient însă spațiul unei recenzii pentru a reelabora sensurile poeziei lui Laurențiu Cârstean, dar știm că miezul acestei poezii rezistă dincolo de cuvinte, plăsmuind un spațiu în care existența poate fi liber abordată.

Gabriel HUIDEȘ

Slavko ALMĂJAN : „Versiune posibilă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia"

Apariția literaturii românești în Iugoslavia, ne avertizează Slavko Almăjan, se produce după cel de-al doilea război mondial, primele texte care văd lumina tiparului în ziarul „Libertatea" din Vîrșeț, fiind semnate de Ion Bălan și Radu Flora, ca, mai apoi, să întîlnim și numele Floricăi Ștefan, acum o apreciată poetă de limba sîrbă, al lui Ion Macoviceanu și Ion Milos. O dată cu apariția, în 1947, a revistei „Lumina", îndrumată de Vasko Popa, „marea majoritate a scriitorilor și poeților și-au găsit aici spațiul poetic precum și echilibrul purității lor creatoare". În același an apar și primele volume de versuri : **În zori,** de Mihai Avramescu, **Drum prin noapte și prin zi,** de Radu Flora, și **Cîntecul satului meu,** de Ion Bălan. Ar fi, după opinia autorului acestei interesante antologii, o primă etapă în definirea liricii românești din Iugoslavia, cea de-a doua, de cristalizare și de emancipare a mesajului liric, producîndu-se la începutul anilor '70, cînd voci precum cele ale lui Ioan Flora, Petru Cîrdu, Felicia Marina Munteanu și, poate, în primul rînd, cea a lui Slavko Almăjan, vor anunța o nouă coordonată a acestei poezii, plină de nuanțe, interogativă, cu un discurs poetic condensat și tensionat, într-o „limbă vizibilă", în care cuvîntul, ca unitate poetică, decantează cele mai alese emoții și simțăminte. Am mai adăuga noi, și o a treia etapă, în care autori ca Nicu Ciobanu, ori Pavel Gătăianțu și-au radicalizat mesajul poetic, spre a ajunge la esența lui, la o meditație gravă și perspicace, la cunoașterea de sine a poeziei, la reflexivitatea ei. Este o altfel de poezie ce-și caută un alt tip de cititor, care desigur că există, o poezie de esență nesonoră, interiorizantă, aducătoare de probe ale existenței cotidiene, transformată într-o posibilă eternitate.

Versiunea posibilă antologhează producțiile lirice ale lui Mihai Avramescu, Simion Drăguța, Radu Flora, Ioan Marcoviceanu, Ion Bălan, Cornel Băluță, Florica Ștefan, Iulian Bugariu, Miodrag Milos, Slavko Almăjan, Felicia Marina Munteanu, Eugenia Ciobanu Bălteanu, Simeon Lăzăreanu, Mărioara Baba, Olimpiu Paloș, Ioan Flora, Ioan Baba, Petru Cîrdu, Aurora Rotariu Planjenin, Ileana Ursu, Ana Niculina Sîrbu, Pavel Gătăianțu și Nicu Ciobanu. Se pune întrebarea, legitimă dealtfel, de ce lipsește numele lui Vasko Popa. Pentru că acest cunoscut poet, în afară de 2—3 poezii românești ce aparțin perioadei debutului, a scris numai în sîrbește, deși în creația sa lirică sînt evidente și unele similitudini cu Ion Barbu, Tudor Arghezi etc.

Antologia poeziei românești din Iugoslavia beneficiază de un substanțial și concludent studiu al lui Slavko Almăjan, care emite ideea că această literatură trebuie privită într-un context mult mai larg, evitîndu-se provincializarea, deoarece există certe valori care pot să confirme prezența unei poezii de aleasă originalitate. Ceea ce este adevărat.

Ion DEACONESCU

Brize

Onofrei și Gisabella

Onofrei știe că pe-aici va trece Jean Livescu, ar vrea măcar să-l salute, să-i fie reținută fața de pe care coșurile nu se sting niciodată, să-l salute, atît, să-și fixeze bine cărțile sub braț, la vedere, și să se încline în felul lui, special, interbelic, de ce? de ce să-l salute? de ce fixeze, atît de mult la asta? numai așa?, da, numai așa, nu că peste trei zile ar avea examen cu profesorul, nu, oricum e prea bun (bun și la Introducere în lingvistică), nu, doar să-i fie memorată figura, într-o zi, poate, îl va aștepta la ieșirea din Universitate și-l va conduce pînă acasă, își va cere voie și-l va duce pînă la ușă, punîndu-i fel de fel de întrebări, una mai măgulitoare decît alta, vorbe, vorbe...

Se reazimă de calorifer, se deschide la haină, își pipăie cărțile (da, la locul lor!), un picior înainte, moale, peste celălalt (nonșalanță!), își tamponează nările cu batista, ca Sir Olivier, așteaptă.

Toc, toc, toc, pe culoar — Gisabella : Onofrei, tu, Onofrei, ce faci aici? și-și dă părul de pe frunte, păr blond, greu pe umerii mici, lucioși, cu pistrui.

Onofrei nu se mișcă.

Ce? o întreabă, urmărindu-i pistruii.

Nimic.

Trece Jean Livescu. Ține pipa în dreapta. Onofrei sare ars și-l salută. Jean Livescu se uită la Gisabella și spune : bună ziua !, ce-i cu voi ? Intră în cabinet.

Onofrei cată urît la Gisabella, adică cine te-a scos chiar acum ? și-și mută cărțile sub brațul celălalt (ce păr frumos are Gisabella asta !).

Hai în grădină, îi spune.

Se duc în grădina din spatele Universității. E soare, e aprilie, bellevalia sarmatica, polygonatum multiflorum, o albină, două, cîntă Luigi Ionescu, bănci, alium suaveolens, o bufnească. Gisabella își ridică fusta plisată și se așază pe banca verde, se așază și Onofrei, după ce și-a pus jos, la picioare, cărțile (deasupra — Marxismul și problemele lingvisticii). Pe bombeul drept a apărut o pată alb-argintie, se uită să nu fie, dar, gugușticul. Genunchii Gisabellei sînt albi, lucioși, ca umerii, dar numai o rotulă e pistruiată (ce rotulă are scumpa asta de Gisabella !).

Spune-mi, e se uită în ochi, ieri, la cursul lui Jean Livescu, ce tot rotulele astea erai ?...

Onofrei se supără Gisabella.

Cîteva smilacina sessifolia înfloresc chiar acum, mirosne tare a iarbă udă, cîntă Gigi Marga, gugușticul zboară razant, părul Gisabellei se înfioară.

O, părul tău ! murmură Onofrei. Gisabella îi apasă delicat un cot. Cu arătătorul sidefat.

Trece Jean Livescu. Pipa lasă în urmă un fum mov, o torsadă îndelung parfumată. Ce mers !

Onofrei se ridică fulgerător și-și încheie haina. Gisabella își modelează pietre picioarele... Jean Livescu trece, le zîmbește și se pierde între denumirile latine.

Val GHEORGHIU

pro juventute

Convorbiri literare prin corespondență

■ **Aurelius BELEI — Brăila.** Trimiteți textele și vom vedea. ■ **Sergiu DANIELESCU — Suceava.** Pleonasmul „pustiul gol" strică o strofă care ar fi putut spune ceva. Prima strofă din **În așteptarea somnului** e compromisă de a doua. Mai unitară e **Sentimentul ploii.** Fiți mai exigent în selecție. E încă prea devreme pentru un verdict definitiv. ■ **Rodica BERARIU DRAGHICESCU — Timișoara.** Am avut de unde alege! Așteptați, cu răbdare, un răspuns mai... concret. În general, e bine. ■ **Viorel DONȚU — Dorohoi.** Elaborarea (excesivă) nu se materializează într-o tăietură impecabilă, ci în complicații cu reușite intermitente. ■ **Daniela DORIN — Iași.** Finalurile, de regulă, explicitează, și nu e bine: „...pasărea mea de liniște / nevăzută biserica în care / nu intră nimeni!". ■ **C. EMIL — Iași.** Mai puțin complicată de introspecție, **Sufletul țăranului**: „Sufletul țăranului / zvîcnește în tîmpla pămîntului / pe care-mbătrînește grîul // Sufletul țăranului e-n odaia cea bună / de lut de demult / e-n drumurile ce sărută talpa / pînă la sînge". ■ **Anafan GALATEANU — Bîrlad.** Parcă mai rău ca niciodată: „Vrei tu fulgeri mia-mi fi / despicindu-mi norii minții, / pulberi..., pulberi să o-mprăștii în amarul deznădejdii...". ■ Sabin GHERMAN — **Tg. Mureș.** Sînteți în faza în care patetismul dezlănțuit nu înseamnă altceva decît logoree fără efecte poetice: „Regret că sînt făcut din ghilimele, / Din cereri, pașapoarte, contestații / Dar cînd apar pe cer noi constelații / Voi galopa, în scîrbă, către ele..." Totul se menține la suprafață și se reduce la gesticulația violentă. ■ **Ella GIVARA — Iași.** Mi-au plăcut **Poveste pentru Alba ca Zăpada** și dedicația grațioasă lui Emil Brumaru. Poezia pentru copii și parodia sînt deocamdată singurele certitudini. ■ **Toni GREC — Cernavodă.** Nici vorbă de poezie. Versuri șchioape și atît. ■ **Paul GON — Turda.** Am amînat pentru că aveam nevoie și de alte poezii, în așa fel încît să pot alege ce e mai bun. ■ **Marinela IACOB — Slatina.** Rezolvările simple au cele mai mari șanse de reușită. Dovadă **Distanțe** și **Stația următoare.** ■ **Paul ILIESCU — Poiana Teiului (Neamț).** Notația fără pretenții spune mai mult: „mă văd ca o fortăreață asediată / plutind prin hărmălaia străzii / întrebînd cu patimă / de patrie, de iubită; / o găsesc uneori / într-o cafenea plină de igrasie / dar are / rochie de mătase / și trup de chihlimbar." ■ **Ovidiu ISACOVICI — Breaza (Suceava).** Versurile al treilea și al patrulea din **Anotimp** ies în evidență. În rest, balast verbal. ■ **G. LEVI — Iași.** Nepublicabil. ■ **Cristian LIGA — Iași.** Lungimea favorizează diluția și locurile comune, precum „somnul mă învăluie cu mantia visului". Laconismul pare a fi mai expresiv, dovadă **În așteptare**: „Liniștea / țipă apăsător în noapte / aduce / nori străvezii peste aștrii // care tremură, tremură, tremură / de spaimă... / Nu pot să dorm / aștept neliniștea cu o carte / pe brațe...". ■ **P. LUPUCA — Iași.** Cel care le citește, înțelege gîndurile și sentimentele dv. Dar numai atît. ■ **Bogdan MALEAN — Iași.** Cuvintele se orînduiesc după o regulă a jocului, nu lipsit de farmec, uneori, pur și simplu grăbit, alteori. Faptul că te simți atît de liber în spațiul poeziei e un lucru esențial și asta mă face să sper în izbînzi viitoare. ■ **Olga-Simina MERCHEZ — Delenі (Iași).** Dintre poezii **Dincolo** și **Anotimpuri** rețin atenția, deși și aici apare o oarecare inflație verbală. Spuneți: „Dincolo de albul inefabil al mărului în floare"; „inefabil" mi se pare de prisos. În ce privește proza, **Cine ești pasăre?** e superioară celeilalte. M-au jenat oarecum trimiterile la fondul muzical (Beethoven, Verdi), care mi se par pretențioase. Oricum, sînt semne bune și aici. ■ **Elena OPREA — Dărăști Vlașca (Giurgiu).** Versurile au ajuns la mine. Adolescența vorbește frumos și curat, dar nu depășește stadiul unei confesiuni de jurnal. ■ **Condruț PĂUN — Brăila.** Mai multă acuratețe. Există o vervă asociativă, în **Peisaj, De toate** sau **O toamnă,** care lunecă în pură dezordine. Un ochi rece și limpede ar putea înlătura impuritățile. ■ **Aurelia POPA — Dr. Petru Groza.** Deocamdată sînteți în stadiul versificațiilor sensibile pe o temă dată. O lectură intensivă din poeți importanți de ieri și de azi ar fi, cred, foarte profitabilă pentru a vedea ce vor ei de la poezie. ■ **Neculai ROȘCA — Suceava.** Din ce ați trimis ies în evidență două versuri: „Ziua se rotește cu luciri postume / În vecinicii rotunde, umbre ce desfac". ■ **Maria SABIN — Brăila.** Speculații echivalente într-un limbaj care le accentuează inconsistența. ■ **Marius SÂRBU — Lugoj.** Am predat dedicația, cu inventarul complet, lui Emil Brumaru. ■ **Cătălin SEREDIUC — Suceava.** Am reținut Fost-au acest **Ștefan Vodă.** ■ **Decebal SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** Textul pare un fragment, o scenă izolată dintr-un întreg care ar trebui să spună mai mult. ■ **I. D. SICORE — Bumbești Jiu.** Iese în evidență **Un poet spunea**: „pe marmura / crinului / respirarea mea / conturează / pașii zeului". ■ **Constantin SÎRGHI — București.** În continuare, sclipiri răzlețe copleșite de platitudini. ■ **Nicolae SILADE — Lugoj.** Libertatea pe care v-o oferă poemul în proză este un dezavantaj pe care îl contracarați doar în **Insula.** ■ **Săndel STAMATE — Liești (Galați).** Punctul cel mai de jos ar fi: „Umerii tăi / antologie de zăpezi / cern calde sărutări / în podul palmelor mele". Cel mai de sus: „Ninge-n fulgi cît navele ceruri". Între aceste două limite evoluați onorabil și inconsecvent. ■ **Veronica STEICIUC — Suceava.** Nu m-am lămurit. Secvențe expresive și secvențe plate alternează. Oricum, întregul nu are omogenitate. Poate altceva, mai concludent. ■ **Florina TRAȘCĂ — Constanța.** Cred că se poate mai mult, cu condiția evitării speculativului (ca în **Haiku** sau **Brâncuși**) și a previzibilului imagistic („...cărunta frunte / a mării"). Reveniți. ■ **Marcel TRISTAN — Cluj-Napoca.** În scrisoare îmi vorbiți despre o experiență deloc neglijabilă, care ar trebui să vă păzească de naivități ca: „peste / culmi de abis / rănită de stele / noaptea" etc. Deși scrieți pe spații mici, vă complicați în volute stilistice nu foarte sigur caligrafiate: „un gondolier orbit / de mîngîierea holerei". ■ **Constantin VLADU — Dr. T. Severin.** Versificația clasică nu vă prinde. Interesantă e **„Nu sta aici în curent"** ca și „Dimineața îmi coboară / în palme / cu o sentință în trepte". ■ **Mihai Constantin VOICU — Milcovul (Vrancea).** Mai puțin dezordonată este **„Vai ție lumină".**

Daniel DIMITRIU

Prezențe la Junimea

Călăuze

**Orele pe care le vezi
nu sînt altceva decît simple
afirmații ale substantivelor
ce-și trimit pulsul de imagine,
semnalul de existență
și dorință.**

**Se caută doar pe ele însele
în propria lor rădăcină
de năruire-n neant.**

Am nevoie

Întorc o pagină
a cărții ucisă
solemne semne
deasupra rîndurilor
toate literele se-nnegresc
se miră
mă ajută să fiu metaforă.

Despărțire

Ea uitase ceva acolo:
o mică, dizgrațioasă numărătoare
sau o cifră stilizată de îndoială
și asta după fantezia schiței
precum secunda fragilă
împrumutînd toate formele
tăind respirația
unei ploi care nu mai este aici.

Maria-Cristina ȚILICĂ

Tatălui meu

**Intoarce-te
Eu încă rătăcesc în palmele tale bătătorite
Uitate pe pămînt.
Îndreaptă-ți fruntea ninsă
Eu lunec prin deșert și caut lacrima luminii
Cînd totu-i prea devreme și totu-i prea tîrziu.
Intoarce-te
În strigătul zăpezii ce umple țărmul dintre
Univers și cuvînt.**

Stări

**Ucenic al nopții și sorbind-o pe-ndelete
Coboară trupu-mi în piatră ca soarele-n fîntîni,
Adorm în el amurguri, luceferi noi răsar
Lung vis se împlinește și brațele-mi tresar.**

**În raza nopții călătoresc cu aștrii în timpul
lor rotund
La triste-nțelepciuni polare mai poposesc obosit
Un straniu mister dezleg, las vama ce mă doare
Și-s singur în adîncul Insulei plutitoare.**

Fapt cotidian

Florile se rup în bucăți uriașe de curcubeu
Soarele tînjește după un alt soare
mai mare, mai greu,
Bătrînului meu vecin i-e dor de-un tramvai
cu doi cai
Prietenul meu construiește piramide
Încercînd să afle secretul faraonului
veșnic tînăr Tutankamon.
La hală se vînd semințe care puse-n pămînt
Încolțesc două secole mai tîrziu
Prins de-o rădăcină un fruct
însingurat se coace
Și clopotul timpului bate, bate mereu.

Elena CIOBANU

Arpegii

M-am săturat

**M-am săturat
de îngîmfarea zilei de luni,
de trecătorul impenetrabil
Ca un zid văruit,
de precizia virușilor,
de indiferența morților,
de sufletul meu prea plin
cînd de bogăție, cînd de sărăcie.**

Ars poetica

Urăsc fotoliile leneșe,
Canapelele calitatea I extra,
Indiferența și ignoranța,
Scaunele protocolare
Și poemele scrise
La birouri confortabile.
Cu distanța reglementară
Între stilou și suflet!

Dor

Ce infatuare tristă singurătatea!
Zîmbetul alunecă-n bănuială,
Mă cutremur iar a pustiu,
A dor de timpuri străvechi
Și-aș vrea să privesc
Pînă-n măruntaiele pămîntului,
Să mă plimb pe drumul neumblat
Al orbilor...

Vindecătorul de ținte

**Moartea n-are nevoie de repetiție! —
Șopti el unui greier
Pe cînd vindeca, pe furiș,
Inima de carton a țintei
În rest, conturul mirat al lunii.**

Ana RADU

Cumva un soldat

**Dincolo de memoria ierbii
numai fluturii locuiesc părăginite căzărmi.**
Un vînt în valize de lemn
putrezit, scrisori, galbene cearcăne
adună cîmpia. Demult
ultima pîlpîire a varului
în așteptări și nimeni
pe drumul căzut în fîntînă.
Numai aceste urme de aer
cumva un soldat cu bocanci scorojiți
bătînd din niște aripi departe
spre amurgul de aluminiu.

Stăpîna de seară

Erai inaltă cît ploile
cît luna. Coborai seara
dintr-un pod cu zăpadă.
Pornea vîntul întunecat
și rotea odăile (cu bărbatul
junghiat cu crini murisem
de mult). Nu mai umbla
nici un greiere sub tencuiala casei
nici un gînd în firul de iarbă
nu se mai auzea nici o mireasmă...
Doar părul tău lung viscolind
între arborii oglinzii.

Un cîmp tîrziu

**Se joacă o vulpe
în coroana pomilor
de se face seară
în crengi și plouă
din cerul senin.
Iarba nopții crește pe cîmp
ca o liniște unde
se-aud pietrele
făcînd dragoste
și un țăran cum
scoate din grădină
o căciulă.
Mai vine ceața
unui greiere
cînd vulpea alunecă
în grămada de fructe.**

Dimineața

Erau:
generalul de praf, generalul de apă.
generalul de brumă.

Erau marile lor armate
de praf, de apă, de brumă.
De mult sfîrșise războiul
unde luptaseră fiecare cu fiecare
și fără să moară nimeni.
Dar ți au rămas pe această cîmpie
Cu fața spre generalii lor așteptînd.
Au ruginit armurile lor, mașinile
caii și chiar bucatele lor
tot de praf, de apă, de brumă
și vîntul viscolește și vîntură
viscolește și vîntură rugina lor
și ei nu se mai văd deși sînt acolo
așteptînd în locul de unde
cîteodată ți se pare că vin zorile.

Ion POTOLEA

Voci tinere

Solar cum sunt

As fi vrut să fiu zeul candorilor,
aș fi vrut să fiu zeul tristeților de primăvară,
aburosul zeu al iluziilor,
zeul prăbușirii meteorilor în mare.

As fi vrut să fiu zeul contemplării,
zeul unei amintiri care mă mai bîntuie,
un zeu al nimicului, fără sens,
din sine răsărind pentru nimeni.

Dar nu sunt decît zeul
acestei grabe a inimii mele de-a-mi fi prea
repede inimă,
fragedul zeu al acestui „o singură dată"
din sine răsărind pentru sine.

Elegie de noiemvrie

pentru mama mea

E-o singurătate prin care trec
migrînd aerian alte singurătăți,
e-o melancolie peste care se suprapun
evuri medii,

Pe jos stau lungite
orele subțiratece de aprilie,
orele moi de noiemvrie,
orele frunții, orele alungite ale mîinilor,
orele străvezii ale timpului,
orele dense ale spațiului.

E atîta prezent încît
îmi țin în brațe trupul de copil
și el mă respiră încet și trist
pînă cînd nu mai sunt.

Melancolie

Frunte, patrie a mea,
prăbușită în melancoliile verzi
ca meteori în mare,
felul dureros în care intri în mine,
felul absurd în care intră iarba în mine,
această distanță imensă dintre CONCRET
și ABSTRACT
această durere dintre tine și negarea ta,
sunt stările mele intime, plasmatice.
sunt însăși identitatea mea,
absurdul meu.

Scurtă rebeliune

Copilărie, scurtă indeterminare,
cînd mă întindeam de la tine mamă, pînă
la lucruri.
cînd eram laolaltă cel care nu fusesem,
cel care sunt acum singuratec,
cel care nu voi mai fi niciodată,
Copilărie, care m-ai săgetat înainte,
ca să-i ajung
pe cei care vor veni după mine,
este atît de mult timp în atît de puțin spațiu,
încît ne naștem unii din alții.

Manuela HOROPCIUC

Identitate

**Sint unul dintre aceia care mănîncă mărul pînă
la scheletul de pește
aud deseori cum încărunțesc unghiile
printre hăitași calc și cu laba păroasă
a nopții
împing pe ape oul hermet gură îndulcită
pîntec amar**

**sîngele meu hrănește un altul
visînd cînd numai sînt visat aștept pe omul
în haină
de taur să mă conducă pînă la ușă**

Incertitudine

**Cum să mă prăbușesc cînd visez la înălțare
Port cu mine veghea cît umbra păunului
Duminica invit trandafirul la cină
Urc manechinii iernii în podul casei
Și aștept tăcut marea să-mi aducă din larg
Trupul surorii mele disperarea
Mama își coase hainele pentru cer
Totul se desfășoară în lux calm și voluptate
Cum să mă inalț cînd de o prăbușire
sînt trezit**

Marian COSTANDACHE

Critică și critici...

(urmare din pag. 4)

după regulament. Acțiunile în formație sînt, deocamdată, mai lipsite de riscuri decît acelea ale unul singur. Poartă, deci, impecabil tava și neprevenitii își închipuie că scrisorile de pe ea le aparțin. Tot ce se poate ca, în taină, să scrie și ei epistole. Însă n-au suficient curaj ca să le expedieze, mărginindu-se a fi curieri de încredere. Într-o bună zi, cînd vor avea o poziție ceva mai stabilă, le vor scoate din fundul sertarului, cu gînd să le arate semenilor. Vedeți dumneavoastră, noi n-am stat degeaba, am scris și pentru sertar, căci nu se putea altfel, cine ar fi luat în seamă afirmațiile îndrăznețe ale unor tineri cu caș la gură?, dar topurile acestea înnegrite conțin adevăratele noastre păreri și după ele trebuie să ne judecați! Atîta doar că, mîncate de vreme, literele nu se mai disting pe hîrtia ce se transformă în praf la cea dintîi adiere.

Sînt, desigur, și cărți mediocre elogiate la București și desființate în Cluj, Iași, Timișoara sau Oradea. Cum sînt, de asemenea, volume substanțiale lăudate în Cluj, Iași, Timișoara sau Oradea și făcute praf în capitală. Dar nu aceste cazuri ne-au interesat în rîndurile de față.

E. M. Cioran

Mărturisiri

Ultima carte a lui E. M. Cioran se intitulează Aveux et Anathemes și a fost editată, la începutul acestui an, în colecția de mare tiraj Arcades. Actuala celebritate a autorului (cel ce a devenit, simplu, fără nici un prenume, Cioran) a îngăduit editurii Gallimard să-și asume, prin includerea în noua colecție, toate riscurile financiare.

Volumul, care nu are mai mult de 150 de pagini, este, la prima vedere, o obișnuită culegere de reflecții și aforisme, grupate în șase capitole, ce poartă titluri sugestive: „La marginea existenței", „Fracturi", „Magia decepției", „În fața clipelor", „Exasperări", „Această nefastă clarviziune". Într-un scurt text, tipărit publicitar pe copertă, Cioran descrie Aveux et Anathemes drept o carte în care „fragmentul este rege", în care „adevărurile și capriciile se amestecă de la un capăt la altul". Cu sinceritate și umilință, recunoaște că aici se întîlnesc numeroase „perplexități", „întrebări fără nici un răspuns", că unele reflecții, „fructe ale clipei", stau alături de „obsesii de o viață", și că el însuși, ca autor, ezită să se pronunțe asupra naturii acestora, lăsînd lectorului sarcina de „a le disocia".

Oferim cititorilor revistei noastre, selectate din Aveux et Anathèmes, acele fragmente care ni s-au părut semnificative pentru gîndirea de azi a lui Cioran.

I. B.

*

S-ar spune că materia, geloasă pe viață, stă la pîndă pentru a-i descoperi punctele slabe și pentru a o pedepsi din pricina inițiativelor și trădărilor sale. Viața nu este viață decît prin infidelitate față de materie.

*

„Sînt uluit că un om atît de remarcabil a putut să moară", am scris văduvei unui filosof. Nu mi-am dat seama de stupiditatea scrisorii mele decît după ce am expediat-o. Să-i trimit o alta ar fi însemnat să risc o a doua nerozie. În materie de condoleanțe, tot ceea ce nu este clișeu frizează inconveniența sau aberația.

*

Filosofia indiană urmărește eliberarea; cea greacă, cu excepția lui Piron, a lui Epicur și a cîtorva inclasabili, este decepționantă: ea nu caută decît... adevărul.

*

Kant a așteptat bătrînețea pentru a observa aspectele sumbre ale existenței și a semnala „eșecul oricărei teodicei raționale".

Alții, mai norocoși, au înțeles asta mai înainte chiar de a începe să filosofeze.

*

Cel mai sigur mijloc de a scăpa de un dușman este de a vorbi pretutindeni de bine despre el. I se va transmite și el nu va mai avea forța de a-ți face rău: i-ai fărîmat resortul... Va continua să poarte campanie împotriva ta, dar fără vigoare și continuitate, căci, inconștient, nu te va mai urî. A fost învins, fără să-și dea seama de înfrîngere.

*

Tirania distruge sau fortifică pe individ; libertatea îl molešește și face din el o fantoșă. Omul are mai multe șanse de-a se salva prin infern decît prin paradis.

*

Beteșugurile la urechi de care suferea Swift sînt în bună măsură la originea mizantropiei sale.

*

Dacă mă interesez atît de mult de infirmitățile altora, o fac pentru a găsi de îndată puncte comune cu ei. Uneori am impresia de a fi împărtășit toate supliciile acelora pe care i-am admirat.

*

Cel care a trecut printr-o încercare majoră privește de sus pe ceilalți. Insuportabila fatuitate a operaților...

*

La expoziția Paris—Moscova, emoție în fața portretului lui Remizov tînăr, datorat lui Ilia Repin. Cînd l-am cunoscut, Remizov avea optzeci și șase de ani: locuia într-un apartament aproape gol, pe care portăreasa îl dorea pentru fiică-sa și se căznea să-l expulzeze pe locatar, pretextînd că acolo era un loc infect, un cuib de șobolani... La asta ajunsese cel pe care Pasternak îl socotea drept cel mai mare stilist rus. Contrastul dintre bătrînul decrepit, mizer, uitat de toți, și imaginea tînărului strălucitor pe care o avem sub ochi îmi taie orice chef de a mai vizita restul expoziției.

*

Mă aflam pradă unei neliniști din care nu vedeam nici o scăpare. Se sună la ușă. Deschid. O doamnă de o anumită vîrstă, pe care nu o așteptam, este prezentă. Timp de trei ore, ca mă sfîrtecă cu asemenea inepții, că neliniștea mea se transformă în furie. Eram salvat.

*

Sarvam anityam = totul este trecător (Budha).

Formulă care ar trebui repetată în orice oră a zilei, cu riscul — admirabil — de a crăpa din pricina ei.

*

După atîția ani, după o întreagă viață, o revăd. „Pentru ce plîngi?", am întrebat-o pe dată. „Nu plîng", îmi răspunse ea. Într-adevăr nu plîngea, surîdea, dar vîrsta îi deformase trăsăturile, bucuria nu-și mai găsea sălaș pe fața ei, pe care s-ar fi putut citi: „Cel ce nu moare tînăr va regreta mai devreme sau mai tîrziu".

*

Pentru a dezarma pe invidioși, ar trebui să ieșim în stradă sprijinindu-ne în cîrje. Doar spectacolul decăderii noastre îi umanizează un pic pe prieteni și pe dușmani.

*

Retras la țară după moartea fiicei sale Tulia, Cicero, copleșit de tristețe, își adresa lui însuși scrisori de consolare. Ce păcat că ele nu au fost găsite și, încă mai mult, ce păcat că această terapeutică nu a devenit curentă! E adevărat că dacă ar fi fost adoptată, religiile ar fi dat de mult faliment.

*

Poți să fii mîndru de ceea ce ai făcut, dar ar trebui să fii și mai mîndru de ceea ce nu ai făcut. Această ultimă mîndrie urmează a fi inventată.

*

Am cunoscut scriitori obtuzi și chiar de-a dreptul proști. În schimb, traducătorii de care m-am apropiat erau mai inteligenți și mai interesanți decît autorii pe care îi tălmăceau. Explicația: e necesară mai multă reflecție pentru a traduce decît pentru a crea".

*

Efemere la Proust sînt aceste nimicuri încărcate de un vertij prolix, încetinelile stilului simbolist, acumularea de efecte, saturația poetică, ca și cum Saint-Simon ar fi suferit influența Prețioaselor. Nimeni nu l-ar mai citi astăzi.

*

Tot ceea ce mă pune în dezacord cu lumea îmi este consubstanțial. Am învățat foarte puțin din experiență. Decepțiile m-au precedat întotdeauna.

*

În timp ce-mi expunea proiectele sale, îl ascultam fără a putea să uit că el nu va dura mai mult de o săptămînă. Ce nebunie din partea-i de a vorbi de viitor, de viitorul său! Dar, odată afară, cum să nu mă gîndesc că, la urma urmei, nu este o prea mare diferență între un muritor și un muribund? Absurditatea de a face proiecte este doar oleacă mai evidentă în al doilea caz.

*

Ne zbuciumăm atîta — pentru ce? Pentru a redeveni ceea ce eram înainte de a fi.

*

Pe măsură ce memoria slăbește, elogiile care ne-au fost acordate pălesc în profitul blamurilor. Și pe bună dreptate: rareori am meritat pe cele dintîi, pe cînd celelalte aruncă o oarecare lumină asupra a ceea ce ignoram despre noi înșine.

*

Dacă nu am gustul Misterului, motivul este că totul îmi pare inexplicabil, ce spun?, pentru că trăiesc din inexplicabil și sînt îndopat cu el.

*

Numai muzica creează o complicitate indestructibilă între două ființe. O pasiune este perisabilă, ea se degradează ca tot ceea ce participă la viață, pe cînd muzica este de o esență superioară vieții și, bine înțeles, morții.

*

Prietenia nu prezintă interes decît atunci cînd ești sau te simți tînăr. Pentru un vîrstnic, e evident că teama lui cea mai mare este ca nu cumva prietenii să-i supraviețuiască.

*

Norii defilau. În tăcerea nopții, ai fi putut să auzi zgomotul pe care îl făceau grăbindu-se. Pentru ce sîntem noi aici? Ce sens poate avea prezența noastră infimă? Chestiune fără răspuns, la care totuși eu am replicat spontan, fără umbra unei reflecții, și fără a roși de a fi proferat o banalitate: „Sîntem aici pentru a ne tortura și pentru nimic altceva".

*

Fără rival în cultul Impasibilității, am aspirat la asta frenetic, însă cu cît voiam mai mult s-o ating, cu atît mă îndepărtam. Meritată derută pentru cel care urmărește un scop contrar naturii sale.

*

Non-realitatea este o evidență pe care o uit și o redescopăr în fiecare zi. Într-atît această comedie se confundă cu existența mea, că nu mai reușesc să le disociez. Pentru ce această reîncepere bufonă, pentru ce această farsă?

Nu este totuși o farsă, căci datorită ei fac parte dintre cei vii sau măcar am aerul de a face.

*

Cum să ne explicăm faptul că absența colosală care precede nașterea nu pare a deranja pe nimeni, și că însuși cel care este tulburat din pricina asta, nu este peste măsură?

*

Anxietatea, departe de a deriva dintr-un dezechilibru nervos, se sprijină pe constituția însăși a lumii, și nu văd pentru ce nu am fi neliniștiți în orice clipă, dat fiind că timpul nu este decît anxietate în plină expansiune, o anxietate căreia nu i se distinge nici începutul și nici sfîrșitul, o anxietate etern cuceritoare.

*

Pentru a se afirma, viața a dat dovadă de o rară ingeniozitate; pentru a se nega, la fel. La ce invenție a recurs ca mijloc de a se desface ea însăși! Moartea este extraordinara ei reușită.

*

A expune un craniu într-o vitrină este deja o sfidare; a expune un schelet e un scandal. Chiar numai aruncînd o privire fugitivă, în ce fel nefericitul trecător își va mai vedea de treburile sale, și în ce dispoziție îndrăgostitul se va duce la întîlnire?... Cu atît mai mult o oprire prelungită în fața ultimei noastre metamorfoze nu va putea decît să descurajeze orice dorință și orice delir.

*

Sub un cer dezolant, două păsărele, indiferente la acest fond lugubru, se urmăresc... Evidenta lor voioșie este mai potrivită să reabiliteze un vechi instinct decît întreaga literatură erotică.

*

O stridie, pentru a-și construi cochilia, trebuie să facă să treacă prin ea atîta apă de mare, încît aceasta ar cîntări de cincizeci de mii de ori greutatea corpului său...

De ce să mergem în altă parte pentru a căuta lecții de răbdare?

*

Demostene a copiat cu mîna sa de opt ori pe Tucidide. În felul ăsta se învață o limbă, o artă. Ar trebui să avem curajul de a transcrie toate cărțile pe care le iubim.

*

O doamnă în vîrstă, pe punctul de a mă depăși, găsi potrivit să-mi spună fără să mă privească: „Astăzi nu văd pretutindeni decît cadavre ambulante". Apoi, tot fără să-mi arunce o privire, adaugă: „Sînt nebună, nu-i așa, domnule?" „Absolut deloc", am replicat eu, cu un aer complice.

*

Cel care nu crede în Destin dovedește că nu a trăit.

*

Nu ar trebui să scriem despre alții. Sînt convins de asta deoarece, de fiecare dată cînd sînt pus în situația să o fac, primul gînd este de a ataca, chiar dacă îl admir, pe acela de care trebuie să vorbesc.

*

Pofta de a lucra îmi vine mai ales atunci cînd am o întîlnire. Mă duc întotdeauna, dar cu gîndul că ratez o unică ocazie de-a mă depăși.

*

Treizeci de ani de extaz în fața Țigaretei. Acum, cînd văd pe alții sacrificînd vechiului meu idol, nu-i înțeleg, îi socotesc stricați sau nevolnici. Dacă un „viciu" pe care l-am învins ne devine într-atîta străin, cum să nu fim uimiți în fața aceluia pe care nu l-am practicat?

*

După ce am făcut înconjurul acelora pe care ar trebui să fiu gelos, constat că nu mi-ar place să-mi schimb soarta cu a nimănui. Toată lumea are aceeași reacție. Cum să ne explicăm atunci că invidia este cea mai veche și cea mai puțin uzată dintre infirmități?

*

Șansa pe care o are romancierul sau dramaturgul de a se exprima deghizîndu-se, de a se elibera de conflicte, de toate acele personaje care se ceartă înlăuntrul său! Cu totul altă soartă e rezervată eseistului, țintuit cum este de un gen ingrat, în care nu-și proiectează propriile obsesii decît contrazicîndu-se la fiecare pas. Ești mai liber în aforism — triumf al unui eu dezagregat...

*

Dacă raporturile dintre oameni sînt atît de dificile, cauza este că ei au fost creați pentru a-și zdrobi mutra și nu pentru a avea „raporturi".

*

Scuza lui Tolstoi ca predicator este de a fi avut doi discipoli care au tras consecințele practice ale cazaniilor sale: Wittgenstein și Gandhi. Primul și-a distribuit bunurile, al doilea nu avea ce să distribuie.

*

Lumea este un accident al lui Dumnezeu, accidens Dei. Cît de justă îmi pare formula lui Albert cel Mare!

*

Dacă acela pe care îl numim Dumnezeu nu ar fi simbolul prin excelență al singurătății, niciodată nu i-aș fi acordat nici cea mai mică atenție. Însă intrigat dintotdeauna de monștri, cum aș fi putut neglija pe adversarul lor, mai singur decît ei toți?

*

Orice viață este istoria unei degringolade. Dacă biografiile sînt așa de captivante, explicația este că eroii, și lașii deopotrivă, se căznesc să inoveze în arta de a se rostogoli.

*

Cînd stăm de vorbă cu cineva, oricît de înalte i-ar fi meritele, nu trebue să uităm nici un moment că în reacțiile sale profunde acesta nu se deosebește cu nimic de restul muritorilor. Din prudență, trebuie să-l menajăm, căci, asemeni celorlalți, nu va suporta franchețea, cauză directă a cvasi-totalității certurilor și ranchiunelor.

*

„Pentru ce fragmente?" îmi reproșa un tînăr filosof. „Din lenevie, din frivolitate, din dezgust, dar și pentru alte motive..." Și cum nu mai găseam nici unul, mă lansai în explicații prolixe care i se părură serioase și sfîrșiră prin a-l convinge.

*

Cărțile mele, opera mea... Latura grotescă a acestor posesive. Totul s-a viciat de îndată ce literatura a încetat de a fi anonimă. Decadența a început cu primul „autor".

*

Faptul că viața nu are nici un sens este o rațiune de a trăi, singura de altfel.

*

Excedat de toți. Dar îmi place să rîd. Și nu pot să rîd singur.

*

Acestui foarte vechi prieten, care îmi anunță hotărîrea de a-și pune capăt zilelor, îi răspund că nu ar trebui să se grăbească, că ultima parte a jocului nu e complet lipsită de atracție și că se poate ajunge la aranjamente chiar cu Intolerabilul, cu condiția de a nu uita că totul este bluff, bluff generator de suplicii...

*

Dacă mi s-ar cere să rezum cît mai scurt viziunea mea despre lucruri, să o reduc la expresia cea mai succintă, aș pune în locul cuvintelor un semn de exclamație, un ! definitiv.

În românește de
Ionel BANDRABUR

Rafael Alberti

Porumbei...

Ai cui pot fi, în acest secol care se duce, decît ai lui Pablo Picasso? Pablo de mic copil, a umblat printre porumbei. Tatăl său, care avea o deosebită duioșie pentru ei, ne-a lăsat semne de această dragoste în mai multe din operele sale. Cînd în anul 1961 Picasso a împlinit 80 de ani, noi i-am adus, cu mare bucurie, un frumos porumbel pictat, cu un aer velazchian, semnat de José Ruiz Blasco. Îl găsise un prieten de-al nostru la un anticariat din Buenos Aires, a fost vîndut la un preț mic ignorînd valoarea pe care o reprezenta pentru că era nici mai mult nici mai puțin desenat de tatăl lui Pablo. În Notre Dame de Vie, folosind un moment în care ne întîlneam cu el. Cînd erau numai Maria Teresa, pictorul italian Renato Guttuso și eu, i l-am dat așa, ca pe o surpriză neașteptată. Emoție. Și liniște. Picasso l-a privit foarte îndeaproape, atent și nu ne-a spus nimic. Într-un moment camera în care ne găseam s-a umplut de lume, și noi am plecat, fără să îndrăznim să-i cerem părerea am ieșit preocupați, cu toți ceilalți să mergem la coridă, care în această seară, pe o arenă improvizată, luptau în onoarea lui toreadorii Domingo Ortega și Luis Miguel Dominguin. Cîteva zile după aceea mă gîndeam mereu că Guttuso ne-a vorbit din partea lui Picasso:

— Lui Pablo i-a plăcut foarte mult porumbelul. Dar l-a impresionat că labele și ciocul nu erau pictate de el. Era un porumbel pictat înainte ca tatălui său să-i slăbească vederea și să fie obligat să apeleze la fiul său ca să picteze acele părți mai mici, pe care el deja nu le mai putea desena.

Mi-a venit o idee, ce-ar fi să i se adreseze lui Pablo scrisori de la Porumbei. Iată aici una dintre ele:

„Pablo: De la bastioanele Antibes, de la castelul Grimaldi, de la muzeul tău Joie de vivre, eu unul dintre atîția, față în față cu marea, amestecat printre pescăruși și aer Salut! Eu pot fi acela mare și liniștit de la cel de-întîi Congres Mondial al susținătorilor păcii de la Paris sau celălalt care continuă învîrtindu-se în jurul lumii și a primit pentru tine premiul la celălalt congres de la Varșovia. Pot să fiu ei doi și totodată toți. Ne învîrtim fără să dormim, cu ochii foarte deschiși și cu aripile susținute de milioane de mîini și cîntece. Gîngurim acum, în jurul somnului tău, încoronîndu-te cu ramuri de măslin. Sîntem aceiași porumbei pictați de tatăl tău, la care tu adaugi labele și ciocul; cei de abia scoși din Mougines, din porumbarul de la Notre Dame de Vie. Modelele tale, fără a avea o poziție fixă, fără nimic să nu ne tulbure. Ne naștem în toate zilele, în fiecare ceas, noaptea, dimineața. Cei pe care deja îi cunoști; albi, negri, cenușii, auriți, albaștri... Venim spre tine, pictați, desenați, gravați pe briză, pe viteza vîntului. Putem fi ultimii porumbei, ultimii pui de porumbei, rezemați în vîrful unui umăr, cu ciocul în buzele unor fete, dezmierdîndu-le, sărutîndu-le; pașnici, sau însoțiți de căpitani fioroși cu spadă, un semn clar că prezența noastră nu este pentru a vedea spada ridicîndu-se într-un act belicos, ci pentru a o frîna, proclamînd condamnarea noastră. Și acum cine ne va picta, ne va fixa zborul nostru pe pînză, pe o placă de cupru, pe hîrtie, pe piatra litografică? Dar vom fi mereu porumbarul tău. Nimeni altul ca tine n-a dat atîția porumbei în aerul Terrei, mesagerii păcii și armoniei. A fost odată un magician, un vraci care din vîrful degetelor ne făcea să ne naștem dîndu-ne miracolul aripilor. Nu te vom uita Pablo. Nimeni nu te va uita, căci în moarte, în acele orori cu care din cînd în cînd se încearcă exterminarea existenței omului, de acolo de sus, ne coborîm noi alungînd umbrele ucigașe, instalînd lumina, aplaudînd aerul în jurul tău, cel care ne-ai dăruit viața".

Traducere de
Mario CASTRO NAVARRETE

ERATĂ: Nunta de diamant, povestirea publicată, în traducere, în nr. 2/1988, aparține prozatorului libanez M. NU'AIME.

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție

Redactor șef: **Corneliu Sturzu**

Secretar responsabil de redacție: HORIA ZILIERU

Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar, lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate, abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136 — 137, telex 11226.

54737 I.P. Iași, cd. 878